34-KITABU'L-BUYU'
1- Yüce Allah'in Su Kavilleri Hakkinda Gelen Hadîsler Babi:
2- Bab
3- Sübheli Seylerin Tefsîri Babi
4- Uzak Durulacak Sübheli Seyler Babi
5- Vesveseleri Ve Benzerleri Olan Hâtiralari Sakinilmasi Gereken Sübheli Seyler Nevinden Görmeyen Kimse Babi
6- Yüce Allah'in: “Onlar bir ticâret yâhud bir oyun, bir eglence gördükleri zaman ona yönetip dagildilar... " (ei-cumua: ii) Kavli Babi
7- Mali Nereden Kazandigina Aldirmayan Kimse Babi
8- Karada Ticâret (Yapmanin Mübâhligi) Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
9- Ticâret Için Çikmak Ve Yüce Allah'in:
10- Denizde Ticâret Babi
11- Bâb:
12- Yüce Allah'in: "Ey îmân edenler, kazandiklarinizin en güzellerinden Infâk edin... " (el-Bakara: 267) Kavli(Nin Tefsiri) Babi
13- Rizkinda Genislik Isteyen Kimse Babi
14- Peygamber(S)'in Müddetle Satin Alinmasi Babi
15- Kisinin Kazanmasi ve Eliyle Çalismasi Babi
16- Alisveriste Kolaylikli ve Müsamahali (Yani Mülayim ve Cömert) Olmak Babi
17- (Borçlu Olan) Zengine Mühlet Veren Kimse(nin Fazileti) Babi
18- (Borçlu Olan) Fakire Mühlet Veren Kimse(nin Fazileti) Babi
19- Bab: Satici Ile Satin Alici (Mal Ve Bedelin Ayibini) Birbirlerine Beyan Ettikleri; Ayibi Gizlemedikleri Ve Birbirlerine Dogru Ögüt Verdikleri Zaman (Alisverisleri Kendilerine Bereketli Kilinir)
20- Çesitli Nevi'lerden Karisik Olan Hurmanin Alisverisi Babi
21- Et Satici Ve Hayvan Kesici Hakkinda Denilen Seyler Babi
22- Alisveriste Yalan Söylemenin Ve Ayip Gizlemenin Bereketi Giderip Mahvetmesi Babi
23- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
24- Ribânin Yiyicisi, Sahidi, Yazicisi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
25- Yüce Allah'in Su Kavli Sebebiyle. Ribâ Yedirici (Kimsenin Günâhini Beyân) Babi:
27- Alisveris Esnasinda Yemîn Etmenin Keraheti Babi
28- Kuyumcu, Dökümcü Hakkinda Söylenen Hadîsler Babi
29- Kuyumcu, (Kiliççi) Ve Demircinin Zikri Babi
30- Terzinin Zikri Babi
31- Dokumacinin Zikri Babi
32- Marangoz Babi
33- Imâmin (Veya Herhangibir Kimsenin) Bir Takim Ihtiyaçlarini Bizzat Satin Almasi Babi
34- Herhangi Nevi'den Binek Hayvanlari Ve Esekler Satin Alma Babi
35- Cahiliyet Devrinde Mevcud Olup Islam Devrinde De Insanlarin Oralarda Alisveris Yaptiklari Meshur Arab Panayirlari Babi
36- Deli Yâhud Hasta Develerin Satin Alinmasi Babi

37- Müslümanlar Arasinda Meydana Gelen Harb Fitnesi Sirasinda Ve Fitne Günleri Hâricinde Silâh Satmak Babi
38- Aittâr Ve Güzel Koku Satmak Hakkinda Bâb
39- Haccâm (Yânî Vücûddan Kan Alma Tedavisi Yapan) Kimsenin Zikri Babi
40- Erkekler Ve Kadinlar Için Giyilip Kullanmasi Mekruh Olan Seylerde Ticâriet (Yapmanin Hükmü) Babi
41- Bâb: Mal Ve Meta' Sahibi, Malin Fiâtini Ta'yîn Ve Takdir Etmeye Daha Haklidir
42- Bâb Sapisin Kesinlesmesi Veya Feshi Için Ne Kadar -Veya Kaç Tane- Muhayyerlik Caiz Olur?
43- Bâb: Satici Yâhud Müsteri Muhayyerlik Husûsundabir Vakit Ta'yîn Etmedikleri Zaman Bu Alisveris Caiz Olur Mu?
44- Bâb: Satici Ile Müsteri Birbirlerinden Ayrilmadiklari Müddetçe Muhayyerliktedirler
45- Bâb:
46- Bâb: Satici Muhayyerlikte Oldugu Zaman Satis Caiz Olur Mu?
47- Bab:
48- Alisveriste Aldatmanin Mekruh Olmasi Babi
49- Çarsilar Ve Pazarlar Hakkinda Zikredilen Hadîsler Babi
50- Çarsida Pazarda (Mala Sürüm Saglamak Için) Bagirip Çagirmanin Keraheti Babi
51- Bâb: Ölçmek Vazifesi Satici Ve Vericiye Âiddir
52- Ölçeklemenin Müstehâbligi Babi
53- Peygamberdin Sâ' Ve Müdd Ölçeklerinin Bereketi Babi
54- Satin Alinan Gida Maddesini Kabz Etmeden Önce Baskasina Satmak Hakkinda Ve Ihtikâr Hakkinda Zîkrolunan Hadîsler Babi
55- Yiyecek Maddesinin Kabz Edilmeden Önce Satilmasi Ve Yaninda Mevcûd Bulunmayan Bir Seyin Satilmasi Babi
56- Bir Yiyecek Maddesini Ölçüsüz Tartisiz Olarak (Götürü Pazarlikla) Satin Aldiginda, O Mali Kendi Yerine Tasiyip Nakletmedikçe Satmama Re'yinde Bulunan Kimse Ve Bu Husustaki Edebi Beyân Babi
57- Bâb: Bir Sahis Bir Meta' Yâhud Bir Hayvan Satin Aldiginda Bu Mali Saticinin Yaninda Biraksa Yâhub Hayvan Teslîm Alinmadan Önce Ölse (Hüküm Ne Olur)?
58- Bâb:
59- Müzayede (Karsilikli Fiat Artirma) Satisi Bâri
60- Necs Ve Necsli Satis Caiz Olmaz Diyen Kimse Babi
61- Bey'u'l-Garer, Yânî Aldatmaca Satisi Ve Habelu'l-Habele Satisi Babi
62- Bey'ü'l-Mülâmese (El Dokundurmakla Satis) Babi
63- Munâbeze (Yâni Atisma) Satisi Babi
64- Saticinin Deve-Sigir, Davar Ve Sütü Memesinde Toplanabilecek Her Hayvanin Sütünü Memesinde Biriktirmekten Nehyedilmesi Babi
65- Bâb: (Aldatilmis Olan) Müsteri Isterse (Alisverisi Terkedip) Memesinde Sütü Habsedilmis Olan Hayvani Sahibine Geri Verir; Onun Sütünü Sagmaktan Dolayi Da Bir Sâ' Hurma (Vergisi) Vardir
66- Zinâ Edici Kölenin Satisi Babi

67- Kadinlarla Yapilan Alisveris Babi
68- Bâb- Sehirli Ücretsiz Olarak Koylunun Malini Onun Adina Satabilir Mi? Ona Yardimci Olur Yahud Irsad Edip Nasihat Verir Mi?
69- Sehirlinin Köylü Malini Köylü Adina Ücretle Satmasini Kerîh Gören Kimse Babi
70- Bâb: Hiçbir Sehirli Köylüye Âid Mali Simsarlikla Satamaz
71- Mal Getirmekte Olan Binicileri Karsilamaktan Nehy Babi
72-Imal Getiren Binicileri Karsilamanin (Caiz Olacagi Yerin) Son Noktasi Babi
73- Bâb: Sahis Alisveris Akdinde Halâl Olmayan Bir Akim Sartlar Koydugu Zaman (Satis Nasil Olur; Yânî Bu Sartlar Akdi Bozar Mi, Bozmaz Mi)?
74- Kuru Hurmayi Kuru Hurma Ile Satmak Babi
75-Kuru Üzümü Kuru Üzümle, Yiyecek Maddesini (Ayni Cins) Yiyecek Maddesiyle Satmak Babi
76- Arpayi Arpa Ile Satmak Babi
77- Altini Altinla Satmak Babi
78- Gümüsü Gümüs Ile Satmak Babi
79-Dînârin Dînâr Ile Müddete Baglanmis Olarak Satilisi Babi
80- Gümüsü Gümüs Ile Müddete Baglanmis Olarak Satmak Babi
81- Altini Gümüsle Elden Ele Pesin Olarak Satmak Babi
82- Kuru Hurmayi Yas Hurma Ile; Kuru Üzümü Yas . Üzümle Satmaktan Ibaret Olan Muzâbene Satisi Ve Ariyyeler Satisi Babi
83- Hurma Agaçlarinin Baslari Üzerindeki Yas Hurmalarin Altin Ve Gümüs Ile Satilmasi Babi
84- Ariyyelerin Tefsiri Babi
85-Yas Meyvelerin, Salâhlari Meydana Çikmadan Önce Satilmalarimin Hükmü) Babi
86- Hurma Agacinin (Yâhud Meyveli Agacin) Meyvelerinin Salâhi Meydana Çikmadan Önce Satilmasinin Hükmü) Babi
87- Bâb: Sahis, Salâhi Meydana Çikmadan Önce Meyveleri Sattiginda, Sonradan 0 Meyvelere Bir Âfet Isabet Ederse, Zarar Saticiya Âiddir
88- Bedeli Bir Müddet Sonra Ödenmek Üzere Yiyecek Maddesi Satin Almak Babi
89- Bab: Bir Kimse Kendi Hurmaslini Uindain Dama Iyi Ki Hurma Nevi Ile Degistirmek Isterse (Ribâdan Selâmete Çikmak Için Ne Yapacaktir)?
90- Erkek Hurma Telkihi Yapilmis Hurma Agaci Satan Yâhud Ekilmis Bir Tarla Satan Yahud Icâre Ile Alan : Kimse Babi
91- (Tarladaki Biçilmemis) Ekinin Safî Hububatla Ölçekli Surette Satilmasinin Hükmü) Babi
92- Hurma Agacinin Mahsulünü, Agacin Kökü Ile Satma(Nin Hükmü) Babi
93- Muhâdara Satisi (Yâni Meyve Ve Tahillari Henüz Yesil Iken Ve Salâhlari Belirmeden Önce Satma) Babi
94- Hurma Agaci Göbeginin Satilmasi Ve Yenilmesi Babi
95- Sehirler Halkinin Buyu', Icâre, Ölçü, Tarti Gibi Hususlardaki Hukukî Islerini Öteden Beri Taniyageldikleri Ve Aralarinda Kendi Niyetlerine Göre Meshur Olan Örfleri. Âdetleri Ve Gidisleri Üzere Icra Eden Kimse Babi
96- Ortagin. Kendi Ortagindan Satim Alim Yapmasi Babi
97- Arâzî, Evler Ve Metâ'larin Taksim Edilmemis Suf'ali Mallar Olarak Satisi Babi

98- Bâb: Bir Kimse Baska Biri Için, Onun Izni Olmaksizin Birsey Satin Aldiginda, O Sahis Buna Rizâ Gösterir, Kabul Ederse (Bu Fuzûlî Alis Caiz Olur Mu)?
99- Müsriklerle Ve Harb Ehli Olanlarla Alisveris Etmek Babi
100- Müslimin Harbî Olan Kimseden Köle Satin Almasi Harbînin Hibesi Ve Âzâd Etmesi Babi
101- Tabaklanmalarindan Önce Meyte Derilerini Satmak Sahih Olur Mu Olmaz Mi?) Babi
102- Domuzu Öldürmek (Mesru" Mudur?) Babi
103- Bab:
104- Kendisinde Rûh Bulunmayan Cansiz .Varliklarin Resimlerinin Satilmasi Ve Resim Edinmek, Yapmak. , Satmaktan Mekruh Sayilan Seyler Babi
105- Sarâbda Ticâret Yapmanin Haram Kilinmasi Babi
106- Hürr Bir Insani (Bilerek Köle Diyk):Satan Kimsenin Günâhi Babi
107- Peygamber (S) Yahudileri Medine'den Sürgün Ettigi Zaman Onlara Arazîlerini Ve Deve Gübrelerini Satmalarini Emretmistir Babi
108- Köleyi Köle Ile, Hayvani Hayvan Ile Veresiye Olarak Satmadin Hükmü) Babi
109- Köle Satisi Babi
110- Müdebber (Yâni Hürriyete Kavusmasi Efendisinin Ölümüne Baglanmis Olan) Kölenin Satilmasi Babi
111- Bâb: Sahis, Satin Aldigi Câriye Rahimini Temizlemeden Önce Câriye Ile Yolculuk Eder Mi?
112- Meytenin Ve Putlarin Satilmasi(Nin Harâmlig1ni Beyân) Babi
113- Köpek Bedeli(Nin Hükmü) Babi

Rahman ve Rahim olan Allah'in ismiyle

34-KITABU'L-BUYU'

(Alisverisler Kitabi) [1]

Azîz ve Celîl olan Allah'in su sözleri: HâlbuRi Allah alisverisi halâl, ribâyi (faizi ise) haram kllmiStir..." (el-Bakara: 275);
'... Meger ki aranizda (elden ele) devredeceginiz ve pesin yaptiginiz bir ticâret olsun.." (ei-Bakara: 282)[2].

1- Yüce Allah'in Su Kavilleri Hakkinda Gelen Hadîsler Babi:

"Artik cumua namazi kilininca yeryüzüne dagilin. Allah’in fadlindan nasîb arayin. Allah'i çok zikredin.
Tâ9 ki umdugunuza kavusasimz. Onlar bir ticâret yâhud bir oyunt bir eglence gördükleri zaman ona yönelip
dagildilar. Seni ayakta biraktilar. De ki:
Allah nezdindeki, eglenceden de, ticâretten de hayirlidir. Allah, rizk verenlerin en hayirlisidir". (el-Cumua: 9-11)

“Ey îmân edenler, birbirinizin mallarini aranizda haram sebeblerle yemeyin. Meger ki o mallar sizden karsilikli bir rizâdan dogan bir ticâret mali olsun..." (en-Nîsâ: 29)[3]

1-.....Bize Suayb, ez-Zuhrî'den tahdîs etti. O söyle demistir:
Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb ve Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân tahdîs ettiler ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Sizler; Ebû Hureyre, Rasûlullah'tan hadîs rivayetini çok yapiyor diyorsunuz ve yine sizler: Muhâcirler'in ve Ensâr'in hâlleri nedir ki bunlar Rasûlullah'tan Ebû Hureyre'nin hadîs rivayet edisi gibi hadîs rivayet etmiyorlar, diyorsunuz. Su muhakkak ki Muhacir kardeslerimiz çarsilarda ahs-veris etmek mesgul ediyordu. Ben ise karin tokluguna karsilik Rasûuillah'-tan hiç ayrilmaz, dâima O'nunla beraber olurdum. Bunun için onlarin bulunmadiklari zaman ben hâzir bulunur, onlar unuttuklarinda ben hafizamda tutar ezberlerdim. Ensâr'dan olan kardeslerimi de mallarindaki çalismalari mesgul ediyordu. Ben ise Suffa fakirlerinden olan fakir bir kisi idim. Diger sahâbîler hadîsleri unuturlarken, ben ezberimde tutar bellerdim. Muhakkak Rasûlullah (S) söylemekte bulundugu bir hadîs hakkinda: "Ben su makaaiemi bitirinceye kadar elbisesini yayacak; sonra da elbisesini kendine dogru toplayacak her kisi elbette benim söyleyecegim sözleri kesin olarak ezberleyecektir*' buyurmustu. Bunun için ben hemen üzerimdeki renkli bezi Rasûlullah o makaalesini bitirinceye kadar yaydim, akabinde o bezi gögsüme dogru topladim. Artik sonra Rasûlullah'in bu konasmalarindan hiçbirseyi unutmadim [4].

2-..... Abdurrahmân ibnu Avf (R) söyle demistir:
Medîne'ye geldigimiz zaman Rasûlullah (S) benimle Sa'd ibnu'r-Rabî' arasinda kardeslik kurmustu. Bunun üzerine Sa'd ibnu'r-Rabî' (ben Abdurrahmân'a):
— Beri" mal cihetiyle Ensâr'in en zenginiyim. Bunun için malimin yansim sana ayiriyorum. Ve bak! îki kadinimin hangisini seversen senin için ondan vazgeçer, onu bosarim.Iddeti geçipjde evlenme halâl oldugu zaman onunla evlenirsin, dedi.
Râvî dedi ki: Bu teklif üzerine Abdurrahmân, Sa'd'e:
— Benim bu hususta ihtiyâcim yoktur. Içinde ticâret yapilan bir çarsi var mi? dedi.
Sa'd:
— Kaynukaa' kabilesinin çarsisi vardir, dedi.
Râvî dedi ki: Abdurrahmân sonra Kaynukaa' çarsisina gitti. Satmak üzere kes ve yag götürdü. Sonra çarsiya gidisleri arka arkaya devam etti. Çok geçmedi, Abdurrahmân Rasûlullah'i ziyarete geldi. Üstünde (zifafa girenlere mahsûs olan) sari zagferân lekesi vardi. Rasûlullah (S) ona:
— "Evlendin mi?" diye sordu. Abdurrahmân:
— Evet evlendim, dedi. Rasûlullah:
— "Kimle evlendin?" dedi.
O da:
— Ensâr'dan bir kadinla evlendim, dedi.
Rasûlullah:
— "Ne kadar mehr verdin?" dedi.
Abdurrahmân:
— Bir çekirdek (yânî bes dirhem) agirliginda altin yâhud altindan bir çekirdek verdim, dedi.

Bunun üzerine Peygamber (S) Abdurrahmân'a:

— "Bir koyun (kesmek sx\rQt\y)le olsun dügün yemegi yap!" buyurdu [5].

3-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle dedi: Abdurrahmân ibn Avf Medine'ye geldi. Peygamber (S) Abdurrahmân ibn Avf ile Ensâr'li Sa'd ibnu'r-Rabf arasinda kardeslik akdi kurdu. Sa'd zenginlik sahibi bir kimse oldugundan, Abdurrahmân'a hitaben:
— Malimi yan yariya seninle bölüseyim, ve bir de seni evlendireyim, dedi.
Abdurrahmân da Sa'd'e:
— Allah sana ehlini ve malim bereketli kihp mübarek eylesin. (Benim bunlara ihtiyâcim yoktur.) Siz bana çarsiya delâlet ediniz, dedi.
Akabinde çarsiya gidip bir mikdâr kes ve yag kazanciyla döndü ve bu kâri ev halkina getirdi. Az bir zaman yâhud Allah'in diledigi süre ikaamet ettik ki, Abdurrahmân, üzerinde (evlenenlere mahsûs olan) san koku bulasigi oldugu hâlde geldi. Peygamber (S):
— "Bu, hâlin nedir?" dedi [6]. Abdurrahmân:
— Yâ Rasûlallah, ben Ensâr'dan bir kadinla evlendim, dedi. Rasûlullah:
— "O kadina ne kadar mehr verdin?" diye sordu. Abdurrahmân:
— Altindan bir çekirdek yâhud bir çekirdek agirligi (yânî bes dirhem) altin, dedi.
Bunun üzerine Peygamber:
— "Bir koyunla olsun dügün yemegi yap" buyurdu [7].

4-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Ukâz, Mecenne ve Zu'l- Mecâz, Câhiliyet devrinde bir takim büyük çarsilar (yânî panayirlar) idi. Islâm devri olunca müslümânlar bu panayirlarda ticâret etmeyi günâh sayip çekindiler.Bunun üzerine: (Hacc mevsimlerinde ticâretle) Rabbinizden kazanç istemenizde üzerinize bir günâh yoktur" (ei-Bakara: 198) âyeti indi. Bu âyetin sonundaki " Hacc mevsimlerinde" ziyâdesini Ibn Abbâs, Kur'ân'dan olmak üzere okumustur [8].

2- Bab

"Halâl bellidir, haram da bellidir; fakat bu ikisi arasinda bir takim sübheli seyler vardir"

5-.....Nu'mân ibnu Besîr (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Halâl olan seyler bellidir. Haram olanlar da bellidir. Fakat halâl ile haram arasinda bir takim sübheli seyler vardir. Her kim kendisince günâh olmasi sezilen bir seyi terk ederse o, ha~ râmligi apaçik olan seyi daha çok terkedici olmustur. Her kim günâh olmasi sübheli olan seye cür'et ederse, bu da harâmligi apaçik olan seylere dalmaga yaklasmistir. Ma'siyetler (haramlar) Allah'in komsudur. Her kim sürüsünü korunmus arazî etrafinda otlatirsa, o koruluga düsmesi yakin olur" [9].

3- Sübheli Seylerin Tefsîri Babi

Ve Hassan ibn Ebî Sinan: "Ben takvadan kolay birsey görmedim:

Seni sübheye düsürecek seyi, sana sübhe vermeyecek seye terk et" demistir [10].

6-.....Ukbetu'bnu'l-Hâris(R)'ten (söyle demistir): Siyah bir kadin geldi de, Ukbe'yi ve Ukbe'nin evlendigi kadini emzirdigini iddia etti. Akabinde Ukbe bu emzirilmeyi Peygamber'e zikretti. Peygamber Ukbe'den yüz çevirip tebessüm ederek: "(Senin, evlendigin kadinla süt kardesi bulundugun) söylenmis oldugu hâlde (onunla temasin) nasil olur?!" buyurdu. Ukbe'nin nikâhi altinda Ebû îhâb ibn Azîze't-Temîmî'nin kizi (Guneyye) vardi [11].

7-.....Âise (R) söyle demistir; Utbe ibnu Ebî Vakkaas, kardesi Sa'd ibnu Ebî Vakkaas'a vasiyet edip:
— Zem'a'nin cariyesinin oglu (Abdurrahmân), benim sulbüm-dendir, Bu çocugu al, demistir.
Âise dedi ki: Mekke'nin fethi yili olup Mekke'ye varildiginda, Sa'd ibnu Ebî Vakkaas bu çocugu yakaladi ve:
— Bu, kardesim Utbe'nin ogludur. Bunun nesebinin kendisine katiimasi hususunda bana vasiyet etmistir, dedi.
Bunun zerine Abd ibnu Zem'a ayaklanip:
— Bu, benim kardesimdir; babamin cariyesinin ogludur, babamin dösegi üstünde dogmustur, dedi.
Her iki taraf bu niza' ve husûmetlerini Peygamber'e sevk ettiler Sa'd ibn Ebî Vakkaas:
— Yâ Rasûlailah! Bu çocuk, kardesim Utbe'nin ogludur. Nesebinin kendisine katilmasi hususunda bana vasiyette bulunmustu, dedi.
Abd ibnu Zem'a da:
— Bu, benim kardesimdir; babamin cariyesinin ogludur, babamin dösegi üstünde dogmustur, dedi.
Rasûlullah (S):
— "Yâ Abd ibne Zem'a! Bu (Abdurrahmân), senin (karde-sin)cf/r" buyurdu.
Sonra da:
— "Çocuk dösek sahibinindir. Zina eden erkege de mahrumiyet düser" dedi.
Sonra Peygamber husûmet sebebi olan bu çocugun sîmâca Ut-be'ye benzedigini görerek esi Sevde bintu Zem'a'ya hitaben:
— "Ey Sevde! Bundan sonra sen de bu Abdurrahmân'dan perdelen" buyurdu.
Artik bundan sonra bu Abdurrahmân, Sevde Allah*a kavusuncaya kadar, Sevde'yi açik olarak görmemistir [12].

8-.....Adiyy ibn Hatim (R) söyle demistir: Ben Peygamberce mi'râd(avin)dan sordum. Peygamber (S):
— "Mi'râd sivri tarafiyla isabet ettigi zaman o avi ye. Enli tarafiyla isabet ettigi ve öldürdügü zaman, artik o av hayvanini yeme. Çünkü okun enli tarafiyle vurulan hayvan vaktzedir (sopa ile vurulmus olup, haramdir)" buyurdu.
Ben bu sefer:
—Yâ Rasûlallah! Ben av köpegimi Bismillah diyerek saliyorum. Akabinde avin üzerinde onun

beraberinde üstüne Besmele çekmedigim baska bir köpek buluyorum ve o avi bu iki köpekten hangisinin yakaladigini bilemiyorum? dedim.
Rasûlullah:
— "Sen o avi yeme! Çünkü sen ancak kendi köpegin üzerine Bismillah dedin, diger köpek üzerine Bismillah demedin!" buyurdu [13].

4- Uzak Durulacak Sübheli Seyler Babi

9-..... Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir kerresînde yerde düsürülmüs bir hurmaya tesadüf etti de: "Su hurmanin sadaka malindan olmadigini hileydim, muhakkak onu yerdim" buyurdu [14].
Ve Hemmâm, Ebû Hureyre'den; o da Peygamberden söyledi ki, Peygamber (S): "Bâzi defa gece ailemin yanma yatmaga geldigimde yatagimin üstüne düsmüs bir hurma bulurum, yemek üzere ag-zima götürürüm de, sonra sadaka malt olmasindan korkarak elimden birakirim. Onun sadaka hurmasi olmadigini yakînen bilseydim muhakkak yerdim" buyurmustur [15].

5- Vesveseleri Ve Benzerleri Olan Hâtiralari Sakinilmasi Gereken Sübheli Seyler Nevinden Görmeyen Kimse Babi

10-.....Abbâd ibnu Temîm'in amucasi Abdullah ibnu Zeyd el-Mâzinî söyle demistir: Bir kimsenin namaz kilarken gönlünde ab-destinin bozuldugu hakkinda bir vesvese hisseder oldugu Peygamber'e sikâyet tarzinda arz olundu da:
— O zât namazi kesip bozar mi? denildi. Peygamber (S):
— "Hayir, bir ses isitmedikçe yâhud bir koku duymadikça namazi kesmez" diye cevâb verdi [16].
Ve Muhammed ibn Ebî Hafsa, ez-Zuhrî'den söyledi ki, o: Abdest almak ancak koku duydugun yâhud ses isittigin hâllerde olur, demistir [17].

1l-..... Âise(R)'den (söyle demistir): Bir topluluk:
— Yâ Rasûlallah! Bir kavim bize et getiriyor. Onlarin bu hayvanlari keserken üzerlerine Allah ismini söyleyip söylemediklerini bilemiyoruz? dediler. Rasûlullah (S):- "Bu et üzerine sizler Bismillah deyin ve onu yiyin" buyurdu [18].

6- Yüce Allah'in: “Onlar bir ticâret yâhud bir oyun, bir eglence gördükleri zaman ona yönetip dagildilar... " (ei-cumua: ii) Kavli Babi

12-.....Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: Biz (bir defa) Peygamber (S) ile birlikte cumua namazi kilarken Sam'dan yiyecek yüklü bir kervan geldi. Cemâat birer birer kervan kaafilesine dogru yönelip oniki kisi kalincaya kadar hep dagildilar. Iste bunun üzerine su âyet indi:

"Onlar bir ticâret yâhud bir oyun, bir eglence gördükleri zaman ona yönelip dagildilar, seni ayakta biraktilar. Deki: Allah nezdin-deki (sevâb mü'minler için) eglenceden de, ticâretten de hayirlidir. Allah rizk verenlerin en hayirlisidir" (ei-cumua: ii) [19].

7- Mali Nereden Kazandigina Aldirmayan Kimse Babi

13-.....Ebû Hureyre(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S):
"Insanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, o devirde kisi ele geçirdigi mali halâldan mi, yoksa haramdan mi kazandigina hiç aldirmaz" buyurmustur [20].

8- Karada [21] Ticâret (Yapmanin Mübâhligi) Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Öyle adamlar vardir ki, onlari ne bir ticâret, ne bir alisveris Allah'i zikretmekten, dosdogru namaz kilmaktan, zekâti vermekten alikoymaz. Onlar kalblerin ve gözlerin dönecegi günden korkarlar" (en-Nûr: 37) [22].
Katâde söyle demistir: Sahâbîler alisveris ve ticâret yaparlardi. Lâkin onlar Allah haklarindan bir hakk karsilarina geldigi zaman hiçbir ticâret ve hiçbir alisveris onlari, o Allah hakkini Allah'a Ödeyinceye kadar, Allah'in zikrinden alikoymazdi [23].

14-.....Ebu'l-Minhâl söyle dedi: Ben sarraflikta ticâret yapardim. Zeyd ibn Erkam'a sordum. O: Peygamber (S) söyle buyurdu... dedi.
H îbn Cureyc söyle dedi:Bana Amr ibnu Dînâr ile Âmir ibnu Mis'ab haber verdiler. Bu ikisi Ebu'l-Minhâl'den söyle derken isit-mislerdir: Ben el-Berâ ibn Âzib'e ve Zeyd ibn Erkam'a sarrafliktan sordum. Ikisi de söyle dediler:Biz Rasûlullah zamaninda iki tacir idik. Rasûlullah'a sarrafliktan sorduk. Rasûlullah (S): "(Bir mecliste) bir elden bir ele verilir alinirsa be's yoktur. Eger va'de ile olursa sahîh olmaz" buyurdu.

9- Ticâret Için Çikmak Ve Yüce Allah'in:

"Artik o namaz kilininca yeryüzüne dagdin, Allahhn /adlindan (nasîb) arayin..," (ei-cumua: io> kavli babi [24]

15-.....Bize Ibnu Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Atâ ibn Ebî Rebâh Ubeyd ibnu Umeyr'den söyle haber verdi: Ebû Mûsâ el-Es'ârî, Umer ibnu'l-Hattâb'in yanina girmek için izin istedi de ona izin verilmedi. Ve Umer o sirada mesgûliyetli olsa gerekti. Bunun üzerine Ebû Mûsâ geri döndü. Umer mesguliyetten kurtulunca (Ebû Mû-sâ'yi kasdederek):
— Ben Abdullah ibn Kays'in sesini isitmedim mi? Ona izin veriniz de gelsin, demis.
Fakat:

— Ebû Mûsâ gitti, denilmis.
Umer Ebû Musa'yi çagirtip dönüsünün sebebim sorunca, o:
— Biz bununla (yâni izin verilmeyen, kapidan dönmekle) emro-lunuyorduk, dedi.
Bunun üzerine Umer:
— Rasûlullah'in böyle emrettigine dâir beyyine getireceksin! dedi. Bunun üzerine Ebû Mûsâ, Ensâr meclisine gitti de, onlardan bu
emri bileni istedi. Ensâr:
— Bu mes'ele üzerine sana büyüklerimizin sâhidlIgine ihtiyâç yok; bunu en küçügümüz (meselâ) Ebû Saîd Hudrî (bile bilir) muhakkak sehâdet eder, dediler.
Akabinde Ebû Mûsâ, Ebû Saîd Hudrî'yi Umer'e götürdü (o da Peygamber'in emrini anlatti). Umer:
— Rasûlullah'in emrinden bu geri dönme mes'elesi-bana kapali mi kaldi? (Öyle ya) çarsilara, pazarlara çikip alisveris etmek beni alikoymus, rnesgûl etmistir, dedi [25].

10- Denizde Ticâret Babi

Ve Matar ibnu Tahmân: Denizde gemilerle ticâret etmekte be's yoktur. Çünkü Allah'in Kur'ân'da gemilere binmeyi zikretmesi baska degil, ancak hakk iledir, dedi de: "... Ve gemilerin denizde sulari yararak gittiklerini görüyorsun ki, bu sirf Allah 'm fazlindan nasîb aramaniz ve ona sükretmeniz içindir" (ei-Nahi: 14)
âyetini okudu [26]. Buhârî dedi ki: Ayetteki "Fi/Z/c", gemiler demektir. Bu lâfiz, vâhidde ve cemi'de müsavidir [27].
Ve Mücâhid: Gemiler rüzgâri yarar ve gemilerden rüzgâri ancak çok büyük olanlari yarabilir, dedi [28].
Ve Leys ibn Sa'd dedi ki: Bana Ca'fer ibn Rabîa, Abdurrahmân ibn Hürmüz'den; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) Isrâîl ogullari'ndan çikip hacetini yerine getirmis olan bir kimseyi zikretti, dedi ve hadîsin tamâmini sevkeyledi [29].
Buhârî dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Abdullah ibn Salih tahdîs edip söyle dedi: Bana Leys bu hadîsi tahdîs etti [30]

11- Bâb:

'Onlar bir ticâret yâhud bir eglence gördükleri zaman ona yönetip dagildilar... " (ei-cumua: m. ve zikri ulu olan Allah'in su kavli: "Öyle adamlar vardir ki, onlari ne bir ticâret, ne bir alisveris Allah'i anmaktan alikoymaz (en-Nûr. 37). Ve Katâde söyle demistir: Sahâbîler ticâret yaparlardi.
Lâkin onlar, Allah haklarindan bir hakk karsilarina geldigi zaman, hiçbir ticâret ve hiçbir alisveris onlari, o hakki Allah'a ödeyinceye kadar Allah in zikrinden alikoymazdi [31].

16-.....Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: Bizler Peygamber(S)'in beraberinde cumua namazini

kilmakta iken bir ticâret kervani geldi. Oniki kisi müstesna, insanlar dagildilar. Bunun üzerine su âyet indi: "Onlar bir ticâret yâhud bir eglence gördükleri zaman ona yönelip dagildilar ve seni ayakta biraktilar..." (ei-Cumua: in [32].

12- Yüce Allah'in: "Ey îmân edenler, kazandiklarinizin en güzellerinden Infâk edin... " (el-Bakara: 267) Kavli(Nin Tefsiri) Babi [33]

17-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu:
"Kadin, evinin yiyeceginden, evinin geçimini bozucu olmayarak ikram ve infâk yaptiginda, bu ikram ve infâki sebebiyle kadin için bir ecr vardir. Bu mali kazanmasi sebebiyle kocasina, (bunu muhafaza etmesi sebebiyle) bekçisine de bir o kadar sevâb vardir. Bunlarin bâzisinin sevabi, öbürlerinin sevabindan hiçbirsey eksiltmez" [34]

18-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Kadin, kocasinin kazancindan, kocasinin emri olmaksizin infâk ettigi zaman, kocasi için de yari ücret vardir" buyurdu [35].

13- Rizkinda Genislik Isteyen Kimse Babi

19-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Beri Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Kim rizkinin kendisine genisletilmesi yâhud ömrünün bakiyyesi kendisine uzatilmasi kendini sevindirirse, o kimse hisimlariyle ilgilensin (yâni onlara iyiligi, ihsani ekleyip dur-sun)" [36].

14- Peygamber(S)'in Müddetle Satin Alinmasi Babi

20-.....Âise (R): Peygamber (S) bir Yahudi'den, bedelini bir müddet sonra ödemek üzere zahire satin aldi ve ona demirden bir zirhi rehin birakti, dedi.

21-..... Enes ibn Mâlik(R)'ten: Enes (bir kerresinde) Peygamber'e bir arpa ekmegi ve bir mikdâr bayat yag götürdü. Yemîn olsun o sirada Peygamber (S) demirden bir zirhini Medine'de bir Yahüdî'nin yaninda rehin birakmis ve ondan ailesi için (va'de ile bir mikdâr) arpa almak üzere idi. Yine yemîn olsun bu hâlde iken, ben Peygam-ber'den isittim ki, O: "Muhammed'in ev halkiyatimda ne birsâ' bugday, ne bir sâdâne aksamladi" buyuruyordu. Ve hakîkaten o zaman Peygamber'in yaninda dokuz kadin vardi [37].

15- Kisinin Kazanmasi ve Eliyle Çalismasi Babi

22-.....Âise (R) söyle demistir: Ebû Bekr es-Siddîk halîfe yapildigi zaman söyle dedi: Muhakkak ki benim kavmim, benim kazanç cihetimin kendi ailemi geçindirmekten âciz olmadigim kat'îyetle

bilmistir. Simdi ise ben müslümânlarm-isiyle mesgul kilindim. Onun için bundan sonra Ebû Bekr ailesi su Beytü'l-mâl'den yiyecek ve Ebû Bekr de müslümânlarm Beytü'1-mâli hesabina kazanacaktir [38].

23-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah'm sahâbîleri kendi islerinin isçileri idiler (Bizzat çalisirlar, terlerler, namaza gelirlerdi). Bu sebeble vücûdlarinda agir kokular olur idi. (Rasûlullah tarafindan) kendilerine "Keskiyikansaydimz!" denilirdi [39].

Bu hadîsi Hemmâm, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den; o da Âi-se'den rivayet etmistir [40].

24-..... el-Mikdâm(;R)'dan: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Hiçbir kimse kendi elinin çalismasini yemekten daha hayirli bîr yiyecek asla yememistir. Allah'in Peygamberi Dâvûd aheyhi's-selâm da kendi elinin emeginden yer idi" [41].

25-.....Hemmâm ibn Münebbih söyle demistir: Ebû Hureyre (R) bizlere RasûlulIah(S)'in: "Sübhesiz Dâvûd Peygamber (S), kendi elinin emeginden baskasini yemez idi" buyurdugunu tahdjs etti [42].

26-.....Ebû Hureyre (R)söyle der idi: Rasûlullah (S): "Yemîn ederim ki, sizden herhangi birinizin (ipini alip da dagdan) arkasina bir bag odun yüklenmesi, verecek yâhud vermeyecek olan herhangi bir kisiden istemesinden çok hayirlidir" buyurdu [43].

27-.....ez-Zubeyr ibnu'l-Avvâm (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Yemîn ederim ki, sizden birinizin iplerim almasi, insanlardan istemesinden elbette daha hayirlidir" buyurdu [44].

16- Alisveriste Kolaylikli ve Müsamahali (Yani Mülayim ve Cömert) Olmak Babi

"Kim bir hakk taleb ederse, onu çirkinlik ve haramlardan perhizkârlik ve geri durma haleti içinde istesin" [45]

28-.....Câbir ibn Abdillah(R)'tan: Rasûlullah (S): "Satarken, satin alirken, alacagini taleb ve borcunu öderken cömertlik ve kolaylik gösteren kimseye Allah rahmet eylesin" buyurmustur [46].

17- (Borçlu Olan) Zengine Mühlet Veren Kimse(nin Fazileti) Babi

29-.....Huzeyfe (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Sizden evvelki milletlerden müsamahali bir kisinin ruhunu melekler karsiladilar ve:

— (Dünyâda iken) hayir nev'inden birsey isledin mi? diye sordular.
Bu kisi:
— Ben hizmetçilerime: (Borçlu olan) fakire mühlet veriniz ve müsamaha ediniz, diye emreder idim, dedim.
Bunun üzerine melekler de ona müsamaha eylediler" buyurdu [47].
Ve Ebû Mâlik, Rib'î'den rivayetinde: "Ben zengine karsi kolaylastirir, fakire de mühlet verirdim'* tarzinda söylemistir [48].
Bu hadîsi Abdulmelik'ten; o da Rib'î'den rivayet etmekte Ebû Mâlik'e Su'be ibnu'l-Haccâc mutâbaat etmistir [49].
Ve Ebû Avâne, Abdulmelik'ten; o da Rib'î'den rivayetinde: "Ben (borçlu olan) zengine mühlet verir, fakirden de vazgeçerdim" seklinde söyledi [50].
Ve Nuaym ibnu Ebî Hind, Rib'î'den rivayetinde: "Ben zenginden kabul eder, fakirden de müsamaha ederdim" seklinde söylemistir [51].

18- (Borçlu Olan) Fakire Mühlet Veren Kimse(nin Fazileti) Babi

30-..... Ebû Hureyre(R)'den; Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bir tacir vardi. Insanlara borç verir dururdu. Borçluyu fakir gördügü zaman hizmetçilerine hitaben: Buna müsamaha gösteriniz; Allah 'in da bizlere müsamaha etmesi ümtd edilir, derdi. îste bu huyundan dolayi Allah o taciri müsamaha ve afveylemistir" [52],

19- Bab: Satici Ile Satin Alici (Mal Ve Bedelin Ayibini) Birbirlerine Beyan Ettikleri; Ayibi Gizlemedikleri Ve Birbirlerine Dogru Ögüt Verdikleri Zaman (Alisverisleri Kendilerine Bereketli Kilinir) [53]

Ve el-Addâ* ibn Hâlid(R)*den zikrolunuyor ki, o söyle demistir: Peygamber (S) benim için su vesikayi yazdi: , "Bu, Muhammed Rasûluilah'in el-Addâ' ibn Hâlid'den müslümânin müsiümâna alisverisi olarak yaptigi bir , alisveristir. Satilan seyde hiçbir hastalik, kötülük ve gaile yoktur" [54].
Katâde: "el-Gâile", zina, hirsizlik ve kaçma huyu demektir, demistir.
Ibrâhîm en-Nahaî'ye: Bâzi hayvan dellâllari satis sirasinda "Horasan irki"; "Sîcistân soyu" diye isimliyor ve "Dün Horasan'dan geldi" ve "Bugün Sîcistân'dan geldi" diyorlar (da hakîkat olmayan bu övgülerle hayvan satiyorlar; ne dersin)? denildi. Ibrâhîm, bu alisverisin siddetle kerîhligine hükmetti- [55]. Ve Ukbe ibn Âmir (58): "Hiçbir kimseye hastalikli veya ayibli oldugunu bildigi bir seyi, ayibini haber vermeden müsteriye satmasi halâl olmaz" demistir [56].

31-..... Hakîm ibn Hizâm (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Alisveris eden iki kisi

(yânî satici ile satin alici) birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe -yâhud: Ayrilincaya kadar, dedi- muhayyerlige sâhibdirler. Bunlardan herbiri dürüst ve dogru söyler ve (mala, semene âid hususlari) birbirlerine beyân ederlerse, bu alisverislerinde kendilerine bereket ihsan olunur. Eger iki taraf (mal ve bedelin ayibini) gizlerler ve yalan söylerlerse, bu alisverislerinin bereketi giderilir" [57].

20- Çesitli Nevi'lerden Karisik Olan Hurmanin Alisverisi Babi

32-.....Ebû Saîd (R) söyle demistir: Bize çesitli nevi'lerden karisik olan hurma yiginindan rizk verilirdi. Biz de onun iki sâ'ini bir sâ' hurmaya satardik. Peygamber (S) bize- "Iki sâ' hurmayi bir sâ'a; iki dirhemi de bir dirheme satmayiniz" buyurdu [58].

21- Et Satici Ve Hayvan Kesici Hakkinda Denilen Seyler Babi

33-.....Ebû Mes'ûd el-Ensârî (R) söyle demistir: Ensâr'dan Ebû Suayb diye künyelenen bir adam geldi ve kasâb olan bir kölesine: Bana bes kisiye yetecek bir yemek yap. Çünkü ben Peygamber'i bes kisinin besincisi olarak da'vet etmek istiyorum. Zira ben Peygamber'in yüzünde açligi tanidim, dedi. Nihayet o zât onlari da'vet etti. Da'-vetli olan toplulukla beraber bir adam da geldi. Ebû Suayb'in evine vardiginda Peygamber (S): "Su zât bize tâbi' olup gelmistir. Ona izin vermek istersen izin ver (girsin); gen dönmesini istersen geri dönsün!" buyurdu. Ebû Suayb: Hayir (geri dönmeyecek), fakat ben ona izin verdim, dedi [59].

22- Alisveriste Yalan Söylemenin Ve Ayip Gizlemenin Bereketi Giderip Mahvetmesi Babi [60]

34-.....Hakîrn ibn Hizâm(R)'dan: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Satici ile satin alici birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe - yâ-hud söyle dedi: Ayrilincaya kadar - muhayyerliktedirler. Bunlardan herbiri dogru söyleyip (metâ'a ve bedele âid hususlari) birbirine beyân ederlerse, bu alisverislerinde kendilerine bereket ihsan olunur.
Eger iki ?cra/(mal ve semenin ayibini) gizler de yalan söylerlerse, alisverislerin bereketi giderilir" [61].

23- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Ey îmân edenler, ribâyi (faizi) kat kat artirilmis olarak yemeyin. Allah'tan korkun; tâ ki muradiniza eresiniz" (Âlu Imrân: 130) [62].

35-.....Ebû Hureyre(R)'den: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Muhakkak insanlara Öyle bir zaman gelecek ki, o vakit kisi eline geçirdigi mali halâldan mi, yoksa haramdan mi kazandigini düsünmeyecektir" [63].

24- Ribânin Yiyicisi, Sahidi, Yazicisi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Ribâ yiyenler, kendilerini seytân çarpmistan baska bir hâlde kalkmazlar. Böyle olmasi da onlarin 'Alim satim da ancak ribâ gibidir' demelerindendir. Hâlbuki Allah alisverisi halâl, ribâyi haram kilmistir. Bundan böyle kim Rabb 'inden kendisine bir ögüt gelip de (faizden) vazgeçerse geçmisi ona ve isi de Allah'a âiddir. Kim de tekrar (faize) dönerse onlar o atesin yaranidirlar ki, orada onlar ebedî kalicidirlar" (ei-Bakara: 275) [64].

36-..... Âise (R) söyle demistir: eLBakara Sûresi'nin sonundaki ribâ âyetleri indigi zaman Peygamber (S) bu âyetleri mescidde sahâbîlere karsi okuyup teblig etti, sonra da sarâb hususunda ticâreti haram kildi [65].

37-.....Semure ibnu Cundeb (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben bu gece ru 'yâmda iki kisi gördüm; onlar bana geldiler, müteakiben onlar beni düz bir yere çikardilar. Birlikte yürüdük, nihayet kandan bir nehir üzerine geldik. O nehir içinde dikel-mis bir adam vardi. Nehrin kiyisinda da bir adam vardi. Önünde bir takim taslar vardi. Nehirdeki adam yüzerek sahile dogru gelip çikmak isteyince, sahildeki adam onun çenesine bir tas atiyor, nehirdekini eski yerine döndürüyordu. Çikmak için sahile dogru gelmeye her tesebbüs ettikçe, sahildeki hemen onun çenesine bir tas firlatiyor, o da eski yerine dönüyordu. Ben o iki melege:
— Bu nedir? dedim.
Meleklerden biri: .
— O nehirde gördügün kimse ribâ yiyendir, dedi" [66].

25- Yüce Allah'in Su Kavli Sebebiyle. Ribâ Yedirici (Kimsenin Günâhini Beyân) Babi:

"Ey îmân edenler, (gerçek) mü'minler iseniz Allah'tan korkun, faizden (henüz alinmamis olup da) kalani birakin. Iste böyle yapmazsaniz Allah'a ve Rasûlü'ne karsi harb(e girmis oldugunuzu) bilin. Eger (tefecilige) tevbe ederseniz mallarinizin baslari yine sizindir. (Bu suretle) ne haksizlik yapmis, ne de haksizliga ugratilmis olursunuz. Eger (borçlu) darlik içinde bulunuyorsa ona genis bir zamana kadar mühlet (verin). Sadaka olarak bagislamaniz ise sizin için daha hayirlidir eger bilirseniz
Öyle bir günden sakinin ki, o gün Allah'a döndürüleceksiniz. Sonra herkese kazandigi tastamam verilecek, onlara haksizlik edilmiyecektir" (ei-Bakara: 278-28I) [67].

Ibn Abbâs: Peygamber (S) üzerine inen son âyet budur (yânî ribâ âyetidir), demistir [68].

38-.....Ebû Cuhayfe'nin oglu Avn söyle demistir: Babam Ebû Cuhayfe'yi gördüm ki, o kan alici bir köle satin almisti. Sonra Ebû Cuhayfe bu köleye emretti de, onun kan alma âletleri kirildi. Ben ba-bamdan bu kirmayi sordum. O söyle cevâb verdi: Peygamber (S) köpek bedelinden, kan alma ücretinden nehyetti. Dögün yapiciliktan, dögünlenmekten, ribâ yiyiciliginden ve ribâ yediricilikten

de nehyetti. Suret yapici musavvire de la'net eyledi [69].
"Allah ribânin bereketini tamamen giderir, sadakalari ise artirir. Allah (harami halâl tanimakta israr eden) çok kâfir, çok günahkâr hiçbir kimseyi sevmez" (ei-Bakara: 276).

39-.....Ibnu Sihâb ez-Zuhrî dedi ki: Saîd ibnu'l-Müseyyeb söyle dedi: Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Ben Rasûlullah(S)'tan kulagimla isittim; "Yemin, mal için sürüm ve revâc sebebi (sanilir; hakikatte) bereketin mahv sebebidir" buyuruyordu [70].

27- Alisveris Esnasinda Yemîn Etmenin Keraheti Babi

40-..... Abdullah ibn Ebî Evfâ(R)'dan (söyle demistir): Bir adam çarsida satis esnasinda müslümânlardan bir kimseyi satilik mal hakkinda satin almaya ikna etmek için "Bu malin bedeline, müsterinin vermedigi bir bedel verdigini" Allah'a yemîn ederek, malina revâc vermisti. Bu vak'a üzerine su âyet indi: "Hakikat Allah'a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel az bir bahâyi satin alanlar; iste onlar için âhirette hiçbir nasîb yoktur. Allah kiyamet günü onlarla konusmaz» onlara bakmaz» onlari temize çikarmaz. Onlar için pek acitici bir azâb vardir" (Âiu imrân: 77) [71].

28- Kuyumcu, Dökümcü Hakkinda Söylenen Hadîsler Babi

Ve Tâvûs, Ibn Abbâs(R)'tan söyledi: Peygamber(S) "Mekke'nin yas otu kesilmez" buyurdu. Abbâs da: Izhir otu müstesna olsun; çünkü o Mekkeliler'in demircileri ve kuyumculari ile evleri için gereklidir, dedi.
Bunun üzerine Peygamber "Izhir müstesna" buyurdu [72].

41-.....Ibn Sihâb dedi ki: Bana Hüseyin'in oglu Alî haber verdi ki, kendisine Alî'nin oglu Hüseyin söyle haber vermistir: Alî aleyhi's-selâm söyle demistir: Bedir gazasinda ganîmetten payima düsen bir devem vardi. Peygamber de ganimet malinin beste birinden bana bir deve vermis idi. Rasûlullah'in kizi Fâtima aleyhi's-selâm ile evlenmek istedigim zaman Kaynukaa' Yahûdîleri'nden kuyumcu bir adamla, benimle beraber gidip izhir otu getirmek üzere va'dlestim. Getirdigimiz izhir otunu kuyumculara satmayi ve bunun bedeliyle evlenme ziyafetinin masrafi hususunda yardim istemeyi düsündüm.

42-.....îbn Abbâs(R)'tan (söyle demistir): Rasûlullah (S) söyle hitâb buyurdu: "Sübhesiz Mekke'yi Allah haram kilmistir. Mekke benden evvel hiçbir kimse için halâl olmadi, benden sonra da hiçbir kimse için halâl olmayacaktir, O ancak.bir günün bir saatinde benim için halâl olmustur. Mekke'nin otu koparilmaz, agaci kesilmez, av hayvani ürkütülmez, Mekke'nin yitigi yerden alinmaz, ancak sahibini arayici alabilir".
Abdulmuttalib'in oglu Abbâs: Kuyumcularimiz ve evlerimizin tavanlari için izhir müstesna olsun, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Izhir müstesna" buyurdu.

Ikrime: Av hayvani ürkütülmez nedir bilir misin? O, hayvani gölgeden uzaklastirman ve yerine konmandir, dedi.

Abdulvahhâb, Hâlid'den: Kuyumcularimiz ve kabirlerimiz için, diye söylemistir [73].

29- Kuyumcu, (Kiliççi) Ve Demircinin Zikri Babi

43-..... Habbâb ibn Erett (R) söyle demistir: Ben Câhiliyet devrinde bir kiliç yapici kimse idim. Benim Âs ibn Vâil üzerinde bir alacagim vardi. Bir gün alacagimi tahsil etmek üzere ona geldim. O bana:
— Sen Muhammed'e küfretmedikçe sana borcumu vermem, dedi. Ben de:
— Allah senin canini alip sonra sen diriltilmedikçe ben Muhammed'e küfretmem, dedim.
Bu defa o:
— Öyle ise ben ölünceye, sonra diriltilinceye, (âhiretle) bana mal ve ogul, kiz verilinceye kadar sen beni birak da, sana borcumu orada vereyim, dedi.
Bunu müteâkib su âyetler indi: "(Su) âyetlerimizi inkâr eden ve 'Bana elbette mal ve evlâd verilecektir11 diyen adami gördün mü? O gayba mi vâkif, yoksa Rahman olan Allah nezdinde bir ahid mi edinmis? - Hayir, Öyle degil. Biz onun söyleyegeldigi sözü yazar, azabini da uzattikça uzatiriz. Onun söyler olduguna biz mîrâsçi olacagiz ve o bize tek basina gelecektir" (Meryem: 77-80) [74].

30- Terzinin Zikri Babi

44-.....'Enes ibn Mâlik (R) söyle diyordu: Bir terzi yapmis oldugu bir yemege Rasûlullah'i da'vet etti. Enes ibn Mâlik dedi ki: Ben de Rasûlullah'in beraberinde bu yemege gittim. Terzi Rasûlullah'a bir mikdâr ekmek, bir mikdâr çorba yaklastirdi. Çorbanin içinde kabak ve kuru et parçalari vardi. Yemek yerken Peygamber'i gördüm ki, yemek çanaginin etrafindan kabak arastiriyordu. Yine Enes: Artik o günden i'tibâren ben kabagi sevmekten bir an ayrilmadim, dedi [75].

31- Dokumacinin Zikri Babi

45-.....Ebû Hazim dedi ki: Ben Sehl ibn Sa'd(R)'dan isittim, söyle dedi: Bir kadin Rasûlullah'a bir bürde getirdi. Sehl, yanindakilere hitaben:
— Bürde nedir bilir misiniz? diye sordu.
Onlar tarafindan:
— Semle'dir, ihrâm'dir, diye cevâb verildi.
Sehl dedi ki:
— Evet, o henüz dokunmus (yeni tezgâhtan çikmis) ve kenari
bile kesilmemis bir kumasti. Kadin: Yâ Rasûlullah! Bu bürdeyi kendi elimle dokudum, onu sana giydirecegim, dedi. Peygamber bürdeyi, ona bir ihtiyacli olarak aldi. Sonra Peygamber bu bürdeyi izâr yapip giymis oldugu hâlde bizim yanimiza çikti. Topluluktan bir kimse: Ya Rasûlallah, onu

bana giydir, dedi. Rasûlullah: Peki, diyerek mecliste oturdu. Sonra hücresine döndü ve o bürdeyi çikarip dürdükten sonra' istemis olan zâta yolladi. Bunun üzerine mecliste bulunan cemâat o isteyen kimseye: Sen bu isi güzel yapmadin. Peygamber'in hiçbir isteyeni geri çevirmeyeceginikat'î bildiginhâlde,O'ndan bu bürdeyi istedin, diye serzenis ettiler. O zât da: Vallahi ben onu baska sebebden degil, ancak ölecegim günde benim kefenim olmasi için istedim, dedi.
Sehl ibn Sa'd:
— Hakîkaten bu bürde o zâtin kefeni oldu, demistir [76].

32- Marangoz Babi [77]

46-.....Ebû Hazim söyle dedi: Bir takim adamlar Sehl ibn Sa'd'e gelip ona Peygamber'in minberini soruyorlardi. Sehl (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) fulanca kadina - Sehl o kadinin ismini söylemistir- söyle haber gönderdi: "Marangoz olan kölene emret de benim için insanlara hitâb ettigim zaman üzerine oturabilecegim tahtadan bir yer yapsin'* buyurdu. Bunun üzerine kadin, o kölesine emretti. Köle de Gâbe ormanliginin ilgin agacindan onu yapiyordu. Sonra bu tahtalari kadina getirdi. Kadin da bunlari Rasûlullah'a yolladi. Rasûlullah onlarin kurulmasini emretti de bunlar yerine konuldu. Müteakiben de Rasûlullah (va'z ve hutbe için) minber üzerine oturdu [78].

47-.....Câbir ibn Abdülah(R)'tan (söyle demistir): Ensâr'dan bir kadin Rasûlullah'a:
— Yâ Rasûlullah! Benim marangoz bir kölem vardir; senin için üzerine oturacagin bir sey yaptirayim mi? dedi.
Rasûlullah:
— "Istersen yaptir" buyurdu,
Râvî dedi ki: Bunun akabinde kadin, Rasûlullah için o minberi yaptirdi. Nihayet cumua günü olunca Peygamber(S) yerine konulan o minber üzerine oturdu. Akabinde daha önce yaninda hutbe yapar oldugu hurma kütügü sayha çikardi, hattâ kendi kendine yarilacak-ti. Peygamber minberden indi, onu eliyle tuttu ve onu kucakladi. O sirada kütük susturulmakta olan çocuk gibi hafîf hafîf inliyordu. Nihayet kararlasip sustuktan sonra Rasûlullah:
— "O, yaninda edildigini isitmekte oldugu Zikru'llah için agladi" buyurdu [79],

33- Imâmin (Veya Herhangibir Kimsenin) Bir Takim Ihtiyaçlarini Bizzat Satin Almasi Babi [80]

Ibn Umer (R): Peygamber (S), Umer'den bir deve satin aldi, demistir. Ebû Bekr'in oglu Abdurrahmân da: Bir
müsrik bir sürü koyun getirdi.
Peygamber de ondan bir koyun satin aldi, demistir. Ve Peygamber, Câbir'den de bir deve satin almistir [81].

48-.....Âise (R): Rasûlullah (S) bir Yahudi'den, bedeli bir zaman sonra verilmek üzere, veresiye hububat satin aldi ve o Yahûdî'-ye kendi zirhini rehin birakti, demistir [82].

34- Herhangi Nevi'den Binek Hayvanlari Ve Esekler Satin Alma Babi [83]

Bir kimse, sahibi üstünde binicisi oldugu hâlde herhangi bir binek hayvani yâhud deve satin aldigi zaman, bu satin alis, sahibi binekten inmezden evvel kabz olur mu? [84]

Ve Ibn Umer (R) dedi ki: Peygamber (S) Umer'e: "Bu çetin ve sert deveyi bana sat" buyurdu [85].
Rasûlullah:
— "Kiz mi, yoksa dut mu (aldin)?" diye sordu.
Ben de:
— Dul, diye cevâb verdim.
Rasûlullah:
— "Senin onunla, onun da seninle oynasacaginiz bakire bir kiz
istemez miydin?" dedi.
Ben de:
— Bakimlari bana borç olan bir takim kizkardeslerim var. Onun için bir kadinla evlenmeyi, bunun da çocuklari toplamasini ve saçlarini, baslarini taramasini ve bunlar üzerinde bir mürebbiye olmasini hayirli buldum, dedim.
Rasûlullah:
— "Simdi sen (Medîne'ye) variyorsun. Vardiginda artik ailene karsi akilli, olgun, bagli ol. Allah'tan evlâd isteyiniz"buyurdu. Sonra: "Deveni satar misin?" diye sordu.
Ben de:
— Evet satarim, dedim.
Rasûlullah benden devemi bir ûkiyye(kirk dirhem)ye satin aldi. Sonra Rasûlullah benden önce Medîne'ye gitti. Ben de kusluk vakti vardim. Mescide geldik. Rasûlullah'i mescidin kapisi önünde bulduk. Rasûlullah bana:
— "Simdi mi geldin?" diye sordu.
Ben de:
— Evet, simdi geldim, diye cevâb verdim.
Rasûlullah:
— "Artik deveni birak da (mescide) gir ve iki rek'at (gelis namazi) kil" buyurdu.
Ben de girdim ve kildim. Sonra Rasûlullah, Bilâl'e bir ûkiyye (gümüs) tartip bana vermesini emretti. Bilâl de, terâzî agir basarak tartip verdi. Ben arkami çevirip eve giderken birden Rasûlullah:
— "Câbir'i bana çagir" buyurdu.
Ben Rasûlullah devemi begenmedi de simdi geri verecek sandim. Hâlbuki bana bu deve kadar sevimsiz birsey yoktu. Rasûlullah:
— "Deveni al, bedeli de senin olsun" buyurdu [86].

49-.....Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: Ben bir gazada
Peygamber'in beraberinde bulundum. (Dönüste) devem beni geri birakti ve yürümekten âciz oldu. Bu sirada Peygamber yanima geldi ve:
— "Yâ Câbir" diye seslendi. Ben:
— Evet benim, dedim. Rasûlullah:
— "Zorun nedir (ki geri kaldin)?" diye sordu
Ben:
— Devem beni geri birakti ve yoruldu da ben arkada kaldim,
dedim.
Rasûlullah hemen (devesinden) indi ve çengelli deynegi ile devemi çekmeye koyuldu. Sonra bana:
— ' 'Haydi simdi bin!' * dedi.
Ben de bindim. Bu defa da devemi gördüm ki, onu ben Rasûlul-lah'in devesini geçmekten men' ediyordum. Rasûlullah (yol konusmasi olmak üzere) bana:
— "Evlendin mi?" diye sordu. Ben de:
— Evet evlendim, dedim.

35- Cahiliyet Devrinde Mevcud Olup Islam Devrinde De Insanlarin Oralarda Alisveris Yaptiklari Meshur Arab Panayirlari Babi [87]

50-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Ukâz, Mecenne ve Zu'l-Mecâz, Câhiliyet devrinde (meshur) panayirlardi. Islâm devri olunca bu panayirlarda ticâret yapmayi günâh saydilar. Bunun üzerine Al-lah: "Hacc mevsimlerinde ticâretleRabbHnizden rizk istemenizde üzerinize bir günâh yoktur..." (ei-Bakara: 198) âyetini indirdi. Ibn Abbâs bu âyeti böyle "Fî-mevâsimi'1-hacc (= Hacc mevsimlerinde)" kaydi ile okudu [88].

36- Deli Yâhud Hasta Develerin Satin Alinmasi Babi

"Hâim", herseyde maksada aykiri harekette bulunandir [89].

51-..... Amr ibn Dînâr söyle dedi: Surada (yânî Mekke sehrinde) Nevvâs isminde bir (deve taciri) kimse vardi. Bunun yaninda hastalikli develer de vardi. Ibn Umer (R) gidip, Nevvâs'in bir orta-gindan bu hastalikli deveyi satin aldi.Sonra ortagi Nevvâs'a geldi de:
— O hasta deveyi sattik, dedi. Nevvâs:
— Sen o deveyi kime sattin? dedi.
Ortagi:
— Söyle söyle sifatta bir ihtiyara sattim, dedi.
Nevvâs:
— Vay sana yaziklar olsun! Vallahi bu ihtiyar zât Ibnu Umer'-dir, dedi ve hemen Ibn Umer'e gitti ve: Ortagim sana kusurunu bildirmeden hastalikli deve satmistir, deyip vaziyeti anlatti.
Ibn Umer:

— Öyleyse deveni sür git, dedi.
Nevvâs deveyi alarak sürüp gitmeye davrandigi zaman, Ibn Umer:
— Haydi birak su deveyi! Artik biz Rasûlullah'in "Hastaligin bizatihi sirayeti yoktur" hükmüne razi olmus kimseleriz, dedi [90].

37- Müslümanlar Arasinda Meydana Gelen Harb Fitnesi Sirasinda Ve Fitne Günleri Hâricinde Silâh Satmak Babi

Imrân ibn Husayn (R) fitne günlerinde silâh satmayi kerîh görmüstür [91].

52-.....Ebû Katâde (R) söyle demistir: Bizler Huneyn yilinda Rasûlullah'in beraberinde sefere çiktik. Nihayet Rasûlullah (S) ben Ebû Katâde'ye bir zirh verdi. Ben de o zirhi sattim da, onun bedeliyle Benû Seleme yurdunda küçük bir bustân satin aldim.Iste bu bus-tân, Islâm'da aslina sâhib oldugum ilk maldir [92].

38- Aittâr Ve Güzel Koku Satmak Hakkinda Bâb

53-.....Ebû Mûsâ (R) söyle demistir: Rasûlullah (R) söyle buyurdu: "Iyi arkadas ile kötü arkadasin meseli, misk sahibi ile demirci körügü gibidir. Misk sahibinden sana su iki ikiden biri yok olmaz: Ya sen ondan bir mikdâr satin alirsin, yâhud onun güzel kokusunu hisseder koklarsin, Demirci körügü ise bedenini yâhud elbiseni yakar, yâhud da ondan pis bir koku hissedersin" [93].

39- Haccâm (Yânî Vücûddan Kan Alma Tedavisi Yapan) Kimsenin Zikri Babi [94]

54-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Ebû Taybe Nâfi', Rasûlullah'in vücûdundan kan aldi. Rasûlullah (S) da Ebû Taybe'ye bir sâ' (yânî 1040 dirhem) hurma verilmesini emretti. Bundan baska Ebû Taybe'nin efendisi olan Harise ogullari'na da, onun ödernesi gereken vergisini hafifletmelerini emreyledi.

55-.....Ibn Abbâs (R): Peygamber (S) vücûdundan kan aldirma tedavisi yaptirdi da kendisinden kan alma tedâvîsi yapan haccâm kimseye (bir sâ' hurma) ücret verdi. Eger (kan aliciya) ücret vermek haram olsaydi, Rasûlullah bu zâta ücret vermezdi, dedi [95].

40- Erkekler Ve Kadinlar Için Giyilip Kullanmasi Mekruh Olan Seylerde Ticâriet (Yapmanin Hükmü) Babi

56-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Bir kerre Peygamber (S) Umer ibnu'l-Hattâb'a ipek yâhud siyerâ (denilen sari çubuklu) bir hülle (yâni takim elbise) gönderdi. Sonra Peygamber bu

elbiseyi Umer'in üzerinde gördü de: "Ben bu elbiseyi sana giymen için göndermedim. Bu ipekli elbiseyi ancak âhirette nasibi olmayan erkek giyer. Ben ancak bunu sana satip da faydalanasin diye gönderdim" buyurdu [96].

57-.....Mü'minlerin anasi Âise (R) söyle haber vermistir: Kendisi, üstünde bir takim resimler bulunan küçük bir yastik, bir silte satin almisti. Rasûlullah (S) bunu görünce kapinin önünde dikeldi de içeriye girmedi. (Âise dedi ki:) Bu sirada ben O'nun yüzündeki iste-mezligi sezip tanidim. Ve:
— Yâ Rasûlallah! Ben Allah'a ve Rasûlü'ne tevbe ederim. Ben ne günâhi isledim ki? dedim.
Rasûlullah:
— "Su yastigin hâli nedir?" buyurdu. Ben:
— Ben onu Sen üzerinde oturasin ve yaslanasin diye, Senin için satin aldim, dedim.
Rasûlullah:
— "Bu suretlerin sahihleri kiyamet gününde muhakkak azab edilirler. Ve bu kimselere: Sûref verdiginiz bu mahlûklari diriltiniz, denilir", Ve yine Rasûlullah: "Içinde suretler bulunan eve melekler girmez" buyurdu [97].

41- Bâb: Mal Ve Meta' Sahibi, Malin Fiâtini Ta'yîn Ve Takdir Etmeye Daha Haklidir

58-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle dedi: Peygamber (S): "EyNeccâr ogullan, arsanizin kiymetini bana söyleyiniz!" buyurdu. O çevrilmis bahçenin içinde bakilmamis harâb yerler ve hurma agaçlan vardi [98].

42- Bâb Sapisin Kesinlesmesi Veya Feshi Için Ne Kadar -Veya Kaç Tane- Muhayyerlik Caiz Olur? [99]

59-.....Nâfi', Ibn Umer'den; o da Peygamber'den isitti ki, Peygamber (S): "Satici ile satin alici birbirlerinden ayrilmadikça -yâhud: Ayrilincaya kadar- alisverisleri hususunda muhayyerlige mâ-liktirler, yâhud alisveris muhayyerli olur" buyurdu.
Nâfi' dedi ki: Ibn Umer, hosuna gitmekte olan birsey satin aldigi zaman o mali satin almis oldugu sahibinden ayrilirdi [100].

60-..... Bize Hemmâm, Katâde ibn Diâme'den; o da Ebu'I-HalîTden; o da Abdullah ibnu'l-Hâris'ten; o da Hakîm ibn Hizâm'-dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Satici ile satin alici birbirlerinden ayrilmadikça muhayyerliktedirler" buyurdu. Ahmed ibn Saîd ed-Dârimî ziyâde edip söyle dedi: Bize Behz ibn Râsid tahdîs edip söyle dedi: Hemmâm ibn Yahya söyle dedi: Ben bu hadîsi Ebu't-Teyyâh'a zikrettim. Ebu't-Teyyâh: Kendisine bu hadîsi Abdullah ibnu'l-Hâris tahdîs ettigi zaman ben Ebu'I-HahTin beraberinde idim dedi [101].

43- Bâb: Satici Yâhud Müsteri Muhayyerlik Husûsundabir Vakit Ta'yîn Etmedikleri Zaman Bu Alisveris Caiz Olur Mu? [102]

61-..... Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Satici ve müsteri birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe muhayyirliktedir-ler. Yâhud ikisinden biri digerine: (Satisi yâhud feshini) tercih et, der" buyurdu. Belki de söyle demistir: "Yâhud satis muhayyerli satis olur" [103].

44- Bâb: Satici Ile Müsteri Birbirlerinden Ayrilmadiklari Müddetçe Muhayyerliktedirler

Ibn Umer de, Kaadi Surayh de, Sa'bî de, Tâvûs ibn Keysân da, Atâ ibn Ebî Rebâh da, Ibnu Ebî Muleyke de bu meclis muhayyerligine kaail olmuslardir [104].

62-.....Hakîm ibn Hizâm (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Satici ile müsteri (birbirlerinden) ayrilmadikça muhayyerlige sâhibdirler. Bunlardan herbiri dogru söyleyip de (meta' ve bedele âid hususlari birbirine) beyân ederlerse, bu alisverislerinde kendilerine bereket ihsan olunur. Eger iki taraf yalan söyler ve (mal ile semenin ayibini) gizlerlerse, bu alisverislerinin bereketi giderilir" [105].

63-..... Abdullah ibn Umer(R)'den: RasûTulleh <S) söyle buyurmustur: "Satici ile müsteriden herbiri birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe, arkadasina karsi muhayyerliktedir. Ancak satisin muhayyerli satis olmasi müstesnadir" [106].

45- Bâb:

"Satici ve müsteriden biri satistan sonra arkadasini muhayyer kildigi zaman -ayrilmamis olsalar da- satis vâcib, yânt lâzim olmustur".

64-.....Ibnu Umer(R)'den: Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "îki kisi alisveris yaptiklari zaman, beraber bulunarak birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe bunlardan herbiri meclis muhayyerligine mâliktirler. Ve eger bunlarin biri digerini muhayyer kilar da bu muhayyerlik üzere alisveris yaparlarsa, alisveristen sonra ayrilsalar da bu satis vâcib olmustur ve onlarin hiçbiri satisi terk, yâni feshedemez, ayrilistan sonra da satis vâcib olmustur" [107].

46- Bâb: Satici Muhayyerlikte Oldugu Zaman Satis Caiz Olur Mu? [108]

65..... Ibn Umer(R)'den: Peygamber (S): "Satici ve satin alici birbirlerinden ayrilincaya kadar aralarinda kesinlesmis bir satis akdi yoktur, ancak muhayyerli satis olmasi müstesnadir" buyurdu.

66-.....Bize Hemmâm ibn Yahya tahdîs edip söyle dedi: Bize Katâde, Ebû'l-Halîl'den; o da Abdullah ibnu'l-Hâris'ten; o da Ha-kîm ibn Hizâm(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Satici ve müsteri birbirlerinden ayrilmadiklari müddetçe -yâhud: Ayrilincaya kadar-muhayyerliktedirler" buyurmustur. Râvî Hemmâm dedi ki: Ben kendi kitabimda söyle yazili buldum: "O üç kerre ihtiyar eder. Eger satici ve müsteri dogru söylerler ve gerçegi beyân ederlerse, alisverislerinde onlar için bereket ihsan olunur. Eger yalan söylerler ve gerçegi gizlerlerse hayirsiz bir kâr kazanmalari ve alisverislerinin bereketinden mahrum kilinmalari umulur". Habbân söyle dedi:Bize Hemmâm tahdîs edip söyle dedi: Bize Ebu't-Teyyâh tahdîs etti ki, kendisi Abdullah ibnu'l-Hâris'ten, o bu hadîsi Hakîm ibn Hizâm'dan; o da Peygamber'den olmak üzere tahdîs ederken isitmistir [109].

47- Bab:

Bir sahis herhangi birsey satin alsa, satan ile alici satis meclisinden ayrilmalarindan önce ve satici da müsteriye karsi bir inkârda bulunmadigi hâlde, alan kisi aldigi bu seyi o saatte baska birine hibe etse; yâhud bir kimse bir köle satin alsa da satis meclisinden ayrilmadan o köleyi âzâd eylese? [110].

Tâvûs ibn Keysân, rizâ üzerine bir metâ'i satin alan, sonra da o mctâ'i satan kimse hakkinda: Meta1 da, kazanç da onun lehine vâcib oldu, demistir [111].

67- Ve el-Humeydî söyle dedi: Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Bize Amr ibn Dînâr tahdîs etti ki, Ibn Umer (R) söyle demistir: Biz Peygamber(S)'in beraberinde olarak bir seferde idik. Ben, babam Umer'in genç, çetin bir devesine binmistim. Deve bana galebe ediyor ve kaafilenin önüne geçiyordu. Umer de onu men' edip geriye çeviriyordu. Sonra devem tekrar kaafileyi geçiyor, Umer de onu men' edip çeviriyordu. Bu sirada Peygamber (S) Umer'e:
— "Su hirçin deveni bana sat!" buyurdu.
Umer:
— O Senindir yâ Rasûlallah, dedi.
Rasûlullah tekrar:
— "Su deveyi bana sat!" buyurdu.
Umer de o deveyi Rasûlullah'a satti. Peygamber hemen:
— "Yâ Abdallah ibne Umer! Simdi bu deve senindir, ona istedigini yapabilirsin!" buyurdu [112].
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Ve el-Leys ibn Sa'd söyle dedi: Bana Abdurrahmân ibnu Hâlid, Ibnu Sihâb'dan; o da Sâlim'den tah-dis etti ki, babasi Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Mü'-minlerin Emîri Usmân'dan, onun Hayber'deki bir mali mukaabilinde diger bir vâdîde bir mal (bir arazî yâhud bir akar) satin aldim. Alisverisi yaptigimiz zaman ben topugum üzerinde geri döndüm ve nihayet onun evinden disari çiktim. Böyle çabuk disari çikisim, satisi geri almak istemesi korkumdan dolayidir. O vakit satista sünnet olan hukûk yolu, satici ile müsteri birbirlerinden ayrilincaya kadar meclis muhayyerliginde olmalari idi. Abdullah dedi ki: Evinden çikmamla, benim ve onun bu satis muamelesi vâcib olunca (yânî kesinlesip fesih hakki kalmayinca)

ben bu satis isinde onu aldattigimi gördüm. Çünkü ben onu üç gecelik yol ile Seniûd kavmi arazîsine sevk ettim, o ise beni üç gecelik yol ile Medine'ye sevketti [113].

48- Alisveriste Aldatmanin Mekruh Olmasi Babi

68-.....Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Bir kimse Peygamber'e alisverislerde dâima kendisinin aldatildigini söyledi. Peygamber (S) ona: "Sen birsey satin almak istediginde (Islâm Dîni'nde) aldatmak yoktur de!" buyurdu [114].

49- Çarsilar Ve Pazarlar Hakkinda Zikredilen Hadîsler Babi

Ve Abdurrahmân ibn Avf söyle dedi:
Biz Medine'ye (hicret edip) geldigimizde ben (ahdî kardesim Sa'd ibnu'r-Rabî'a): içinde ticâret yapilan bir çarsi var mi? dedim. Sa'd: Kaynukaa (kabilesinin) çarsisi vardir, dedi [115].
Ve Enes söyle dedi: Abdurrahmân ibn Avf: Siz bana o çarsiya delâlet ediniz, dedi [116].
Umer de: Çarsilarda alisveris yapmak, beni (Rasûlullah'in meclisine devamdan) alikoydu, dedi [117].

69-.....Âise (R) tahdîs edip söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
— "Bir ordu Ka'be'yi (harâb etmeye) kasdedecek. Bunlar Beydâ mevkiine geldiklerinde evvelleri ve âhirleriyle (yâni basbuglarindan son neferlerine kadar hepsi) yere batirilirlar" buyurdu.
Âise dedi ki: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Bunlar, evvelleri ve âhirleriyle nasil yere batirilirlar; hâlbuki bunlarin arasinda (alisverisle geçinen) çarsilar halki ve o zâlimlerden olmayan kimseler vardir, dedim.
Rasûlullah:
— "Bunlar evvelleri ve âhirleriyle batirilirlar. Sonra bu batirilanlar (kiyamet gününde) kendi niyetlerine göre diriltilirler" buyurdu [118].

70-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Herhangi birinizin cemâatle namazi, (alisveris ettigi) çarsisinda ve evinde (yalnizca kildigi) namazi üzerine yirmi küsur derece ziyâde olur. Bu ziyâdeligin sebebi sudur: O kimse abdeste niyet edip abdestini güzel aldigi ve namazdan baska bir kasdi olmaksizin mescide gittigi zaman (tâ mescide girinceye kadar) her adim attikça o adimdan dolayi muhakkak bir derece yükseltilir yâhud o adim sebebiyle kendisinden muhakkak bir günâh indirilir. Melekler de sizin herbirinize namaz kilacagi yerde abdestini bozmadan ve orada kimseye eziyet etmeden durdugu müddetçe: 'Yâ Allah ona salât eyle, yâ Allah ona merhamet eyle!' diye duâ ve istigfar ederler".
Ve yinj: Rasûlullah (S): "Sizden herhangi biriniz, namaz kendisini habsetriekte oldugu müddetçe bir namaz (sevabi) içindedir" buyurdu [119].

71-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle dedi: Peygamber (S) çarsida idi. Bir kimse:
— Yâ Eba'l-Kaasim! diye seslendi.
Peygamber hemen o zâta dönüp bakti. O zât (baska birine isaret ederek):
— Ben sunu çagirmistim, dedi. ! Bunun üzerine Peygamber:
"Benim (öz) adimla ad koyunuz, fakat künyemle künyelen-meyiÂiz!" buyurdu [120].

72-..... Enes (R) söyle demistir: Bir kimse Bakî'da (yânî oradaki çarsida):
— Yâ Eba'l-Kaasim! diye çagirdi.
Peygamber de ona dönüp bakti. Bu sefer o kimse:
— Ben seni kasdetmedim, dedi. Peygamber (S):
— "Benim adimla ad koyunuz, fakat künyemle künyelenme-yiniz" buyurdu [121].

73-.....Ebû Hureyre ed-Devsî (R) söyle demistir: Peygamber (S) gündüzün bir parçasinda çikti; O benimle, ben de O'nunla konusmayarak Kaynukaa çarsisina gelinceye "kadar (yürüdü). Sonra(ora-dan dönüp) Fâtima'nin evinin önünde bir kenara oturdu ve (Hasan'i yâhud Hüseyin'i kasdederek):
— "Küçük orada misin, küçük orada misin?" diye sordu. Fâtima çocugu evden çikmaktan biraz alikoydu. Zannettim ki
bu az zaman içinde annesi çocugu ya giydirdi yâhud basini yikayip taramisti. Sonra çocuk kosarak geldi. Peygamber (S) çocugu kucaklayip sarmasti ve onu öptü de:
— "Yâ Allah, sen bu çocugu sev; onu seveni de sev!" diye dua etti [122].
Sufyân ibn Uyeyne (geçen isnâdla) söyle dedi: Ubeydullah ibn Ebî Yezîd söyle dedi: Bana haber verdi ki, o, Nâfi' ibn Cubeyr'in bir rek'atle vitir kildigini görmüstür. [123].

74-.....Nâfi' söyle dedi:Bize Ibnu Umer tahdîs etti ki, onlar Peygamber zamaninda deve sahibi tacirlerden zahîre satin alirlardi. Sonra Peygamber (S) bu tacirlere me'mûr gönderdi de bu me'mûrlar o tacirleri mallarim, mallarin satilacagi zahîre pazarina nakledip getirinceye kadar mali aldiklari yerde satmaktan men' ediyorlardi.
Nâfi' geçen senedle dedi ki: Ve yine bize Ibn Umer tahdîs edip söyle dedi: Peygamber (S) tacir hububati satin aldigi zaman onu ta-mâmiyle (ölçüp) teslim alincaya kadar o hububatin satilmasini neh-yetti [124].

50- Çarsida Pazarda (Mala Sürüm Saglamak Için) Bagirip Çagirmanin Keraheti Babi

75-..... Atâ ibnu Yesâr söyle dedi: Ben, Abdullali ibnu Amr ibni'l-Âs(R)'a kavustum da ona:
— Sen bana RasûlulIah(S)'in Tevrat'ta yazili olan sifatindan haber ver, dedim.
Abdullah ibn Amr te'kîdli olarak söyle cevâb verdi:
— Evet, vallahi Rasûlullah Kur'ân'daki sifatlarinin bâzisiyle muhakkak Tevrat'ta vasiflandirilmistir (ki söyledir): "Ey Peygamber, biz seni hakîkaten bir sâhid, bir müjdeci, bir korkutucu ve ümmîlere

(âcizlere) bir koruyucu olarak gönderdik [125]. Sen elbette benim kulum ve rasûlümsün. Ben sana "MütevvekkÜ" adini verdim. Bu peygamber kötü huylu, kati kalbli, çarsilarda çagirgan degildir [126]. O kötülüge kötülükle mukaabele etmez, fakat o kötülügü afv ile, magfiret ile karsilar [127]. Allah egrilmis, sapmis olan milleti bu peygamber ile onlari tâ ilahe illeHlah demeleri suretiyle dogrultmadikça, o peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir. Allah birçok kör gözleri, birçok sagir kulaklari, birçok kapali kalbleri bu tevhîd kelimesiyle açacaktir" [128].
Ve Abdulazîz ibn Ebî Seleme, bu hadîsi seneddeki Hilâl ibn Alî'den rivayet etmekte diger râvî Fulayh'a mutâbaat etmistir.
Saîd ibn Ebî Hilâl, hadîsin senedindeki Hilâl'den; o da Atâ ibn Yesâr'dan; o da sahâbî olan Abdullah ibn Selâm'dan olmak üzere söyledi:
"Gulfun", gilâf içinde olan her seydir: Kiliç gilâf içinde oldugu zaman "Seyfun aglefu(= Kilifli kiliç)"; yay gilâf içinde oldugu zaman "Kavsun galfau(= Kilifli yay)"; erkek sünnetli olmadigi zaman "Raculun aglefu(- Kabuklu adam)" denilir. Bu tefsîri Ebû Abdil-lah el-Buhârî söyledi [129].

51- Bâb: Ölçmek Vazifesi Satici Ve Vericiye Âiddir

Çünkü Yüce Allah söyle buyurdu:
"Ölçekte ve tartida hileye sapanlarin vay hâline! Ki onlar insanlardan ölçekle aldiklari zaman tastamam alanlar; onlara ölçekle yâhud tarti ile verdikleri zaman ise eksiltenlerdir" (et-Tatm: 13). Bu "Çagirdiginiz vakit onlar sizi isitiyorlar mi?" (e 73) âyetindeki "FIT* lâfzinin asli "Yesmeune lekum iken cerr harfinin kaldirilmasiyle "Yesmeûnekum olmasi gibidir [130].
Ve Peygamber (S): "Devenizin bedelini tastamam alincaya kadar hurma ölçtürünüz" buyurmustur [131]. Usmân(R)'dan zikrolunuyor ki, Peygamber (S) ona:
"Birsey sattigin zaman sen ölç; satin aldigin zaman da ölçtür" buyurmustur [132].

76-.....Abdullah ibn Umer(R)'den; Rasûlullah (S): "Herkim
bir zahire satin alirsa, o zahireyi ölçtürüp tastamam teslim almadikça (kabz etmedikçe) satmaz" buyurmustur [133].

77-..... Câbir ibn Abdillah (R) söyle demistir: (Babam) Abdullah ibn Amr ibn Haram, üzerinde (ödenecek) bir borç oldugu hâlde Uhud harbinde vefat etti. Ben onun alacaklilarinin bu borçtan bir mikdârini barakmalari hususunda Peygamber'den yardim istedim. Peygamber onlardan böyle bir sulh istedi, fakat alacaklilar (Yahûdî olduklarindan) birsey birakmadilar. Bunun üzerine Peygamber (S) bana:
— "(Ey Câbir, sen bahçene) git, hurmani toplayip sinif sinif ayir: Acve cinsini bir boy, Azku Zeyd cinsini de bir boy yap. Sonra bana haber gönder!" buyurdu.
Ben bu isleri yaptim, sonra Peygamber'e haber gönderdim. Peygamber geldi ve hurma yigininin üst

tarafina yâhud ortasina oturdu. Sonra (orada beklesen alacaklilara isaret ederek):
— "Haydi su alacakli kav/n için Ölç!" buyurdu.
Ben de o alacaklilara, haklari olan mikdâri tamamen verinceye kadar Ölçtüm; hurmam geri kaldi; sanki ondan hiçbirsey eksilme-mis gibiydi [134].
Ve Firâs ibn Yahya, Sa'bî'den söyledi ki, o söyie demistir: Bana Câbir, Peygamber'den tahdîs etti de: Ben alacaklilar için ölçmeye devam ettim, nihayet borcu ödedim, dedi.
Ve Hisâm ibn Urve, Vehb ibn Keysân'dan olmak üzere söyledi ki, Câbir söyle demistir: Peygamber (S):
— "Hurma salkimlarini alacakli için kes, sonra da onun hakkini öde!" buyurdu [135]

52- Ölçeklemenin Müstehâbligi Babi [136]

78-..... el-Mikdâm ibnu Ma'dîkerib(R)'den: Peygamber (S):
"Aziginizi ölçünüz ki, sizin için bereketlendirilsin!" buyurmustur [137].

53- Peygamberdin Sâ' Ve Müdd Ölçeklerinin Bereketi Babi

Peygamber'in sâ'^ye müdd ölçegi hakkindaki bu duasini Aise rivayet etmistir [138].

79-..... Abdullah ibn Zeyd(R)'den: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sübhesiz Ibrahim Peygamber Mekke'yi harem kildi ve Mekke için (bereketle) dua etti. îbrâhîm Peygamberin Mekke'yi harem kilisi gibi, ben de Medine'yi harem (yânî ihtiram edilecek yer) kildim ve Medine için müddü ve sâ'i hakkinda, Ibrahim aleyhi's-selâmin Mekke için yaptigi dua gibi, dua ettim" [139].

80-.....Enes ibn Mâlik(R)'ten: Rasûiullah (S) Medîneliler'i kasdederek: "Yâ Allah, bunlara kilelerinde bereket ihsan eyle, sâ'lann-da ve müddlerinde bereket ihsan eyle!" djye duâ eylemistir [140].

54- Satin Alinan Gida Maddesini Kabz Etmeden Önce Baskasina Satmak Hakkinda Ve Ihtikâr Hakkinda Zîkrolunan Hadîsler Babi

81-..... Ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Rasûiullah (S) zamaninda götürü.pazarlikla erzak satin alan (ve mali teslîm almadan baskasina satmak isteyen öyle muhtekir) kimseler gördüm ki, bunlar o mallari yükleyip kendi mekânlarina nakledinceye kadar dögülürler (ve kabzdan önce) satmaktan men' olunurlardi [141].

82-.....Ibn Abbâs (R): Rasûlullah (S), kisiyi satin aldigi yiyecek maddesini tamamen teslim

alincaya kadar baska bir müsteriye satmaktan nehyetti, demistir. Ben (Tâvûs ibn Keysân), Ibn Abbâs'a:
— Böyle bir satistan nehyin sebebi nedir? diye sordum, îbn Abbâs:
— Müsterinin satin aldigi herhangi bir gida maddesini kabz ve nakletmeden baskasina satmasi, parayi para ile satmak demektir. Hâlbuki ortada satin alinmis olan malin edasi geri birakilmistir, dedi [142].

83-.....Abdullah ibnu Dînâr tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibnu Umer(R)'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S): "Herhangi bir yiyecek maddesi satin alan kimse, o mali kendi eline teslim alincaya kadar onu satmaz" buyurdu [143].

84-.....Amr ibnu Dînâr bu hadîsi ez-Zuhrî'den; o da Mâlik ibn Evs'ten tahdîs ediyordu. Bu Mâlik ibn Evs bir sahâbî meclisine gelip:
— Yaninda (dînârlari dirhemle) bozabilecek kimse var mi? Diye sordu.
Cennetle müjdelilerden olan Talha (R):
— Ben varim. Bizim hazinecimiz Gâbe ormanindan gelince parani bozayim, dedi.
Râvî Sufyân ibn Uyeyne: Bu hadîs, bizim ez-Zuhrî'den ezberledigimiz hadîstir ki, içinde hiçbir kelime ziyâde yoktur, demis (ve böylece hadîsin kuvvet ve kat'îligini te'mîn etmis)tir. ez-Zuhrî söyle dedi: Bana Mâlik ibn Evs haber verdi ki, kendisi Umer ibnu'1-Hattâb'dan isitmistir. Umer ibnu'l-Hattâb (R), Rasûlullah (S)'in söyle buyurdugunu haber veriyordu:
"Altini altin ile satma ve degistirme ribâdir. Ancak iki tarafin birbirine 'Ha al, ha ver' diyerek, elden ele pesin verip almis olmalari hâli müstesnadir. Bugdayi bugdayla tebdilde ribâdir. Ancak iki ta-raf birbirine 'Ha al, ha ver' diye pesin alip vermeleri müstesnadir. Hurmayi hurma ile satmak da ribâdir. Ancak 'Ha ah ha ver' denilmesi hâli müstesnadir. Arpayi arpa ile satmak da ribâdir; ancak 'Ha al, ha ver'denilmesi müstesnadir" [144].

55- Yiyecek Maddesinin Kabz Edilmeden Önce Satilmasi Ve Yaninda Mevcûd Bulunmayan Bir Seyin Satilmasi Babi

85-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Amr ibn Dinar'dan ezberledigimiz hadîs ki, Amr onu Tâvûs'tan söyle derken isittigini.söyledi: Ben Ibn Abbâs(R)'tan isittim; söyle diyordu: Peygamber(S)'in nehyettigi sey, satin alinip da henüz kabz edilmeyerek yaninda bulunmayan erzakin satilmasidir. Ibn Abbâs: Peygamber'in nehyettigi erzakin gayri esyaya gelince; ben herhalde bunlarin da onlar gibi kabz edilmeden satisinin nehyedilmis oldugunu zann etmiyorum, dedi [145].

86-..... Ibnu Umer(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S):
"Her kim bir yiyecek maddesi satin alirsa, satin aldigi mali tamamen teslim alincaya kadar onu baskasina satmaz" buyurdu.
Ismâîl ibn Ebî Uveys, Mâlik'ten yaptigi kendi rivayetinde "Bir yiyecek maddesi satin alan kimse,

onu kabzedinceye kadar baskasina satmaz"kelâminda "Yakbidahu = Onu kabzedinceye kadar"^ fikrasini ziyâde etmistir [146].

56- Bir Yiyecek Maddesini Ölçüsüz Tartisiz Olarak (Götürü Pazarlikla) Satin Aldiginda, O Mali Kendi Yerine Tasiyip Nakletmedikçe Satmama Re'yinde Bulunan Kimse Ve Bu Husustaki Edebi Beyân Babi

87-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Ibnu Umer'in oglu Salim haber verdi ki, Ibn Umer (R) söyle demistir: Yemîn olsun ben Rasû-lullah (S) zamaninda ölçüsüz, tartisiz olarak götürü pazarlikla yiyecek maddesi satin alan (ve kabz etmeden baskasina satmak isteyen ihtikâra) insanlar gördüm ki, bunlar o mallari yükleyip kendi menzillerine nakledinceye kadar, onlari bulunduklari yerlerinde satmamalari için -veya: onlari bulunduklari yerlerinde satmalarinin kerahetinden dolayi- dögülürlerdi [147].

57- Bâb: Bir Sahis Bir Meta' Yâhud Bir Hayvan Satin Aldiginda Bu Mali Saticinin Yaninda Biraksa Yâhub Hayvan Teslîm Alinmadan Önce Ölse (Hüküm Ne Olur)? [148]

Ibn Umer (R): Satis akdinin diri ve toplu olarak eristigi hersey (yânî satis akdi sirasinda ölmemis ve degismemis bulunan herhangi sey, akidden sonra saticinin yaninda helak olsa), o mal müsterinin damânin)dendir, demistir [149].

88-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber(S)'in üzerine hiçbir gün geçmezdi ki, o günün iki tarafinin, yânî sabah ve aksam vakitlerinin birinde Peygamber muhakkak Ebû Bekr'in evine gelirdi. Nihayet Peygamber'e Medine'ye gitmek üzere yola çikmak hususunda Allah tarafindan izin verilince, bize gelmesi hususunda mu'tâd olmayan ögle vaktinde ansizin geldi. Ebû Bekr'e O'nun gelisi haber verildi. Ebû Bekr:
— Meydana gelmis mühim bir is olmadikça Peygamber bu saatte bize gelmezdi, dedi.
Peygamber Ebû Bekr'in yanina girince ona:
— "Yaninda kim varsa disari çikar!" buyurdu.
Ebû Bekr:
— Bu ikisi benim iki kizimdir yâ Rasûlullah, dedi.
Ebû Bekr bu sözüyle ben Âise'yi ve Esmâ'yi kasdediyordu. Peygamber:
— "Su mühim isi hissettin mi; Bana Medine'ye çikmak hususunda izin verildi" buyurdu.
Ebû Bekr:
— Yâ Rasûlallah! Çikista senin sohbetinde ve maiyyetinde bulunmak isterim. Sohbetini isterim, dedi ve söyle ilâve etti: Yâ Rasûlallah! Yanimda iki binek devesi vardir. Ben bunlari Medine'ye hicret çikisi için hazirladim. Binâenaleyh Sen bunlarin birini al! dedi.
Rasûlullah (S):
— "'Ben onu bedeliyle aldim" buyurdu [150]

58- Bâb:

"însan (beser) kardesinin alisverisi aleyhine alisveris etmez; (beser) kardesi kendisine izin verinceye yâhud pazarligi terk edinceye kadar, onun pazarligi aleyhine de pazarliga girismez" [151]

89-.....îbn Umer(R)'den: Rasûlulah (S): "Sizden biriniz (beser) kardesinin alisverisi aleyhine alisveris etmez" buyurmustur [152].

90-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S), sehirliyi, (göçebenin malini) göçebe adina satmaktan nehyetti. Ve: "Müsteri kandirip kizistirmayiniz!" buyurdu. Yine Rasûlullah: "Hiçbir kimse (beser) kardesinin alisverisi aleyhine alisveris etmez. Kardesinin evlenme pazarligi aleyhine evlenme pazarligina da girismez. (Iffetli) hiçbir kadin da (beser) kardesi bulunan bir kadinin çanagindaki ni'meti kendi kabina doldurmak için, onun talâkini istemez" buyurdu [153].

59- Müzayede (Karsilikli Fiat Artirma) Satisi Bâri

Atâ ibn EbîRebâh:
Ben, artirma yapmakta olan kimseler içinde ganimetleri satmakta hiçbir be's görmeyen insanlara eristim, demistir [154].

91-.....Câbir ibn Abdillah(R)'tan (söyle demistir):(Azre ogullan'ndan Ebû Mezkûr adinda sahâbî) bir kimse, kendine âid olan bir köleyi müdebber olarak (yânî ölümümden sonra sen hürsün diyerek) âzâd etmisti. Sonra Ebû Mezkûr (fakir düsüp, bu kölenin bedeline) muhtâc oldu. Peygamber (S) de köleyi aldi da:
— "Bunu benden kim satin almak ister?" dedi (yânî müzayedeye arzetti).
(Müzayede neticesinde) Nuaym ibnu Abdillah o köleyi söyle söyle dirhemle satin aldi. Rasûlullah da kölenin bu bedelini Ebû Mezkûr'a verdi [155].

60- Necs Ve Necsli Satis Caiz Olmaz Diyen Kimse Babi [156]

Ibn Ebî Evfâ: Nâcis (necs yapan), ribâ yiyicisidir; hâindir, demistir [157].
Buhârî de: Necs, aldatma yarisidir; bâtildir; bunun yapilmasi halâl olmaz, demistir.
Peygamber (S): "Aldatmanin sahibi atestedir" buyurdu [158].
Yine Peygamber (S): "Her kim bizim emrimiz üzere olmayan bir is yaparsa, o is reddedilmistir" buyurdu [159].

92-.....Ibn Umer (R): Peygamber (S) necs yapmaktan (yânî satici ile müsteri arasina girip, kendisini alici gibi göstererek müsteriyi kandirip fiati yükseltmeye çalismaktan) nehyetti, demistir [160].

61- Bey'u'l-Garer, Yânî Aldatmaca Satisi Ve Habelu'l-Habele Satisi Babi [161]

93-.....Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Rasuluilah (S) habelu'l-habele satisindan (yâni gebe devenin disi dogacak yavrusunun gebeligini satmaktan) nehiy buyurdu. Bu, Câhiliyet halkinin kendi aralarinda yapageldikleri (böyle akibeti mechûl) bir satis idi. Adam, meselâ bir deveyi (veya herhangi bir mali) gebe bir devenin dogurmasina, sonra bu dogan disi yavru da (gebe olup) karnindaki cenini dogurmasina ta'lîkan mal alip satardi [162].

62- Bey'ü'l-Mülâmese (El Dokundurmakla Satis) Babi

Enes: Peygamber (S) el dokundurmakla yapilan satistan nehyetti, demistir [163].

94-.....Ebû Saîd Hudrî (R): Rasûlullah (S) munâbezeden (yânî karsilikli atisma suretiyle yapilan satistan) nehyetti, diye haber verdi ve: Munâbeze, kisinin satacagi kumasini, almak isteyenin o kumasi alt üst etmesine ve ona bakmasina, düsünmesine firsat vermeden önce aliciya dogru atmasidir (yânî atmasi suretiyle yapilan bir satistir), dedi. Ve yine Ebû Saîd: Peygamber, mülâmeseden (yânî el dokundurmak suretiyle yapilan satistan) de nehyetti. Mülâmese, alicinin kumasa bakmayip, sâdece elle dokunmasi suretiyle yapilan satistir, dedi [164].

95-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Iki nevi' giyinisten nehyolundu: Biri, kisinin bir tek kumas içinde sarinip bürünmesi, sonra da büründügü bu kumasi (avret yeri açilacak sekilde) omuzu üstüne kaldirip yükseltmesidir. -Ikincisi de bir kumasi simsiki sarinmaktir ki, buna istimâlu's-sammâ denir.- Iki nevi' satistan; el dokundurma satisi ile atma suretiyle yapilan satistan da nehyolundu [165].

63- Munâbeze (Yâni Atisma) Satisi Babi

Enes: Peygamber (S), atisma suretiyle yapilan satistan nehyetti, demistir [166].

96-..... Ebû Hureyre(R)'den: Rasûlullah (S) el dokundurma ve atisma suretiyle yapilan satislardan nehyetti (demistir) [167].

97-...,. Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Peygamber (S) iki nevi' giyinisten ve iki nevi' alisveristen: el sürüp dokundurmak ve birbirine atmak suretiyle yapilan alisverislerden nehyetti [168]
.

64- Saticinin Deve-Sigir, Davar Ve Sütü Memesinde Toplanabilecek Her Hayvanin Sütünü Memesinde Biriktirmekten Nehyedilmesi Babi

"el-Musarrât", birkaç günler sagitmayip sütü memesinde habsedilmis ve orada yigilip toplanmis olan hayvandir. Tasriye masdannin asil ma'nâsi suyu habsetmektir. "Sarraytu*l-mâe(= Suyu habsettim)" ta'bîri, bu ma'nâdan dolayi söylenir [169].

98-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Peygamber (S): "Deve ve koyunlari (sütlerini memeleri içinde yigmak suretiyle) bol sütlü göstermeye çalismayiniz- Her kim sütü memesinde habsedilmis bir hay-vani, bu habsedisten sonra satin alirsa, onu sagmasi sirasinda iki re'y arasinda muhayyerdir: Dilerse o hayvani kendi mülkiyetinde tutar, isterse onu bir sâ' hurma ile birlikte sahibine geri verir" buyurdu [170].
Ve Ebû Salih'ten, Mucâhid'den, Velîd ibn Rebâh'tan, Mûsâ ibn Yesâr'dan; onlar da Ebû Hureyre'den olmak üzere zikrolunuyor ki, Peygamber (S) "Bir sâ' hurma ile birlikte" demistir.
Ibn Sîrîn'deh; o da Ebû Hureyre'den olmak üzere rivayet eden râvîlerin bâzisi da: "Herhangi bir yiyecek maddesinden bir sâ' ile geri verir. Ve kendisi üç gün muhayyerdir" buyurdu, demislerdir.
Ibn Sîrîn'den; o da Ebû Hureyre'den merfû' olarak rivayet edenlerin bâzisi da: Üç günü zikretmeyerek sâdece "Bir sâ' hurma"y\ zikretmistir. Hurma rivayetleri daha çoktur [171].

99-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R): Kim sütü memesinde biriktirilmis bir davar satin almis ise (isterse) o davan geri versin ve onunla beraber (sût bedeli olarak) bir sâ' da birsey versin, demistir.
Ve yine yukanki senedle gelen bir rivayette Ibn Mes'ûd: Peygamber (S) mal saticilarinin yolda karsilanmasini nehyetti, demistir [172].

100-.....Ebû Hureyre(R)'den:Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Mal getirmekte olan binicileri, pazar hâricinde karsilamayiniz. Bâziniz, diger bâzinizin alisverisi üzerine alisverise kalkismasin. Sizler müsteri kandirip kizistirmayiniz. Hiçbir sehirli, bedevinin nâmina onun malini satmaz. Koyunlari bol sütlü göstermeye çalismayiniz. Her kim sütü memesinde biriktirilmis bir hayvan satin alirsa, o, bu hayvani sagdiktan sonra iki görüs muhayyerligindedir: Bu haliyle razi olursa, onu mülkiyetinde tutar; razi olmazsa, o hayvani bir sâ' hurma ile birlikte geri verir" [173].

65- Bâb: (Aldatilmis Olan) Müsteri Isterse (Alisverisi Terkedip) Memesinde Sütü Habsedilmis Olan Hayvani Sahibine Geri Verir; Onun Sütünü Sagmaktan Dolayi Da Bir Sâ' Hurma (Vergisi) Vardir

101-.....Ebû Hureyre (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Her kim sütü sagilmayip gögsünde biriktirilmis bir koyunu satin alir, akabinde onu sagarsa (yânî hîleyi ögrenirse, bu müsteri muhayyerdir): Eger h: haliyle razi olursa koyunu mülkiyetinde ali-koyar; eger öfkelenir, razi olmazsa (koyunu geri verir). Ve koyunu sagmasi mukaabilinde de bir sâ' hurma (vergisi) vardir" [174].

66- Zinâ Edici Kölenin Satisi Babi

Ve Kaadi Surayh: "(Erkek veya disi) zinâkâr bir köleyi, müsteri dilerse bu ayibindan dolayi sahibine geri verir" demistir [175].

102-.....Ebû Hureyre (R) söyle diyordu: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bir câriye zina ettigi ve zinasi da (beyyine, gebelik veya ikrar ile) tebeyyün ettigi zaman, efendisi onu kamçilasin, fakat onu (bu cezadan sonra) sözle ayiplamasin. Sonra yine zina ederse efendisi onu yine kamçi ile dövsün, fakat ayibini yüzüne vurup sözle onurunu incitmesin. Sonra bu câriye üçüncü bir zina daha ederse, efendisi onu (ayibini beyân ederek) kildan yapilmis bir ip pahasi ile de olsa, satsin" [176].

103-.....Zeyd ibn Hâlid (R) ile Ebû Hureyre'den (ikisi söyle demislerdir): Rasûlullah'a muhsane olmamis iken zina eden bir cariyenin hükmü soruldu. Rasûlullah (S) cevaben: "Câriye zina ederse, onu kamçilayin. Sonra yine zina ederse, yine kamçilayin. Sonra yine zina. ederse, artik bu sefer (kamçilama akabinde) bir kil örgüsü karsiliginda olsa bile onu satiniz" buyurdu [177].
Ibn Sihâb: Onun satisinin üçüncü yâhud dördüncü zinadan sonra mi olmasini istedi, bilmiyorum, demistir [178].

67- Kadinlarla Yapilan Alisveris Babi [179]

104-.....Urvetu'bnu'z-Zubeyr söyle dedi: Âise (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) yanima girdi. Ben ona Berîre'yi satin alma kissasini zikrettim. Rasûlullah: "Sen Berîre'yi onlardan satin al ve hürriyete kavustur. Sübhesiz velâ (denilip mîrâs hakki sabit olan hükmî hisimlik) köleyi hürriyete kavusturana âiddir" buyurdu. Bundan sonra Peygamber gündüzün sonuna dogru bir vakitte ayaga kalkti. Allah'a hamd ve lâyik oldugu sifatlarla övdükten sonra, söyle hitâb buyurdu:
"Bir takim insanlarin hâli nedir ki, onlar Allah 'm Kitabi 'nda bulunmayan bir takim sartlar ileri sürüyorlar. Kim A ilah 'in Kitabi 'nda bulunmayan bir sarti sart kosarsa, o böyle yüz tane sart kosmus olsa da öyle sart bâtildir. Allah'in sarti en hakli ve en güvenilendir" [180].

105-.....Bize Hemm.âm ibn Yahya tahdîs edip söyle dedi: Ben Nâfi'den isittim; Abdullah ibn Umer'den tahdîs ediyordu (Ibn Umer söyle demistir):

Âise, Berîre'nin sâhibleriyle pazarliga giristi. Bu esnada Peygamber namaza çikti. Namazdan gelince Âise: Onlar Berîre'yi ancak velâ hakkinin kendilerinin olmasi sartiyle satiyorlar, dedi. Peygamber: "Velâ, ancak hürriyete kavusturanindir" buyurdu. Hemmâm dedi ki: Ben Nâfi'e: Berîre'nin kocasi hürr mü yâhud köle mi idi? diye sordum. Nâfi': Bunu bana ne bildirir? Dedi [181].

68- Bâb- Sehirli Ücretsiz Olarak Koylunun Malini Onun Adina Satabilir Mi? Ona Yardimci Olur Yahud Irsad Edip Nasihat Verir Mi? [182]

Peygamber (S): "Sizin biriniz mü'm in. kardesinden ögüt istedigi zaman ona nasihat etsin" buyurmustur [183].

Atâ ibn Ebî Rebâh da sehirlinin köylü malini satmasina ruhsat vermistir [184].

106-.....Kays ibn Ebî Hazim söyle demistir: Ben Cerîr ibn Abdillah(R)'tan isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah'la Lâ ilahe UW-llah ve MuhammedRasûlullah'm ma'nâsma sehâdet etmek, namaz kilmak, zekât vermek, (Allah ve Peygamber emirlerini) isitip itaat eylemek ve her müslümâna nasihat etmek üzere bey'at ettim [185].

107-.....Ibn Abbâs (R); Rasûhillah (S): "Alicilar mal getiren binicileri (pazar disinda) karsilamazlar. Hiçbir sehirli de köylü hesabina onun malini satamaz" buyurdu, demistir.
Hadîsin râvîsi Tâvûs dedi ki: Ben Ibn Abbâs'a:
— Peygamber'in "Sehirli, köylünün malini satamaz "sözünün ma'nâsi nedir? diye sordum.
Ibn Abbâs:
— Sehirli, köylüye simsarlik edemez (demektir), dedi [186].

69- Sehirlinin Köylü Malini Köylü Adina Ücretle Satmasini Kerîh Gören Kimse Babi

108-.....Ibn Umer (R): RasÛlullah (S) sehirlinin, köylü malini köylü nâmina satmasini nehyetti, demistir [187].

Ibn Abbâs da sehirlinin köylü adina satisim kerîh gören kimsenin görüsüne kaail olmustur [188].

70- Bâb: Hiçbir Sehirli Köylüye Âid Mali Simsarlikla Satamaz

Ibn Sîrîn de, simsarlikta alisverisi kerîh görmüstür. Ibrâhîm en-Nahaî de, hem satici hem alici için simsarligi kerîh görmüstür. îbrâhîm bu görüsüne (yânî sehirlinin köylü için satmasi ile satin almasi arasindaki kerahetin müsâvîligine) delîl getirici olarak: Arab "Bi* lî sevben" der; hâlbuki o, bu sözüyle "Bana bir elbise satin al" demek ister, demistir [189].

109-.....Ebû Hureyre (R) söyle diyordu: RasÛlullah (S): "Insan kardesinin alisverisi aleyhine alisveris etmez. Müsteri kandirip kizistirmayimz. Hiçbir sehirli, bedevi adina satis yapmaz" buyurdu.

110-.....Muhammed ibn Sîrîn dedi ki: Enes ibn Mâlik: Bizler sehirlinin köylü nâmina malini satmasindan nehyolunduk, dedi [190].

71- Mal Getirmekte Olan Binicileri Karsilamaktan Nehy Babi [191]

Ve böyle binicileri karsilayanin satisi reddedilmistir; bâtildir. Çünkü karsilama yapan, bunun nehyedildigini
bilmekte ise (Peygamber'in yasagina isyan etmis) birisidir; günahkârdir.
Binicileri yolda karsilama, sübhesiz satista bir aldatma girisimidir. Aldatma ise (haramdir) hiç caiz olmaz [192].

111-.....Ebû Hureyre (R): Peygamber (S- meta' yükleyip gelen) binicileri karsilamaktan ve sehirlinin, köylü malini satmasindan nehyetti, demistir.

112-.....Tâvûs ibn Keysân: Ben îbn Abbâs'a:
— Peygamber'in "Hiçbir sehirli, bir köylü hesabina asla satis yapmasin" sözünün ma'nâsi nedir? dedim.
O:
— Hiçbir sehirli, köylü için bir simsar (yâni ücretli bir araci) olmasin, demektir, dedi.

113-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R): Her kim sütü memesinde biriktirilmis bir hayvan satin almissa (o haliyle begenmedigi takdirde), o hayvanin beraberinde bir sâ' da süt ücreti geri versin demis ve: Peygamber (S), saticilari karsilamaktan da nehyetti hadîsini ilâve etmistir [193].

114-......Abdullah ibn Umer(R)'den: Rasûlullah (S): "Birmetâ'i bâzinizin alim satim etmesi üzerine diger bâziniz bunu alim satim edemez. Siz (binici kaafilelerinin pazara getirdigi) satilik esyayi da, o mallar pazara getirilip indirilinceye kadar (yolda) karsilamayiniz" buyurmustur [194].

72-Imal Getiren Binicileri Karsilamanin (Caiz Olacagi Yerin) Son Noktasi Babi [195]

115-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Biz mal getiren binicileri (sehir içinde pazarin üst tarafinda) karsilar ve onlardan yiyecek maddesi satin alirdik. Peygamber (S) satin aldigimiz seyleri, yiyecek maddesi satilan çarsiya ulastirilmasindan önce (satin alis yerinde) satmamizi nehyetti.

Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Bu hadîste zikredilen karsilama sehir içinde, pazarin üst tarafinda olmustur. Bu karsilamanin sehir içinde pazarin üst tarafinda oldugunu, bundan sonra gelen Ubeydul-lah hadîsi beyân etmektedir [196].

116-.....Ubeydullah ibn Umer söyle demistir: BanaNâfi', Abdullah ibn Umer'den tahdîs etti. O söyle demistir: Sahâbîler çarsinin üst tarafinda yiyecek maddesi satin alirlar ve bu mallari satin aldiklari yerde satarlardi. Rasûlullah (S) onlari, bu mallari yükleyip pazara nakledinceye kadar aldiklari yerde satmaktan nehyetti [197].

73- Bâb: Sahis Alisveris Akdinde Halâl Olmayan Bir Akim Sartlar Koydugu Zaman (Satis Nasil Olur; Yânî Bu Sartlar Akdi Bozar Mi, Bozmaz Mi)? [198]

117-..... Âise (R) söyle demistir: Berîre bana geldi ve:
— Ben sâhiblerimle dokuz ûkiyye (yânî 360 dirhem), her senede bir ûkiyye (yânî 40 dirhem ödemek) üzere hürriyetimi onlardan satin alma akdine giristim. Bunun için bana yardim et! dedi.
Ben de Berîre'ye:
— Eger sâhiblerin bu bedeli onlar için hazir etmemi ve sen hürriyete kavustuktan sonra hükmî hisimliginin bana âid olmasini isterlerse, bu bedeli ben bir defada öderim, dedi.
Bunun üzerine Berîre sahihlerine gitti ve onlara benim teklîfimi söylemis. Fakat onlar buna yanasmamislar. Berîre onlarin yanindan dönüp geldiginde Rasûlullah Âise'nin yaninda oturuyordu. Berîre
Âise'ye:
— Senin sözlerini onlara arzettim, kabul etmediler. Bu akid için hükmî hisimligin kendilerine âid olmasini sart kiliyorlar, dedi.
Peygamber, Berîre'nin bu sözlerini isitti. Ben Âise de mes'eleyi Peygamber'e haber verdim. Bu haber verme üzerine Peygamber (S)
Âise'ye:
— "Berîre'yi onlardan al, istedikleri hükmî hisimligi da onlar lehine sart kil. Hükmî hisimlik (hukûkan) ancak hürriyete kavusturana âiddir" buyurdu.
Âise de Berîre'yi bu suretle satin aldi (hürriyete kavusturdu). Sonra Rasûlullah insanlar içinde ayaga kalkti. Allah'a hamd ve sena etti. Sonra "Amma ba'du = Sözün bundan sonrasina gelince sudur" diyerek, söyle hitabe yapti:
— "Bir takim adamlara ne oluyor ki, onlar Allah 'in Kitabi 'nda bulunmayan sartlar ileri sürüyorlar, Allah'in Kitâbi'nda bulunmayan herhangi bir sart, yüz kerre sart kilinmis olsa da muhakkak surette bâtildir, Allah'in hükmü uyulmaya en hakli, Allah'in ögrettigi sart da en saglam ve en güvenilecek sarttir. Hükmî hisimlik ancak hürriyete kavusturan kimseye âiddir" [199].

118-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Mü'minlerin anasi Âise bir câriye satin alip, onu hürriyete kavusturmak istedi. Cariyenin sâhibleri: Biz bu cariyeyi sana, onun velâ hakki (yânî hükmî hisimligi) bize âid olmak sarti üzere satariz, dediler. Âise onlarin bu sartini Rasûlullah'a

zikretti. Rasûlullah (S): Âise'ye: "Onlarin bu (bâtil) sarti, senin velâ (yânî hukukî hisimlik) hakkina mâni' olmaz. Çünkü velâ hakki ancak hürriyete kavusturan.kimseye âiddir" buyurdu [200].

74- Kuru Hurmayi Kuru Hurma Ile Satmak Babi

119-.....Mâlik ibn Evs, Umer ibnu'l-Hattâb(R)Jdan isitti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Bugdayi bugdayla satmak ribâdir, ancak (iki taraf birbirine) ha al, ha ver diye pesin olmasi hâli müstesnadir. Arpayi arpa ile satmak ribâdir, ancak ha al, ha ver diye pesin olmasi müstesnadir. Hurmayi hurmayla satmak ribâdir, ancak ha al, ha ver diye pesin olmasi hâli müstesnadir* [201].

75-Kuru Üzümü Kuru Üzümle, Yiyecek Maddesini (Ayni Cins) Yiyecek Maddesiyle Satmak Babi

120-..... Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) muzâbene satisindan nehyetti. Muzâbene satisi,, yas hurmayi (agacinda mikdârini tahmin ederek) ölçekle kuru hurma mukaablü satmaktir. Kuru üzümü de (yine böyle tahminî) ölçekle satmaktir [202].

121-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) muzâbeneden nehyetti. Muzâbene, agaç üzerindeki yas hurmayi tahmîn edip fazla gelirse benimdir, eksik gelirse tamamlamasi bana âiddir diyerek ölçekle kuru hurma mukaabilinde satmaktir [203].
Ibn Umer dedi ki: Bana Zeyd ibn Sabit tahdîs etti ki, Peygamber (S) agaç üzerindeki yas meyveyi, kurudugunda olusturabilecegi kuru hurma mikdârini takdir ile (o kadar kuru hurma mukaabilinde) satma hususunda ruhsat vermistir [204].

76- Arpayi Arpa Ile Satmak Babi [205]

122-.....Mâlik ibn Evs haber verip, yüz dinarini dirhemlerle degistirmek istedigini söylemis ve söyle devam etmistir: Talha ibn Ubeydillah beni çagirdi. Birbirimizle bu para degistirme isini görüsüp kararlastirdik. Hattâ benden altinlari istedi. O benden altinlari aldi da elinin içinde onlari alt üst çevirmeye basladi. Sonra: Dirhemler (gümüs paralar) yanimda degildir, hazinecim olan zât Gâbe ormanindan gelince sana veririm, dedi.
Umer t>u konusmayi isitti de hemen bana sunlari söyledi: — Vallahi sen gümüsleri Talha'dan alincaya kadar ondan ayrilmayacaksin. (Çünkü) Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Altim altin ile degistirmek ribâdir, ancak ha ah ha ver diye pesin alip vermek müstesnadir. Bugdayi bugdayla degistirmek de ribâdir, ancak ha al, ha ver diye pesin olmak müstesnadir. Arpayi arpa ile satip degistirmek de ribâdir, ancak ha al, ha ver diye pesin olmak müstesnadir"[206].

77- Altini Altinla Satmak Babi

123-.....Ebû Bekre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Altini altinla satmayiniz, ancak ikisi müsavi mikdârda olarak satiniz. Gümüsü de gümüsle satmayin, ancak ikisi müsavi olarak satin Altini gümüs ile, gümüsü de altin ile (fazlalikli veya müsâvî) nasil isterseniz (pesin olarak) öyle satiniz" [207].

78- Gümüsü Gümüs Ile Satmak Babi

124-.....Ibn Sihâb ez-Zuhrî söyle dedi:Bana Salim ibnu Abdillah, babasi Abdullah ibn Umer'den tahdîs etti ki, Ibnu Umer'e de Rasûlullah'tan bir hadîs olarak bunun benzeri bir hadîsi Ebû Saîd Hudrî tahdîs etmistir. Diger bir defasinda Abdullah ibn Umer, Ebû Saîd'e kavustu da: Yâ Ebâ Saîd, senin Rasûluliah'tan tahdîs etmekte oldugun o hadîs nedir? dedi. Bunun üzerine Ebû Saîd sarraflik (yânî iki nakdin birini digeriyle degistirmek) hakkinda söyle dedi: Ben Ra-sûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Altin ile altin, misli misliyle olarak;gümüs ile gümüs de misli misliyle o/<7rö£ (degistirnir)" [208].

125-..... Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasülullah (S) söyle buyurdu: "Altim altinla satmayiniz, ancak bunlardan bâzisini bâzisi üzerine artirmayarak misli misline (yânî müsâvî surette) satiniz. Gümüsü de gümüsle satmayiniz, ancak bunlardan bâzisini bâzisi üzerine artirmaksizin misli misline (müsâvî surette) satiniz. Bunlardan gâib (yânî müddetlendirilmis) olani da hâzir ve pesin olanla satmayiniz. [209]

79-Dînârin Dînâr Ile Müddete Baglanmis Olarak Satilisi Babi

126-.....Ibnu Cureyc söyle dedi: Bana Amr ibnu Dînâr haber verdi; ona da Ebû Salih ez-Zeyyât, Ebû Saîd Hudrî'den isitip haber vermistir: Ebû Saîd:
— Dînâr dînâr ile, gümüs de gümüs ile (artiksiz degistirilir), diyordu.
Ben Ebû Salih, Ebû Saîd'e:
— Ibnu Abbâs böyle söylemiyor (yânî o fazlada ribâ vardir demiyor da, ribâyi yalniz veresiyeye kasr ediyor), dedim.
Ebû Saîd de:
— Ben Ibn Abbâs'a kavusup bunu sordum ve: Ribâ'mn veresiyeye münhasir oldugunu Peygamber'den mi isittin, yoksa bu hükmü Allah'in Kitâbi'nda mi buldun? dedim. Ibnu Abbâs cevaben: Ben bunlarin hiçbirini de (yânî Peygamber'den isitmeyi de, Allah'in Kitâbi'nda bulmayi da) söylemem. Sizler Allah'in Rasûlü'nü benden daha iyi bilirsiniz. (Allah'in Kitâbi'nda da böyle bir hüküm bulmus degilim). Su kadar ki, Usâme ibnu Zeyd bana, Peygamber(S)'in "Ribâ (fazlalikta degil), ancak veresiyede carîdir" buyurdugunu haber verdi, dedi [210].

80- Gümüsü Gümüs Ile Müddete Baglanmis Olarak Satmak Babi

127-..... Habîb ibnu Ebî Sabit haber verip söyle dedi: Ben Ebu'I-Miahâl Yesâr ibn Selâme'den isittim, o söyle dedi: Ben el-Berâ ibnu Âzib ile Zeyd ibn Erkam(R)'a sarrafliktan sordum. Bu iki sahâbîden herbiri, digeri hakkinda: O benden daha hayirlidir (yânî daha iyi bilir), diyerek her ikisi de: Rasûlullah (S) va'deye baglanmis borç olarak altini gümüsle satmaktan nehyetti, diyorlardi [211].

81- Altini Gümüsle Elden Ele Pesin Olarak Satmak Babi

128-.....Ebû Bekre(R) söyle demistir: Peygamber (S) gümüsü gümüs ile ve altini altin ile satmaktan nehyetti, ancak degistirilecek olan bu ayni cins mikdârlarin birbirine müsâvî olmasi hâli müstesnadir. Peygamber bizlere altini gümüs ile nasil istersek; gümüsü de altin ile nasil istersek (yânî müsâvî veya fazlalikli olarak) satin aU mamizi emir buyurdu [212].

82- Kuru Hurmayi Yas Hurma Ile; Kuru Üzümü Yas . Üzümle Satmaktan Ibaret Olan Muzâbene Satisi Ve Ariyyeler Satisi Babi [213]

Enes ibn Mâlik: Peygamber (S) muzâbeneden ve münâkaleden nehyetti, demistir [214].

129-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Salim ibn Abdillah, babasi Abdullah ibn Umer'den haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Yas meyveyi (kizarmak, sararmak suretiyle) yenilmeye elverisli oldugu meydana çikincaya kadar satmayiniz. Yas hurmayi da kuru hurma mukaabi-linde satmayiniz" buyurmustur.
Ayni isnâd ile Salim söyle dedi: Yine bana Abdullah ibn Umer, Zeyd ibn Sâbit'ten haber verdi ki, o: Rasûlullah (S) böyle yas hurmanin, kurusu ile degistirilmesini nehyettikten sonra, ariyyenin (muayyen bir agaçtaki yas hurmanin, yerdeki) yas veya kuru hurma ile degistirilmesine ruhsat verdi. Bundan baskasinda ruhsat vermedi, demistir [215].

130-.....Imâm Mâlik, Nâfî'den; o da Abdullah ibn Umer(R)'den, RasûlulIah(S)'in muzâbene satisindan nehy buyurdugunu ve (Ibn Umer'in:) Muzâbene, yas hurmayi ölçekle (tahmîn ederek) kuru hurma ile satin almak, yas üzümü de kuru üzümle (yine böyle tahminî) ölçekle satmaktir, dedigini haber vermistir [216].

131-.....Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) muzâbeneden de münâkaleden de nehyetti. Muzâbene, agaçlarin baslarindaki yas meyveyi (tahmîn ederek) kuru hurma ile satin almaktir [217].

132-.....Ibn Abbâs (R): Peygamber (S) muhâkaleden ve mu zâbeneden nehyetti, demistir.

133-.....Bize Imâm Mâlik, Nâfi'den; o da Ibn Umer'den; o da Zeyd ibn Sâbit(R)'den, Rasûlullah(S)'in, ariyye sahibine ariyyesi-ni (yânî ayirdigi agaçlar üzerindeki yas hurmayi) ne kadar kuru hurma getirecegini tahmîn ve takdir etmek suretiyle satmasina ruhsat verdigini, tahdîs etmistir [218].

83- Hurma Agaçlarinin Baslari Üzerindeki Yas Hurmalarin Altin Ve Gümüs Ile Satilmasi Babi

134-.....Câbir (R) söyle demistir: Peygamber (S), tadi hos ve güzel oluncaya kadar (agaç üstündeki) yas meyveyi satmayi nehyetti ve: "Olgun yas meyve ancak dînör ile, dirhem ile (yâni altin ve gümüs para ile) satilir. Yalniz ariyyeler müstesnadir (onlar yas veya kuru hurma ile satilabilir)" buyurdu [219].

135- Bize Abdullah ibnu Abdilvahhâb tahdîs edip söyle dedi: Ben Imâm Mâlik'ten isittim. Ubeydullah ibnu'r-Rabî', Imâm Mâlik'e sorup:
— Dâvûd ibnu Husayn, Ebû Sufyân(Kuzmân)'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den; Peygamber (S): "Ariyyeler satisinda bes vesk yâ-hud bes vesk'ten az mikdâra ruhsat verdi" hadîsini sana tahdîs etti mi? dedi.
Imâm Mâlik de:
— Evet, diye cevâb verdi [220].

136- Bize Alî ibnu Abdillah tahdîs edip söyle dedi: Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Yahya fbnu Saîd söyle dedi: Ben Buseyr'den isittim; söyle dedi: Ben Sehl ibn Ebî Hasmete'den isit-tim: Rasûlullah (S) yas meyveyi kuru hurma ile satmayi nehyetmis ve ariyyede (yâni satilmak üzere ayrilan agaçlarda) satin alanlarin onu yas meyve olarak yemeleri için ne kadar kuru hurma tutacagini tahmîn etmek suretiyle, o kadar hurmaya satilmasina müsâade eylemistir. Sufyân ibn Uyeyne diger bir defasinda: Ancak Peygamber ariyyede, sâhiblerinin onun getirecegi kuru hurma mikdârmi tahmîn etmek suretiyle, alicilarin onu yas hurma olarak yemeleri için o kadar kuru hurmaya satmalarina ruhsat verdi, demistir. Buhârî: Sufyân'in bu iki sözü lâfzan biraz farkli iseler de, ma'nâca bir ve müsavidirler, dedi.
Sufyân dedi ki: Ben gencecik I3Ir oglan çocugu iken Yahya ibn
Saîd el-Ensârî'ye:
— Mekke ahâlîsi, Peygamber(S)'in kendileri için ariyyelerin (yânî meyveleri yas olarak satilmak üzere ayrilmis olan agaçlarin) satisina (kayidsiz olarak) ruhsat verdi diyorlar, dedim.
Yahya:
— Bunu Mekke ehline bildiren nedir? dedi.
Ben:
— Çünkü onlar bu hadîsi Câbir'den rivayet ediyorlar, dedim. Bunun üzerine Yahya sükût etti.
Yine bu isnadla Sufyân: Ben Yahya'ya söyledigim bu sözümle ancak Câbir'in Medîneli oldugunu (ve Mekkeliler'in bu hadîsi Câ-bir'den rivayet etmekte olduklarini) ifâde etmek istedim, dedi.

Ibnu'l-Medînî dedi ki: Sufyân'a:
— Bu hadîste salâhi meydana çikincaya kadar yas meyveyi satmaktan nehy yoktur, denildi.
Sufyân:
— Hayir, yoktur, dedi [221].

84- Ariyyelerin Tefsiri Babi [222]

Ve Imâm Mâlik söyle dedi:

Ariyye bir kisinin diger bir kisiye, bahçesinin hurmalarindan bir agacin o yilki mahsûlünü bagislamasi; sonra bagislayan, bagisladigi kimsenin bu hurmalari toplamak için onun bahçesine girmesinden eziyet duymasidir ki, bu sebeple hibe ediciye, o taze hurmalari o sahistan kuru hurma karsiliginda satin almasina ruhsat verildi [223].
Muhammed ibn Idrîs es-Sâfiî de:
Ariyye, ancak bes vesk'in asagisinda ölçek ile kuru hurma mu-kaabilinde ve elden ele pesin alinip verilmekle olur, tahmîn ile olmaz demistir.
Sehl ibn Ebî Hasme'nin "Vesklendirilmis veskler" sözü, Safiî'nin bu "Tahmîn ile olmaz" görüsünü kuvvetlendiren sözlerdendir [224].
Muhammed ibn îshâk, Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)'den rivayet ettigi hadîsinde su tefsîri söyledi:
Ariyyeler, kisinin diger kisiye kendi malindan bir ve iki hurma agaci bagislamasidir [225].
Yezîd ibn Hârûn el-Vâsitî, Sufyân ibn Huseyn'den olmak
üzere söyle dedi:
Ariyyeler fakirlere hibe edilmis olan bir takim hurma agaçlaridir ki, bu fakirler kuru hurmaya ihtiyâçlarindan dolayi yas hurmalarin kuru hurma olmasini beklemeye muktedir olamazlardi da kendilerine bu yas hurmalari (ne kadar kuru hurma getirecegini tahminden sonra), istedikleri kuru hurma mukaabilinde satmalarina ruhsat verildi [226].

137- .... Bize Mûsâ ibnu Ukbe, Nâfi'den; o da Ibnu Umer'-den; o da Zeyd ibn Sâbit(R)'ten haber verdi ki, Rasûlullah (S) ariy-yeler hususunda onlarin kaç ölçek kuru hurma tutacagini tahmin ve takdir etmekle satilmalarina ruhsat vermistir.
Râvî Musa ibnu.Ukbe: Ariyyeler bir takim hurma agaçlaridir ki, sen onlarin yanina gelirsin de, onlarin üstündeki yas hurmalari kuru hurma karsiliginda satarsin, demistir [227].

85-Yas Meyvelerin, Salâhlari Meydana Çikmadan Önce Satilmalarimin Hükmü) Babi

138-.....Ve îmâm Leys ibn Sa'd, Ebu'z-Zinâd Zekvân'dan söyledi ki, Urve ibnu'z-Zubeyr, Harise oguUari'ndan olan Sehl ibnu Ebî Hasmete el-Ensârî'den tahdîs eder idi. o da Zeyd ibn Sâbit'ten tahdîs etmistir. Zeyd ibn Sabit (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) zamaninda bâzi insanlar henüz

olgunlasmamis yas hurmalari (agaç üstünde tahmin ederek) alirlar, satarlardi. Bu insanlar mahsûlü kesip de haklan ödesmeleri zarnâni gelince, müsteri: Mahsûle duman dokundü;. herhangi bir hastalik isabet etti; koruklari bozup dökülmelerine se-beb olan bir hastalik geldi; meyvelere bir takim âfât ve ayiplar ariz oldu diyerek, bu hastaliklar sebebiyle da'vâya ve husûmete girisirlerdi. Rasûlullah'in huzurunda bu konudaki da'vâ ve husûmetler çogalinca, Rasûlullah (S): "Madem ki siz erisilmemis mahsûlün alisverisini birakmayarak da'vâlasmaya düsüyorsunuz, bir daha hurma meyve-sini agaç üstünde salâhi meydana çikincaya kadar alip satmayiniz" buyurdu.
Zeyd ibn Sabit devamla: Rasûlullah'in bu nehyi, mesveret mâhiyetinde idi. Bununla halk arasinda bu nevi' alin satim yüzünden meydana gelen husûmetin çokluguna isaret ediyordu, demistir.
Hadîsin râvîlerinden Ebu'z-Zinâd: Zeyd ibn Sâbit'in oglu Hârice (ki Yedi Fakîh'ten biridir), bana: Babam Zeyd ibn Sabit, Süreyya yildizi doguncaya ve böylece mahsûlün sarisi kirmizisindan seçilinceye kadar kendi arazîsinin meyvelerini satmazdi, diye haber verdi, demistir.
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Bu hadîsi Alî ibnu Bahr (234) rivayet edip, sened söyle dedi: Bize Hakkâm tahdîsiedip söyle dedi: Bize Anbese, Zekeriyyâ'dan; o da Ebu'z-Zinâd'dan; o da Urve'den; o da Sehî ibn Ebî Hasmete el-Ensârî'den; o da Zeyd ibn Sâbit'ten [228].

139-..... Bize Imâm Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer(R)Men haber verdi ki, Rasûlullah (S) yas meyveleri salâhlari meydana çikincaya kadar satmaktan nehyetmis, bundan saticiyi da, satin aliciyi da nehyeylemistir.

140-.....Enes(R)'ten (söyle demistir): Rasûlullah (S), meyvesi alacalanincaya (kizarincaya) kadar hurma agacinin meyvelerinin satilmasini nehyetti.
Ebû Abdillah el-Buhârî: Hadîsteki "Hattâ tezhuve" lâfziyle "Alacalanincaya (kizarincaya) kadar" demek istiyor, dedi [229].

141-.....Câbir ibn Abdilîah (R): Peygamber (S) meyve (korugu) renklenmeye baslamadikça satilmasini nehyetti, demistir. Hadîsin râvîlerinden biri tarafindan: Meyve nasil "Tusakkihu" eder? diye soruldu. Râvî Saîd ibn Minâ yâhud Câbir: Meyve, nev'ine göre kizarmaga yâhud sararmaga baslar da böylece ondan yenilmek devri girer, demistir [230].

86- Hurma Agacinin (Yâhud Meyveli Agacin) Meyvelerinin Salâhi Meydana Çikmadan Önce Satilmasinin Hükmü) Babi[231]

142-.....Enes ibn Mâlik (R), Peygamber(S)'in, salâhi meydana çikincaya kadar meyve satisindan; ve yine alacalanincaya kadar meyveli hurma agacini satmaktan nehyettigini tahdîs etmistir. "Yezhu" lâfzinin ma'nâsi nedir? denildi. Kizarmasi yâhud sararma-sidir, dedi [232]

87- Bâb: Sahis, Salâhi Meydana Çikmadan Önce Meyveleri Sattiginda, Sonradan 0 Meyvelere Bir Âfet Isabet Ederse, Zarar Saticiya Âiddir

143-.....Enesibn Mâlik (R): RasûluIlah (S) hurma korugu alacalanmcaya kadar meyvelerin satisindan nehyetti, demistir. Kendisine:
— Izhâ devrine girmesi (yânî alacalanmasi) nasildir? denildi. Enes yâhud. Rasûlullah:.
— Kizarinca, diye cevâb verdi.
Rasûlullah devamla:
-— "Re'y edip düsündün mü! Allah (gelismeden satilan) bu meyveyi (bir âfetle) men' ettigi zaman, sizin biriniz bu kardesinin malini ne hakla alacaktir?" buyurmustur [233].
Leys ibn Sa'd söyle dedi: Bana Yûnus ibn Yezîd tahdîs etti ki, îbn Sihâb ez-Zuhrî: Eger bir kimse salâhi belirmeden önce hurma korugunu satin alsa, sonra o koruk hurmaya bir âfet isabet etse, mey-dana gelen zarar, onu satan kimse üzerine olur, demistir [234].
Yine ez-Zuhrî dedi ki: Bana Salim ibnu Abdillah, babasi Ibnu Umer'den haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Yas meyveyi salâhi beli-rinceye kadar alip satmayiniz. Yas hurmayi da kuru hurma ile satmayiniz" buyurmustur [235].

88- Bedeli Bir Müddet Sonra Ödenmek Üzere Yiyecek Maddesi Satin Almak Babi

144-..... el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Biz Ibrâhîm en Nahaî'nin yaninda selefteki (yâni mal pesin, parasi veresiye olan alis veristeki) rehni zikrettik. Ibrâhîm: Selef (yânî mal pesin, parasi vere-siye olan alisveris) hususundaki rehinde be's_ yoktur, dedi. Sonra Ibrâhîm bize, el-Esved ibn Yezîd'den; o da Âise(R)'den; Peyganv ber(S)Jin bir Yahûdî'den bir müddete kadar veresiye yiyecek maddesi (hububat) satin alip, buna karsilik Yahûdî'ye kendi zirhini rehin biraktigim tahdîs etti [236].

89- Bab: Bir Kimse Kendi Hurmaslini Uindain Dama Iyi Ki Hurma Nevi Ile Degistirmek Isterse (Ribâdan Selâmete Çikmak Için Ne Yapacaktir)?

145-.....Ebû Saîd Hudrî ve Ebû Hureyre (R) söyle demistir:
Rasûlullah (S) bir kimseyi Hayber üzerine vergi âmiri ta'yîn etti. Sonra bu zât Hayber'den Cenîb (denilen en iyi) nevi' hurma ile geldi. Rasûlullah:
— "Hayber'in bütün hurmalari böyle midir?" diye sordu.
O zât:
— Vallahi hepsi böyle degildir yâ Rasûlallah! Biz bu iyi hurmadan bir sâ'i (âdî hurmanin) iki sâ'i ile; yine iki sâ' iyi hurmayi üç sâ'-âdî hurma ile alip degistiririz, dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— ' 'Böyle yapma! Cem' denilen âdî hurmayi para ile sat, sonra bu paralarla Cenîb nev'i hurma satin al" buyurdu [237].

90- Erkek Hurma Telkihi Yapilmis Hurma Agaci Satan Yâhud Ekilmis Bir Tarla Satan Yahud Icâre Ile Alan : Kimse Babi [238]

Ebû Abdillah Buhari dedi ki:
Bana Ibrahim söyledi: Bize Hisâm haber verip söyle idedir Bize Ibnu Cureyc haber verip söyle dedi: Ben
ibnu Ebî Muleyke'den isittim; o Ibnu Umer'in âzâdlisi Nâfî'den söyle haber veriyordu: Çiçegi telkih yapilmis bir hurma agaci, meyvesi zikrolunmayarak satilirsa, meyve o agaca telkih yapmis olan kimseye âiddir. Malli köle de, ekilmis tarla da böyledir. Nâfi" bu üç seyi (yânî meyveyi, köleyi ve ekini) Ibn Cureyc'e
söylemistir [239].

146-..... Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S): "Kim çiçegine erkek hurma asilmis hurma agaci satarsa, agaç üstündeki meyve satana âiddir. Ancak satin alan müsteri, mahsûlün satisa dâhil oldugunu sart kilmasi hâli müstesnadir" buyurmustur [240].

91- (Tarladaki Biçilmemis) Ekinin Safî Hububatla Ölçekli Surette Satilmasinin Hükmü) Babi

147-..... Ibn Umer (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) muzâbene satisindan nehyetti: Eger bahçesi hurmalik ise, bahçesinin yas hurma mahsûlünü kuru hurma ile ölçekleyerek satmaktan nehyetti. Eger bahçe üzümlük ise, oranin yas üzümünü ölçekle takdir edip, o kadar kuru üzüm mukaabilinde satmaktan nehyetti. Yâhud ekilmis tarla olursa, onun biçilmemis ekinini de belli bir ölçek mikdârina mukaa-bil satmaktan nehyetti. Iste Rasûlullah bu satislarin hepsinden nehyetti [241].

92- Hurma Agacinin Mahsulünü, Agacin Kökü Ile Satma(Nin Hükmü) Babi

148-.....Bize Leys ibn Sa'd, Nâfi'den;o da Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Herhangi bir kimse bir hurma agacini erkek hurma çiçegi ile telkih eder, sonra da bu agacin kökünü satarsa, o agacin mahsûlü telkihi yapan kimseye âiddir. Ancak satin alan kimse mahsûlün satisa dâhil olmasini sart etmesi hâli müstesnadir" buyurmustur [242].

93- Muhâdara Satisi (Yâni Meyve Ve Tahillari Henüz Yesil Iken Ve Salâhlari Belirmeden Önce Satma) Babi

149-.....Enes ibn Mâlik (R): Rasûlullah (S) muhâkale, muhâdara, mülâbese, munâbeze ve muzâbene satislarindan nehy buyurdu, demistir [243].

150-.....Humeyd et-Tavîl'den; o da Enes(R)'ten (söyle demistir): Peygamber (S), hurmanin taze meyvesini alaca oluncaya kadar satmaktan nehyetti. Humeyd: Bizler, Enes'e: Meyvenin alacalanmasi nedir? diye sorduk. Enes: Meyve (cinsine göre) kizarir, sararir. Ne düsünürsün, bana haber ver! Allah o koruk meyveyi men' ederse, sen kardesin mesabesinde olan müsterinin malini (yâni parasini) neye mu-kaabil halâl sayacaksin? dedi [244].

94- Hurma Agaci Göbeginin Satilmasi Ve Yenilmesi Babi [245]

151-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Peygamber'in yaninda bulunuyordum, kendisi hurma agaci göbegi yemekte idi. "Agaç cinsinden bir agaç nev'i vardir ki, o mü'min kimse gibidir?" buyurdu. Ben, o hurma agacidir diye söylemek istedim. Bir de baktim ki, ben oradaki insanlarin en genciyim. (Büyüklere saygi olarak sükût edip söylemedim.) Rasûlullah (S): "O, hurma agacidir" buyurdu [246].

95- Sehirler Halkinin Buyu', Icâre, Ölçü, Tarti Gibi Hususlardaki Hukukî Islerini Öteden Beri Taniyageldikleri Ve Aralarinda Kendi Niyetlerine Göre Meshur Olan Örfleri. Âdetleri Ve Gidisleri Üzere Icra Eden Kimse Babi [247]

Kaadi Surayh de (bir mes'eleden dolayi kendisine müracaat eden ve san'atlarinin örfünden bahseden) iplîkçi esnafina: Aranizda sabit olan âdetleriniz hukukî muamelelerinizde muteberdir, caizdir, demistir.
Ve Abdulvahhâb, Eyyûb Sahtiyânî'den; o da Muhammed ibn Sîrîn'den söyledi ki; o: Bir sehirde on dirheme satilan bir seyin onbir dirheme satilmasinda be's yoktur. Ve satici sattigi mala yaptigi harcamalar için de ayrica bir kâr alabilir, demistir.
Peygamber (S) de, Muâviye'nin anasi Hind'e:
"Kocanin malindan örfe göre kendine ve çocuklarina yetecek mikdâri al" buyurdu.
Yüce Allah da:
"Yetîm velîlerinden fakir olan kimse örfe göre yetîm malindan bir mikdâr yesin..." buyurdu (en-Nisa: 5). Hasen el-Basrî, Abdullah ibn Mirdâs'tan bir esek kiraladi da, pazarlikta Ibn Mirdâs'a: Kaça kiraya verirsin? dedi. O da Hasen'e:
Iki dânik'a veririm, dedi. Hasen razi olup esegi aldi ve bindi. Sonra Hasen diger bir kerre daha îbn Mirdâs'a geldi de: Esegi istiyorum, esegi istiyorum, dedi ve geçen âdete güvenerek onunla yeniden ücret sartlanmasi yapmadan binip gitti. Akabinde ona yarim dirhem gönderdi [248].

152-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Ebû Taybete, Rasûlullah'i kan alma tedavisi yapti da, Rasûlullah, Ebû Taybete'ye bir sâ' (1040 dirhem) hurma verilmesini emretti. Bundan baska Ebû Tay-bete'nin efendisi(Hârise ogullari)ne de Ebû Taybete'nin (ödemeye mükellef oldugu) vergisinden hafifletmelerini emir buyurdu [249].

153-.....Âise (R) söyle demistir: Muâviye'nin anasi Hind, Rasûlullah'a:
— Kocam Ebû Sufyân cimri, hirsli bir adamdir. Onun malindan gizlice almamda bana bir günâh var midir? diye sordu.
Rasûlullah (S):
— "Örfe göre sen kendine ve ogullarina yetecek mikdâr al!" buyurdu [250].

154-.....Urvetu'bnu'z-Zubeyr, Âise (R) söyle derken isitmistir: "(Velîlerden) kim zengin ise (yetimin malindan) kaçinsin. Kim de fakir ise, o hâlde örfe göre yesin... " (en-Nisâ: 5) âyeti, yetimin islerini yapan ve malim islâh eden yetîm velîsi hakkinda indirildi. Yetîm velîsi fakir olursa yetîm malindan ma'rûf Ölçüde yer (faydalanir) [251].

96- Ortagin. Kendi Ortagindan Satim Alim Yapmasi Babi

155-.....Câbir (R): Rasûlullah (S) suf'ayi taksîm olunmamis her malda kildi. Sinirlar konuldugu ve yollar ta'yîn edilip geçirildigi zaman suf'a yoktur [252].

97- Arâzî, Evler Ve Metâ'larin Taksim Edilmemis Suf'ali Mallar Olarak Satisi Babi

156-.....Câbir (R), Peygamber (S) taksîm edilmemis her malda suf'a ile hükmetti. Sinirlar konuldugu ve yollar ta'yîn edildigi zaman suf'a yoktur, demistir [253].

157- Bize Müsedded tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdulvâhid bu geçen hadîsi tahdîs etti. Müsedded bu rivayetinde "Taksîm olunmayan her seyde" diye söyledi. Hisâm ibn Yûsuf, bu hadîsi Ma'mer ibn Râsid'den rivayet etmekte Abdulvâhid'e mutâbaat eyledi.
Abdurrazzâk ibn Hemmâm kendi rivayetinde "Taksîm olunmayan her malda" diye söyledi. Ve keza bu hadîsi Abdurrahmân ibnu Ishâk da ez-Zuhrî'den olmak üzere rivayet etmistir [254].

98- Bâb: Bir Kimse Baska Biri Için, Onun Izni Olmaksizin Birsey Satin Aldiginda, O Sahis Buna Rizâ Gösterir, Kabul Ederse (Bu Fuzûlî Alis Caiz Olur Mu)? [255]

158-.....Bize Ibnu Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Mûsâ ibnu Ukbe, Nâfi'den;o da IbnUmer(R)'den haber verdi ki,Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Üç kisi sefere çiktilar. Yürürlerken yagmura tutuldular ve dagda bir magaraya girdiler. Bunlar orada iken bir tas düsüp magaranin kapisini üzerlerine kapadi. Bunlar birbirlerine:
— Hayâtinizda islediginiz en hayirli isi söyleyerek Allah'a dua ediniz (belki Allah kapiyi açar), dediler.
Bunlardan birisi:

— Yâ Allah! Bilirsin ki, benim yasli ihtiyar annemle babam vardi. Ben her gün koyunlarimla mer'aya çikar, onlari otlatir, sonra gelip sagardim. Sütü evvelâ ana babama getirirdim de onlar içerlerdi. Sonra sirasiyle çocuklara, akrabalara ve kadinima içirirdim. Yalniz gecelerden bir gece bir mania sebebiyle geç kalmistim. Geldigimde ana babami uyumuslar buldum. Onlari uyandirmak istemedim. Ayak ucumda da çocuklar mütemadiyen agliyorlardi (Fakat ben onlardan evvel çocuklara içirmeyi dogru bulmuyordum). Iste o gece onlar uyuyarak, ben baslarinda bekleyerek sabahladik. Yâ Allah, sen pek iyi bilirsin ki ben ana babam üzerinde yalniz senin rizâni kazanmak için bu isi yaptim. Bunun için su kapiyi bize bir parça aralar da oradan gökyüzünü görelim! diye duâ etti.
Bunun üzerine tas onlardan birazcik açildi. Bunlardan bir digeri söyle dedi:
— Yâ Allah! Sen yakînen bilirsin ki, ben amucamin kizlarindan birini, bir erkegin kadinlari sevmesinin en hararetlisiyle severdim. Ben ona sevgi açikladikça, o bana: Sen bu kiza yüz dînâr vermedikçe bu kizdan birseye nail olamazsin, derdi. Ben bu parayi kazanmak için çalistim, nihayet parayi biriktirip amucam kizina getirdim. Emele nail olmak için hiçbir mâni' kalmayip, onun iki ayagi arasina oturdugumda kiz bana: Allah 'tan kork! Yaratici kudretin koydugu mührü bozma;
o bekâret mührü yalniz hakk yoluyla nikâhla açilir, dedi. Ben bu söz akabinde kalktim ve kizi biraktim. Ey Rabb'im, sen pek iyi bilirsin ki, ben kizdan bu çekilmemi senin rizâni kazanmak için yaptim. Binâenaleyh bizden bu kayayi aç! dedi.
Kapi onlardan üçte iki mikdânnda açildi.
Üçüncü kisi de söyle dedi:
— Yâ Allah! Muhakkak sen bilmektesin ki, ben bir ölçek dari ile bir isçi tutmustum. Ben ona is sonunda ücretini verdim, fakat o bu ücretini almaktan çekindi (birakip gitti). Ben mevsiminde bu dariyi ektim. Nihayet mahsûlü ile bir sigir, bir de çoban satin aldim. Bir müddet sonra bu isçi geldi ve bana: Ey Allah'in kulu, haydi benim hakkimi bana ver, dedi. Ben de ona: Su sigirlara ve çobanina git; çünkü onlarin hepsi senindir (onlari al), dedim. O zât: Benimle alay mi ediyorsun! dedi. Ben: Hayir, seninle alay etmiyorum. Bunlar hakîkaten senindir, dedim. (Gitti, bunlari alip götürdü.) Yâ Allah! Sen sübhesiz biliyorsun ki, ben bu mali o isçiye senin rizâni kazanmak için verdim. Bizden bu kayayi aç! diye duâ etti.
Akabinde magaranin kapisi onlara açildi (Bu üç kisi de magaradan çiktilar)."

99- Müsriklerle Ve Harb Ehli Olanlarla Alisveris Etmek Babi

159-.....Ebû Bekr'in oglu Abdurrahmân (R) söyle demistir:
Biz bir seferde Peygamberdin maiyyetinde idik... Sonra basinin saçlari çok uzamis, uzun boylu bir müsrik kisi, bir koyun sürüsü ile onlari severek geldi. Peygamber (S) o müsrike:
— "Koyunlari satiyor musun? Yoksa atiyye yâhud hediye olarak mi getirdin?" diye sordu.
O çoban:
— Hayir, atiyye yâhud hediye degildir; fakat satiliktir, diye ceverdi.
Akabinde Peygamber o müsrikten bir koyun satin aldi [256]...

100- Müslimin Harbî Olan Kimseden Köle Satin Almasi Harbînin Hibesi Ve Âzâd Etmesi

Babi [257]

Ve Peygamber (S) Selmân'a:
"Mâlikin ile hürriyetini satin alma mukaavelesi yap" buyurmustur. Hâlbuki Selmân (bir harb esîri degil) hürr bir kimse idi. Medine'ye gelirken yol arkadaslari Selmân'i, esîr diye zulm edip satmislardi [258].
Ammâr, Suheyb ve Bilâl de esîr yapilmislardi [259].
Yüce Allah da söyle buyurdu: "Allah rizk hususunda kiminizi kiminizden üstün kildi.
O üstün kilinanlar, onda hepsi beraber olmak üzere, riziklarim elleri altindakilere verici degillerdir. O hâlde bunlar Allah'in nVmetini bilerek inkâr mi ediyorlar?" (en-Nahl: 71) [260]

160-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "îbrâhîm Peygamber, Sâre ile sefere gitti de, onunla bir sehre girdi. Orada meliklerden bir melik yâhud cebbarlardan bir cebbar hükümdar vardi. Bu iplim hükümdara:
— îbrâhîm kadinlarin en güzelinden olan bir kadinla bu sehre girdi, denildi.
Hükümdar:
— Yâ îbrâhîm, beraberindeki kadin kimdir? diye haber gönderdi.
îbrâhîm:
— (Dînde) kardesimdir, diye cevâb verdi. Sonra îbrâhîm dönüp, Sâre'nin yanina geldi ve:
— Sakin benim sözümü yalan çikarma. Ben onlara, senin benim kizkardesim oldugunu haber verdim. Allah'a yemîn ederim ki, yeryüzünde (bizim inandigimiz esâslara) benden ve senden baska îmân eden hiçbir kisi yoktur, dedi.
Ve akabinde Ibrahim, Sâre'yi hükümdara gönderdi. Sâre varinca, melik Sâre'ye dogru kalkti. Sâre de hemen abdest aldi ve namaza durdu. (Namazi müteâkib:)
— Yâ Allah, ben Sana ve Senin Rasûlü'ne îmân ettimse ve ben fercîmi zevcimden baskasina karsi ebedî muhafaza eyledimse, su kâfiri benim üzerime musallat etme! diye duâ etti.
Adamin nefesi derhal boguldu; horlamaga, hattâ ayagi ile yere vurup deprenmege basladi."
Hadîsin râvîsi el-A'rac söyle dedi: Ebû Seleme ibnu Abdirrah-mân, Ebû Hureyre'nin söyle dedigini söyledi:
"Sâre:
— Yâ Allah, eger bu herîf ölürse, bunu bu kadin öldürdü denilir, dedi.
Bunun üzerine o zâlim, sarasindan saliverildi. Sonra hükümdar, Sâre'ye (ikinci defa taarruza) kalkisti. O da derhâl kalkip abdest alarak namaza durdu. Ve:
Yâ Allah, ben Sana ve Senin Rasûlü'ne îmân ettimse ve nâ-
mûsumu zevcim müstesna olmak üzere herkese karsi iyice korudum-sa, su kâfiri benim üzerime musallat etme! diye duâ ediyordu. Adamin derhâl nefesi tikandi, horlamaya, hattâ ayagi ile yere vurup deprenmeye basladi."
Abdurrahmân söyle dedi: Ebû Seleme söyle dedi: Ebû Hureyre
söyle dedi:
"Sâre:

— Yâ Allah, eger bu adam Ölürse, bunu bu kadin öldürdü denilir, dedi.
Bunun üzerine adam sarasindan ikinci defa, yâhud üçüncü defada da saliverildi.
Bunun üzerine o melik kendi adamlarina:
— Vallahi siz bana (insan degil), muhakkak bir seytân göndermissiniz. Siz bu kadini îbrâhîm 'e geri gönderiniz. Hâcer'i de Sâre'ye
hediye veriniz! dedi.
Müteakiben Sâre, îbrâhîm Peygamberi dönüp geldi. Ve ona
(vak'ayi anlatip):
— Anladin mi, Allah kâfiri zelîl etti ve bir cariyeyi de bana hizmetçi verdi, dedi" [261].

161-.....Âise (R) söyle demistir: Sa'd ibnu Ebî Vakkaas ile Abd ibnu Zem'a bir oglan çocugu hakkinda da'vâlastilar. Sa'd:
— Yâ Rasûlallah! Bu çocuk erkek kardesim Utbe'nin ogludur. O, bu çocugun kendi oglu oldugunu bana ahid verdi. Çocugun Üt-be'ye benzeyisine bak, dedi.
Abd ibnu Zem'a da:
— Yâ Rasûlallah, bu çocuk benim kardesimdir. Babamin dösegi üzerinde, babamin cariyesinden dogmustur, dedi.
Rasûlullah (S) çocugun sîmâsindaki benzeyise bakti ve çocugun Utbe'ye aÇik bir surette benzeyisini gördü. Akabinde:
— "Yâ Abd, bu çocuk senin(kardes\n)dir. Çocuk dösegindir; zina ediciye de mahrumiyet vardir. Yâ Sevde binte Zem 'a, sen de (nedb ve ihtiyat olarak) bundan sonra bu çocuktan (yâni Abdurrahmân'-dan) perdelen" buyurdu.
Artik Sevde, bu Abdurrahmân'a hiç bakmadi [262].

162-.....Abdurrahmân ibn A-vf (R) Suheyb er-Rûmî'ye hitaben:
— Allah'tan kork, kendi babandan baskasina neseb iddia etme! dedi.
Suheyb de ona:
— Benim söyle söyle seylerim olmasi ve benim babamdan baskasina neseb iddia etmekligim beni sevindirmez. Lâkin ben (babami ve soyumu bilen) küçük bir çocuk iken (Romalilar tarafindan) çalindim, dedi [263].

163-..... Hakîm ibn Hizâm (R) haber verip söyle demistir:
— Yâ Rasûlallah! Bir takim islere ne dersin? Ben Câhiliyet devrinde sadaka, köleyi hürriyete kavusturmak, hisimlarla ilgilenmek nev'inden bir takim islerle ibâdet etmege çalisirdim. O islerde benim lehime bir ücret ve sevâb var midir? diye sordum.
Rasûlullah (S):
— "Sen mazide kazanmis oldugun hayirlarinla -yâhud: hayirlarin üzerine yükselerek- müslümân oldun!" buyurdu [264].

101- Tabaklanmalarindan Önce Meyte Derilerini Satmak Sahih Olur Mu Olmaz Mi?) Babi

164-.....Abdullah ibn Abbâs (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) ölmüs bir koyunun yanindan geçti de:
— "Bunun derisiyle faydalansaydiniz ya!" buyurdu. Sahâbîler:
— Bu koyun kendiliginden ölmüstür, dediler. Rasûlullah:
— "Ölü hayvanin ancak etini yemek haram oldu" buyurdu [265].

102- Domuzu Öldürmek (Mesru" Mudur?) Babi

Ve Câbir ibn Abdülah (R): Peygamber (S) domuzu fot satmayi haram kildi, demistir [266]

165-.....Ebû Hureyre (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Nefsim elinde olan Allah'ayemîn ederim ki, muhakkak Meryem'in oglu îsâ'nin sizin içinize âdil bir hakem olarak inmesi, Hristiyanlar'in o haçini kirmasi, domuzu öldürmesi, cizye vergisini indirmesi, malin hiçbir kisinin kabul etmiyecegi kadar çogalip tasmasi vâki' olacaktir"[267]

103- Bab:

"Murdar ölmüs hayvanin iç yagi eritilmez; ondan çikarilan yag satilmaz". Bu hadîsi Câbir (R), Peygamber(S)'den rivayet etmistir [268].

166-.....Ibn Abbâs (R) söyle diyordu: Umer ibn Hattâb'a fulan kimsenin sarâb sattigi haberi ulasti. Bunun üzerine Umer (R): Allah o fulan kimseyi öldürsün! O, Rasûlullah(S)'in "Allah Yahûdîler'in canlarini alsin; onlara iç yaglari haram kilindi da onlar bu yaglari erittiler ve sattilar" buyurdugunu bilmedi mi? dedi [269].

167-.....Ebû Hureyre(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah Yahûdîler'e la'net etsin. Onlara iç yaglar haram kilindi da onlar bu yaglan sattilar ve bedellerini yediler".
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: "Kaatelehumullâhu", "Allah onlara la'net etsin" demektir. Çünkü "Katile'l-harrâsûn", "Kahrolsun o koyu yalancilar" (ez-zâriyât: io) ma'nâsinadir [270].

104- Kendisinde Rûh Bulunmayan Cansiz .Varliklarin Resimlerinin Satilmasi Ve Resim Edinmek, Yapmak. , Satmaktan Mekruh Sayilan Seyler Babi

168-.....Saîd ibnu Ebi'l-Hasen söyle dedi: Ben Ibn Abbâs'in yaninda idim. Ona bir kimse geldi ve:
— Yâ Ibni Abbâs! Ben öyle bir insanim ki, benim, maisetim ancak elimin san'atindan ibarettir. Ben su resimleri yaparim (bunlarin gelirleriyle geçinirim), dedi.

Ibn Abbâs:
— Ben sana baska degil, yalniz Rasûlullah'tan isittigim bir hadîsi söyleyecegim: Rasûlullah (S) söyle buyuruyordu: "Her kim bir suret yaparsa, sübhesiz Allah o kimseyi yaptigi surete can üfleyince-ye kadar azâb edecektir. Hâlbuki sureti resmeden o kisi, yaptigi sû- • rete ebediyyen rûh üfleyip veremiyecektir".
ibn Abbâs'in bu cevâbi üzerine o ressam kisi siddetli bir hisilti ile har har soludu, benzi sarardi. Ibn Abbâs (ona aciyarak):
— Vayh sana yaziklar oldu. San'atim muhakkak islemek zaruretinde isen sana su agaç ve kendisinde rûh olmayan her seyi tasvir etmeni tavsiye ederim, dedi [271].
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Saîd ibnu Ebî Arûbe, bu tek hadîsi en-Nadr ibnu Enes'ten isitmistir [272].

105- Sarâbda Ticâret Yapmanin Haram Kilinmasi Babi

Câbir (R): Peygamber (S) sarâb satmayi haram kildi, demistir [273].

169-.....Âise (R): el-Bakara Sûresi'nin son âyetleri -ki ribâ âyetlerinden sûrenin sonuna kadar devam eden 275-286. âyetler- indigi zaman, Peygamber (S) mescide çikti da: "Sarâb hususunda ticâret yapmak haram kilindi" buyurdu [274].

106- Hürr Bir Insani (Bilerek Köle Diyk):Satan Kimsenin Günâhi Babi

170-.....Ebû Hureyre(R)>den (söyle demistir): Peygamber (S) söyle dedi: "Allah söyle buyurdu; Üç sinif insan vardir ki, kiyamet gününde ben onlarin hasmiyimdir: Biri su kimse ki, benim adima yemin edip (ahd eder de) sonra ahdini bozar. Ikincisi hürr bir insani köle diye satar da onun parasini yer. Üçüncüsü su kimse ki, bir isçiyi ücretle tutar, onu çalistirip isi tam yaptirir da, onun ücretini vermez" [275].

107- Peygamber (S) Yahudileri Medine'den Sürgün Ettigi Zaman Onlara Arazîlerini Ve Deve Gübrelerini Satmalarini Emretmistir Babi

Yahûdîler'in bu sürülüsü hakkinda Saîd el-Makbûrî'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettigi hadîs vardir [276].

108- Köleyi Köle Ile, Hayvani Hayvan Ile Veresiye Olarak Satmadin Hükmü) Babi

Ibn Umer, sahibinin muhafazasinda bulunan ve sahibinin Rebeze'de müsteriye teslim edecegi bir binek devesini dört baîr (yânî deve) karsiliginda satin aldi. Ibn Abbâs da: Bir deve bazen iki

deveden daha hayirli olur, demistir. Râfi' ibn Hadîc de iki deve karsiliginda bir deve satin aldi da, satan adama o iki devenin birini hemen verdi ve: Digerini sana insâallah yarin geciktirmeden kolaylikla getiririm, dedi,
Saîd ibn Müseyyeb: Hayvanlar hususunda ribâ yoktur.
Deve iki deve ile; koyun iki koyunla veresiye olarak V- satilabilir, demistir. Ibn Sîrîn de: Bir devenin iki deve ile veresiye olarak ve bir dirhemin bir dirhemle satilmasinda be's yoktur, demistir [277].

171-.....Enes ibn Mâlik(R)'Söyledemistir:Hayber esirleri içinde Safiyye bintu Huyey ibn Ahtab vardi. Dihye el-Kelbî'nin mülkiyetine geçti. Sonra Peygamber'e geçti, demistir [278].

109- Köle Satisi Babi

172-..... ez-Zuhrî söyle dedi: Bana Abdullah ibnu Muhayrîz haber verdi. Ona da Ebû Saîd el-Hudrî haber vermistir: Ebû Saîd, Pey-gamber'in yaninda otururken:
— Yâ Rasûlallah! Biz bir takim kadin esirlere nail oluyoruz (ve onlara cinsî yaklasma yapiyoruz). Fakat biz bu esîr kadinlari satip paralara sâhib olmayi istiyoruz. Bunun için azletmek hususunda na-sil düsünüyorsun? dedi.
Rasûlullah (S):
— "Sizler hakîkaten bunu yapiyor musunuz? Azli yapmamaniz üzerinize vâcib degildir. Çünkü su muhakkak ki, Allah'in dünyâya çikmasini yazmis oldugu herbir hayât sahibi insan, mutlak meydana çikacaktir" buyurdu [279].

110- Müdebber (Yâni Hürriyete Kavusmasi Efendisinin Ölümüne Baglanmis Olan) Kölenin Satilmasi Babi

173-.....Câbir ibn Abdillah (R), Peygamber (S) hürriyete kavusturulmasi efendisinin ölümüne baglanmis olan müdebber köleyi satti, demistir.

174-.....Amr ibnu Dînâr, Câbir ibn Abdillah'tan; Rasûlullah (S) hürriyeti efendisinin ölümüne baglanmis olan müdebber köleyi satti, derken isitmistir [280].

175-.....Zeyd ibn Hâlid ve Ebû Hureyre (R) ikisi haber verdiler ki, kendileri Rasûlullah'tan isitmislerdir: Rasûlullah'a, muhsan kilinmis hâldeyken zina yapmayi âdet eden bir cariyenin hükmünden sorulmustu. Rasûlullah (S): "O cariyeye deynek cezasi uygulayin. Sonra yine zina ederse yine deynekleme cezasi uygulayin. Sonra üçüncü yâhud dördüncü kenesinde onu satiniz" buyurdu [281].

176-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Ben Peygamber (S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Sizden

biriniz disi kölesi zina ettigi, akabinde de zinasi (beyyine, gebelik veya ikrar ile) meydana çiktiginda, efendisi onu (hürrenin cezasinin yarisi olan) hadd cezasi olmak üzere, deynekle kamçilasin. Ve onu deyneklemeden sonra zinayi basina kakmasin. Sonra üçüncü defa zina eder ve zinasi delille meydana çikarsa, artik efendisi onu kildan bir ip karsiliginda bile olsa satsin" [282].

111- Bâb: Sahis, Satin Aldigi Câriye Rahimini Temizlemeden Önce Câriye Ile Yolculuk Eder Mi? [283]

Hasen el-Basrî: Sahsin cariyeyi öpmesini yâhud (fercin berisinde olmak üzere) câriye île mübaseret etmesini
bir be's (yânî günâh olarak) görmemistir. Ibn Umer (R): Cima' olunan câriye hibe edildigi yâhud satildigi yâhud hürriyete kavustugu zaman, hayizlanmak suretiyle rahimi tertemiz kilinsin; bakire olan kiza rahim temizlendirilrnesi yaptirilmaz, demistir.
Atâ ibn EbîRebâhda: Erkegin, baskasindan hâmile bulunan cariyesinden fercin berisinde olmak üzere nasîb almasinda be's yoktur, demistir. Yüce Allah da: "üf/ onlar irzlarini koruyanlardir. Su var ki zevcelerine yâhud sag ellerinin mâlik olduklarina karsi (olan durumlari) müstesnadir. Çünkü onlar (bu takdirde) kinanmis degillerdir" (el-Mü'minûn: 5-6) buyurmustur [284].

177-.....Enesibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) Hayber'e geldi. Nihayet Allah O'na (Kamus denilen) kal'ayi açtigi zaman kendisine Huyey ibn Ahtâb'in kizi Safiyye'nin güzelligi zikr olundu. Safiyye yeni evlenmis bir gelin iken, Safiyye'nin kocasi öldürülmüs idi. Rasûlullah ganimetten payi olarak Safiyye'yi kendisi için seçip aldi ve Safiyye ile yola çikti. Nihayet bizler Medine yakininda Seddu'r-Ravhâ denilen yere ulastik. Safiyye iste orada hayzindan temizlenip halâl oldu ve Peygamber, Safiyye ile evlendi. Sonra Peygamber tabaklanmis ve yere yayilan küçük bir deri üzerinde hurma, yag ve kes karisigi "hays" denilen bir yemek yapip hazirlatti. Sonra Rasülullah (nikâhi söhretlendirmek için) ben Enes'e: "Etrafindaki insanlara bildirip i'lân et" buyurdu. Iste bu hurma, yag ve yogurt kurusu karisigi, Rasûlullah'in Safiyye üzerine yaptigi dügün asi oldu. Sonra Medine'ye dogru yola çiktik.
Enes dedi ki: Ben Rasûlullah'i gördüm ki, bir abayi binek devesinin hörgücü üzerine, kendi arka tarafina Safiyye için doluyor, sonra devesinin yanina oturuyor, akabinde dizini koyuyor, bu sirada Safiyye de kendi ayagini Peygamber'in dizi üzerine koyarak deveye biniyordu [285].

112- Meytenin Ve Putlarin Satilmasi(Nin Harâmlig1ni Beyân) Babi

178-.....Bize Leys ibn Sa'd, Yezîd ibn Ebî Habîb'den; o da Atâ ibn Ebî Rebâh'tan; o da Câbir ibn Abdillah(R)'tan tahdîs etti. Câbir, Rasülullah (S), Mekke Fethi senesinde Mekke'de iken, söyle buyururken isitmistir:
— "Sübhesiz Allah ve Rasûlü sarâbin, meytenin, domuzun, sanemlerin satisim haram kildi" buyurdu.

Rasûlullah'a:
— Yâ Rasûlallah! Murdar ölen hayvanin iç yaglari hakkinda ne dersiniz? Murdar ölen hayvanlarin iç yaglari ile gemiler cilalanir, deriler yaglanir, onunla insanlar (mum yapip) isiklanir? diye soruldu.
Rasülullah:
— "Hayir, murdar yagi satmayiniz. Bu satis haramdir"buyurdu. Bundan sonra Rasülullah "Bu satis haramdir" sözünü söyledigi zaman:
— "Allah Yahudiler'e la'net etsin! Allah murdar ölen hayvanin iç yaglarini haram kildigi zaman onlar bu yagi eritip güzellestir-diler, sonra onu sattilar da parasini yediler" buyurdu [286]
Ebû Âsim söyle dedi: Bize Abdulhamîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Yezîd ibn Ebî Habîb tahdîs edip söyle dedi: Bana Atâ ibn Ebî Rebâh, Câbir'in bu hadîsini yazip Mekke'den gönderdigi mektubunda: Ben Câbir'den isittim; o da Peygamber'den, dedi [287].

113- Köpek Bedeli(Nin Hükmü) Babi

179-.....Ebû Mes'ûd, Ukbe ibnu Amr(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) köpek bahâsindan, zina kazancindan, kâhinlik ücretinden nehyetti [288].

180-.....Ebû Cuhayfe'nin oglu Avn haber verip söyle demistir: Ben babam Ebû Cuhayfe'nin kan alma tedavisi yapan bir köle satin aldigini gördüm. (Ebû Cuhayfe emretti de bunun âletleri kirildi.) Ben babama bu kan alma âletlerinin kirilma sebebini sordum. Babam: Rasûlullah (S) kan alma bedelinden, köpek bedelinden, kadin kölenin (haram olan) kazancindan nehyetti. Ve yine Rasûlullah dögme yaptirana, ribâ yiyiciye, ribâ kazanci yedincisine la'net etti; suret yapan musavvir kisiye de la'net etti, dedi [289].

---

[1] Buhârî buraya kadar kendilerinden âhiret tahsîli kasdedilen Ibâdetler bölümlerini yazmistir. Bundan sonra kendilerinden dünyevî hayirlar tahsîli kasd olunan muamelât bölümlerini yazmaya baslamistir. Buhârî ibâdetler bölümlerini ehemmiyetlerinden dolayi öne geçirmis, sonra muamelât bölümlerini ikinci olarak yazmistir. Çünkü bunlar da yasamak için zarurî olan islerdir. Buhârî Nikâh bahsini de geriye birakmistir. Bundan, Buhârî'nin medenî muameleleri, aile münâsebetlerinden daha mühim gördügü anlasilir.
Buyu', Be/in cem'idir. Bey' lügatte mutlak mübadele yânî mali mala degismek demektir. Satmak ve satin almak ma'nâsinda kullanilir ki, mülkten çikarma ve mülke girdirme ta'bîr olunur. Bu cihetle bey' zidd ma'nâli kelimelerdendir. Sirâ lâfzi da böyle satmak ve almak ma'nâlarina konmus olarak zidd ma'nâlardan olur.
Seriat örfünde bey': Bir mali öbür mal ile iki tarafin rizâlari (yânî îcâb ve kabul) ile degismektir.
Muamelâtta bey'in bir haylî nevi'leri vardir:
Bey'u mutlak: Ayni semen ile bey';
Bey'u mukaayede: Ayni ayn ile;
Bey'u selem: Borcu ayn ile;
Bey'u sarf: Semeni, baska bir semen ile;
Bey'u murabaha: Semeni, evvelki semene ziyâde ile;
Bey'u tevliye: Semeni ziyâdesiz olarak;
Bey'u vazîa: Semeni evvelden noksani ile bey'dir.
Bunlardan baska olan lâzim, tam, gayri lâzim, hiyar, sahîh, fâsid, bâtil.... gibi bâzi nevi'leri de vardir. Bunlarin tafsili gelecektir.
Iste Buhârî, bey'in böyle birçok nevi'leri oldugu için basligi cem'I sîgâsiyle getirmistir (Aynî).

[2] Buhârî Buyu' Kitâbi'nun basinda iki âyetten birer cümle yazmistir ki, bunlar alisveris nevi'lerinin en mühim asillarini ve sinirlarini tesbît etmektedir. Bunlardan ikinci âyet, Kur'ân'daki en uzun âyet olup "Mudâyene = Borçlanma" âyeti denmekle meshurdur. Hukukî muamelelerin, alisverislerin, mukaavelelerin, borçlanmalarin bir adalet kâtibi, bugünün ta'bîriyle bir Noter huzurunda sâhidlerle tesbîti îcâb eden bütün hukukî esaslari toplamistir. Onun için bu âyetin tamâminin tercemesini yazalim:
"Ey îmân edenler, ta'yîn edilmis bir vakte kadar birbirinize borçlandiginiz zaman onu yazin. A ranizda bir yazicida dogrulukla (onu) yazsin. KâtibA ilah 'in kendisine Ögrettigi gibi yazmaktan çekinmesin, yazsin. Üzerinde hakk olan (borçlu) da yazdirsin (borcunu ikrar etsin). Rabb'i olan Allah'tan korksun, ondan (borcundan) hiçbir seyi eksik birakmasin. Eger üstünde hakk bulunan (borçlu) bir beyinsiz vcyâ bir zaîf olur, yâhud da bizzat yazdirmaya (ve Ikrara) gücü yetmezse velîsi dosdogru yazdirsin

(ikrar etsin). Erkeklerinizden iki de sâhid yapin. Eger iki erkek bulunmazsa o hâlde râzî (ve dogruluguna emîn) olacaginiz sâhidlerden bir erkekle iki kadin (yeter. Bu suretle) kadinlardan biri unutursa öbürünün hatirlatmasi (kolay) olur. Sâhidler (sehâdeti edaya) çagrildiklari vakit kaçinmasin. Az olsun, çok olsun, onu va'desiyle beraber yazmaktan üsenmeyin. Bu, Allah yaninda adalete daha uygun, sâhidlik için daha saglam, sübheye düsmemenize de daha yakindir. Meger ki aranizda (elden ele) devredeceginiz ve pesin yaptiginiz bir ticâret olsun. O zaman bunu yazmamanizda size bir vebal yoktur. Alisveris ettiginiz vakit de sâhid tutun. Yazana da, sâhidlik edene de asla zarar verilmesin. (Bunu) yaparsaniz o, kendinize (dokunacak) bir fisk {ve isyan olur). Allah 'tan korkun. Allah size ögretiyor. Allah herseyi hakkiyle bilendir" (el-Bakara: 282).

[3] Buhârî'nin burada zikrettigi bu âyetler, kazanç yollari arasinda ticâretin en mesru', mubah ve çok bereketli, ragbet edilecek bir kazanç yolu olduguna delâlet eder.

[4] Hadîsin bâb basligina uygunlugu "Çarsilarda el çirpmak, yânî alisveris etmek" sözündedir ki, o da .ticâretten ibarettir... (Aynî).

Ebû Hureyre'nIn çok hadîs rivayet etmesinin sebeblerini açiklayan iki hadîs Ilim Kitâbi'nda geçmis ve kendisi oradaki hadîste el-Bakara: 159, 174 ve ÂIu lmrân:187. âyetlerini okuyarak savunmasini yapmisti.

[5] Hadîsin basliga delîlligi "Içinde ticâret yapilan bir çarsi var midir?" sözündedir. Hadîs bâzi sahâbîlerin Peygamber devrinde ticâretle ugrastiklarini ve bunun Peygamber tarafindan takrir ve tesvîk olundugunu ortaya koyuyor. Sonra en mühim bir husus da ticâret ve benzeri sanâyî ile ugrasarak kisinin zâti kazanç elde etmesi, hibe ve saîr yollarla baskasinin kazancindan faydalanmaktan çok hayirli oldugudur. Sa'd ibnu'r-Rabî' gibi Medine'nin en zengini, Abdur-rahmân'a servetinin yarisini hibe ettigi hâlde, Abdurrahmân bunu kabul etmiyor, yag ve yogurtla basladigi ticâreti sayesinde binlerle dirhem sadaka verecek bir servete mâlik oluyor.

[6] Metindeki = Mehyem", Meryem vezninde soru kelimesidir. Mâhâluke ve sânuke ma'nâsinadir. Bâzilari "Sana birsey hadis oldu mu?" ibâretiyle tefsîr eylediler. "Mehyem ey mâ hâluke ve sânuke" denilir, yânî hâl ve sâmn nicedir, ne âlemde ve ne hâldesin; yâhud hâne ve asiretin ne hâldedir; iyiler hoslar midir; yâhud dehrin hâdiselerinden sana bir hâdise eristi mi, sag ve esen misin? Hulâsasi hâl ve keyfiyetten suâl ve istifhamdir. Sârih der ki, Ibn Mâlik Tavzih'-de dedi ki: Mehyem, ismi fiil emirdir, "Ahbirnî = Bana haber ver" ma'nâsina-dir. Müberred Aa/m/'de"lma'l-haberu = Haber nedir" unvâniyle tefsîr eyledi. Ve Zemahserî Mukaddime1 <Xe "Çe haber = Ne haber" ile beyân eyledi. Ve Suheylî dedi kî: Mehyem lâfzi Yemen mense'lidir. Asli " yâhud idi, ba'dehu îcâz ve tahfif edip Mehyem dediler. Nitekim "<.<£. Jî" kelimesinde "AV derler ve " Z. " ismi fiil emirdir, bosla ve feragat eyle ma'nâsinadir. Bâzilari asli "^ L^u" idi dediler,müennes zamiri hâl ve kissaya râci'dir (Kaa-mûs Ter.),

[7] Basliga delîlligi "Bana çarsiya delâlet ediniz" sözündedir. Çünkü Abdurrahmân çarsiyi ancak ticâret etmek için istemistir (Aynî).

[8] Hadîsin basliga delîlligi, ei-Bakara: 198. âyetinin inmesinden sonra adi geçen Câ-hiliye panayirlarinda sahâbîlerin ticâret etmekte bulunduklarini sâmil olmasi yönündendir. Bu hadîs Hacc Kitabi, 'iHac mevsimi günlerinde ticâretin, Câhiliyet panayirlarinda alisveris etmenin cevazi bâbi"nda da geçmisti.

Câhiliyet devrinde Hicaz'da Mekke civarinda senenin belli zamanlarinda dört yerde umûmî pazar, yânî panayir kurulurdu. Arab yarimadasinin her tarafindan toplu toplu kervanlar gelir, buralarda ticâretler, hutbe ve siir yarislari yaparlardi. Bunlar Ukâz, Mecenne, Zu'1-Mecâz ve Hubâse panayirlaridir. Ukâz, zu'1-ka'de basinda kurulur ve yirmi gün devam ederdi. Yeri Arafat'a yakindi; Sâirlerin yarismalari en çok Ukâz'da cereyan ederdi. Peygamber, Kuss ibn Sâi-de'yi Ukâz'da görmüs ve cihan edebiyat târihine geçen meshur hitabesini burada dinleyip ezberlemisti.

Mecenne, Mekke'ye birkaç mil mesafede idi; yakininda bahçe ve bostanlar bulundugu için böyle Isimlendirilmistir.

Zu'1-Mecâz'in, Arafat'in bir tarafinda yâhud sag tarafinda kuruldugu bildirilmistir.

Hubâse, Mekke'nin sag tarafinda ve alti mil mesafede idi.

Ibn Abbâs'in buradaki hadîsinde bunlardan ilk üçü zikredilmistir. Metin deki âyetin inmesiyle hacc mevsimlerinde ve bu panayirlarda müslümânlann alisveris yaparak RabblerInin fazlindan faydalanmalarinda günâh olmadigi bildirilmistir

[9] Hadîsin basliga uygunlugu, basligin kendisinden bir parça olmasindandir.

Buhârî hadîsi burada dört tarîkten getirmistir: Buhârî'nin Kitâbu'l-lmân'da getirdigi tarîki biraz daha tafstilidir. Bu hadîs Islâm Dîni'nin medari sayilan dört hadîsten biridir. Diger üçü de "Bütün amellerin degeri niyetlere göredir"; "Kisinin islâmliginin güzelligi, kendisini Ilgilendirmeyen seyleri terketmesidir"; "Sizden hiçbiriniz kendisi için arzu ettigi hayri mü 'min kardesi için de arzu etmedikçe hakîkî mü'min olmaz" hadîsleridir.

Bu hadîse göre hükümler üç kisma ayrilir: Biri, hakkinda nass olup islenmesi Sârî' tarafindan emir ve taleb olunan ve terkine de azâb terettüb edendir. Bu kisim belli olan halâldir. Beyâna muhtâc plmayarak herkesin bildigi dînî be-dîhîyâttir. Yemek, içmek, söz söylemek, gezmek gibi.

Ikinci bir kisim: Nassan terki taleb olunan ve Islenmesine vaîd terettüb eden seydir. Bu kisim da apaçik haramdir. Bu da beyâna muhtâc olmayarak herkesin bildigi ser'i haramlardir. Bu da ya zatî, görünür bir sifattan dolayi men' edilmis olur: Sarhos edici ve zehirli maddeler kullanmak gibi; yâhud da gizli bir sifattan dolayi men'edilmis olur, zina gibi. Yâhûd da tahsîl ve kazanilmasindaki fenaliktan dolayi men' edilmis bulunur: Faiz, gasb, hirsizlik gibi.

Üçüncü bir kisim: Halâlligi ve harâmligi açik olmayan ve herkesçe bilinmeyen seylerdir..' (Fethu'l-Bârî).

[10] Hassan ibn Ebî Sinan tâbi'lerin Basra'daki âbidlerindendir. Onun bu sözünü Ahmed ile Ebû Nuaym mevsûlen rivayet etmislerdir. Bunun lâfzi söyledir: Yûnus ibn Ubeyd ile Hassan ibn Ebî- Sinan bulustular .Yûnus: Bana takvadan daha çetin olan bir seye dürüsüp çalismadim, dedi. Hassan da: Ben takvadan daha kolay bir seye çalismadim, dedi. Yûnus: Bu nasil oldu? dedi. Hassan da: Bana sübhe verecek seyi, beni sübheye vermeyecek seye terkettim ve istirahata kavustum, dedi. Basliktaki lâfiz Peygamber'e yükseltilmis olarak da rivayet edilmistir. Oriu Ahmed, Tirmizî, Nesâî, Ibn Hibbân ve Hâkim; Hasen ibn Alî hadîsinden olmak üzere merfû'an tahrîc etmisdir.

[11] Basliga uygunlugu "Denilmisken nasil olur" sözündedir. Çünkü bu söz, Pey-gamber'in, o kadinin takva ve ihtiyat olarak terkedilmesine isaretini bildiricidir. Nitekim Ilim Kitâbi'nda geçen rivayette Utbe'nin ihtiyaten o kadini biraktigi ve kadinin da baskasiyle evlendigi geçmisti.

[12] Hadîsin basliga uygunlugu, içinde sübhenin açiklanmasi ve sübheden çekinme bulunmasi yönündendir. Bu sübheden dolayi Peygamber ihtiyaten Sevde'ye: "Abdurrahmân'dan perdelen" buyurmustur (Aynî).

Bu hadîs, nesebe katma ve neseb ta'yîni dâvasina dâirdir. Bu da'vâda yedi sahsin ismi geçiyor. Rivayet edilen bu da'vânin iyi anlasilmasi için her iki tarafin sahislarini hatirlatmak faydalidir: Bir tarafta Sa'd ibn Ebî Vakkaas ile ölü-kardesi Utbe ibn Ebî Vakkaas; öbür tarafta ölü Zem'a, oglu Abd ibn Zem'a ve kizi mü'minlerin annesi Sevde.

Da'vâ edilen sey: Zem'a'mn cariyesinin dogurdugu Abdurrahmân'in neseb ta'yîni.

Peygamber Abd ibn Zem'a'ya "Bu senin kardesindir" diye hükmettigine göre, Abdurrahmân Sevde'nin de kardesi oluyor. Böyle iken Peygamber'in Sevde'ye Abdurrahmân'dan perdelenme emretmesi, çocugun sîmâsmda Utbe'ye bir benzeyis görmesinden ileri gelmistir. Hükme ve kaanûnun zahirine göre Abdurrahmân'in nesebi ve Sevde'ye kardesligi sabit olmakla beraber, Peygamber benzeme sübhesinden dolayi neseben ve ihtiyaten Sevde'ye perdelenme ile emretmistir.

[13] Basliga uygunlugu, bu avin halâl ve harâmligini bilememesi cihetindendir. Iki hâdisede de sübhe bulundugu için ihtiyaten en güzel olan uzak durmak tavsiye edilmistir.

el-Mt'râd, iki tarafi ince, sivri, orta yeri kalin ve enli olan ok kalemidir.

[14]
Basliga misâlligi, Peygamber'in sübheden dolayi hurmadan uzak durmasi cihetindendir. Peygamber (S) bu düsük hurmanin sadakadan olmasi ihtimâlinden ibaret olan sübheden ötürü ondan geri durmus oluyor ki, halâlligi ve harâmhgi sübhelI seylerden çekinmeye en güzel ve en açik misâldir.

[15]
Buhârî, Hemmâm'dan gelen bu Ebû Hureyre hadîsini Kitâbu'l-Lukata'da tam senedi ve metniyle getirecektir. Burada ta'lîk seklinde getirmis ve basliga delîl olacak diger kuvvetli bir misâlin varligina isaret eylemistir.

[16]
el-Vesvese ve Visvâs: Nefs ve seytân kalbe fayda ve hayri olmayan hâtira at-, makla dagdadaga vermek ma'nâsinadir (Kaamûs Ter,).

Buna göre vesvese kalbe gelen gizli hareket ve daha dogrusu seytanî hisler ve hayâllerdir. Bunlar bir delîle dayanmayan zayif seyler oldugundan, sakinilmasi gereken sübheli islerden degillerdir. Fikihtaki "Yakin sekk ile zail olmaz" düstûru bu hadîsten alinmistir. Sübhesiz seytanî vesvese, îmân ve ibâdet yolunun yol kesicisidir. Mü'mine hakk suretinde görünerek yolunu keser: Abdestin bozuldu diye bir musallîyi namazdan alikor. Her abdest alip namaza durdukça bu seytanî karistirma tekerrür ederek zavalli vesveseli kisi bir türlü namaz kilmaga muvaffak olamaz; bu bazen cinnet derecesine varir! Bu konuda asi olan vesveselerin, sakinilmalan emredilen sübheli Isler hükmüne girmiyecekleridir. Çünkü Rasûlullah (S): "Kisi fiilen bir fenaligi yapmadikça yâhud diliyle bir söz, söylemedikçe ümmetin ferdlerinin nefsinin konusmalarindan Allah vazgeçmistir" buyurmustur. Vesvese bosa atilmistir; hükmü yoktur (Umdetu'l-Kaarî).

[17]
ez-Zuhrî'den bu sözünü Ahmed ile Ebu'l-Abbâs es-Sirâc mevsûlen rivayet etmislerdir. Ebu'l-Abbâs es-Sirâc bunu Peygamber'e yükseltmistir. Bâzi sarihler bunu Zuhrî'nin sözü zannetmisler, hakikatte o Peygamber'den rivayet etmektedir. Fakat Buhârî âdeti üzere hadîsi burada pek kisaltmistir {Ibn Hacer).

[18]
Medine etrafindaki sürü sahibi çöl halki bulunduklari yerlerde koyun, sigir kesip Medine'ye et satmaga giderlermis. Bâzi kimselerin Peygamber'den hükmünü sorduklari etler bu çöl halkinin sattigi etlermis. Bedevi olsun, sehirli olsun bir müslümânin kestigi hayvandan sübhe etmek uygun olmadigindan Peygamber onlara metindeki çok güzel cevâbi vermistir.

ibn Hacer söyle dedi: Buhârî'nin bu hadîsi getirmekten maksadi, vesveseli kimselerin gönüllerindeki gizli hareketin kendilerini mübâh islerden men'e kadar götürdügünü bildirmektedir... (Fethu'l-Bârî).

[19]
Hadîsin basliga uygunlugu "Bir ticâret gördükleri zaman... âyeti indi" sözün-dedir. Bu âyetin bu kitâbda zikredilme sebebi, içinde alisveris nevi'lerinden biri olan ticâret'in zIkredilmesidir. Hadîs Cumua Kitâbi'nda da geçmis ve açiklamalar orada verilmisti (Aynî).

Buhârî buradaki baslikla ticâret hernekadar halâl kazanma yollarindan olmasi i'tIbâriyle medhedilmis bir çalisma ise de, ticâretten önce yapilmasi gereken islerin önüne geçirildigi zaman bazen kötülendigine isaret etmistir (ibn Hacer)

[20]
Buhârî bu baslikla mâlî kazançlarinin halâllik ve harâmligini arastirmayi terke-denin kötülenmesini isaret etmistir. Sârih ibn Battal: Kisinin servetinin menbâ'-ini arastirmamasi, dâima murakabe üzere bulunmamasi dîn zaîfligindan ve îmân gevsekligindendir. Bir de bu aldirmamazlik fitne ve fesadin.umûmîlesmesi, ahlâksizligin halk arasinda genisleyip yayilmasindan olur demistir.

Ibnu't-Tîn: Bu hadîste amellerin muhasebesini terketmekten sakindirma vardir. Çünkü malin insanlar arasinda uyandirdigi fitne çok siddetlidir, demis ve Enes'in su hadîsini rivayet etmistir: Enes: Yâ Rasûlallah! Beni duasi kabul edilmis kil (yânî, bunun yolunu bana göster), dedi. Rasûlullah (S): "Ey Enes! Halâl kazan, duan kabul olur. Ztrâ kisi agzina haram bir lokma götürürse kirk gün duasi kabul olunmaz" buyurdu (Umdetu'l-Kaarî).

[21]
Bu baslik bâzi Buhârî nüshalarinda bâ'nin fethi ve râ'nin seddesiyle el-Berr seklinde, diger bâzi nüshalarda ise bâ'nin fethi ve noktali zâ'in seddesiyle el-Bezz seklinde gelmistir. Bu iki lâfzin lügat ma'nâlari söyledir:

el-Berr:... ve deniz mukaabilidir ki, sahra ma'nâsinadir; kara ta'bîr olunur...

el-Bezz: Mutlak siyâba yânî libâs-maddesine denir ki, lisânimizda da bez ta'bîr olunur. Bir kavle göre siyâb olan ve siyâb makûlesinden olan ev metâma denir... ve Bezzaz bez satan adama denir ki, bezci ta'bîr olunur (Kaamûs Ter.).

Sarihlerin bâzisi bir bâb sonra gelecek olan deniz ticâreti babina uymasi ba-' kimindan bunu kara ticâreti ma'nâsina el-Berr nüshasini; diger bâzilari da bütün ev esyasi ticâreti ma'nâsmi ifâde etmesi bakimindan el-Bezz rivayetini tercih etmek istemislerdir. Bâzisi da bâböa ticâret nevi'leri içinden bu lâfizlarin birinin ta'yînini gerektirecek bir sebeb yoktur demislerdir.

[22]
Buhârî'nin âyeti burada zikretmesi, ticâretin mübâhhgini isbât etmek Içindir. Ayette ticâretten sonra bey'in zikredilmesi, ticâretin tacirin san'ati olup kazanç için alisveristen ibaret bulundugu; bey'in ise hâss oldugu; binâenaleyh hâss olan bey'in âmm olan ticâret, üzerine atfedildigi; yâhud ticâret seferle yapilani, bey' de hazarda yapilan oldugu... gibi tevcihler yapilmistir.

Ibn Abbâs: âyetteki "Allah'in zikrinden" maksad farz namazlardir; "Süddî" ise cemâatle namazdir; MukaatIl ibn Hayyân da: Bu ticâret isleri onlari namazda haar bulunmaktan, onu Allah'in emrettigi gibi ikaame ve vakîtleriyle muhafaza etmekten alikoymadi, demislerdir.

[23]
Ibn Hacer, Feîhu'l-BârVdt: Ben bu ta'lîkin Katâde'den mevsûlen rivayet edildigini görmedim, dedi. Evet, Ibn Kesîr kendi tefsirinde zikrettigine göre îbn Ebî Hatim ve Ibn Cerîr, tbn Umer'den sunu rivayet etmislerdir: Ibn Umer çarsida Idi. Namaza Ikaame edildi.Onlar dükkânlarini kilitleyip mescide girdiler. Ibn Umer: Iste âyet bunlarin, yânî sahâbîlerin bu hâlini tesbît için indi demistir (Aynî, Kastallânî).

es-Sarf: Bir nesneyi çevirmek ve döndürmek ma'nâsinadir ki, bir nesneyi bir haletten diger bir hâlete reddeylemekten ibarettir... Ve sarf, çevirmek ve döndürmek ma'nâsmadir ki, bir nesneyi bir haletten diger bir hâlete döndürmek yâhud bir baska seye ibdâl eylemekten ibarettir.. (Kaamûs Ter.).

Fakîhlere göre Sarf, bey'In bir nev'idir, parayi para ile satmaktir. Bu teb-dîl muâmelecisine Sarraf denir. Buna göre Sarf, altini altin, gümüsü gümüs veya bunlann birini digeri ile satmaktan ibaret bir alisveris muâmelesidir. Hadîsteki iki sahâbînin Rasûlullah'tan sorduklari da semeni semen ile tebdilin mesru' olup
olmadigidir.

Bu hadîsten bütün âlimler sarrâfî muamelede iki tarafin parayi kabzetme-leri sart oldugunda ittifak etmislerdir. Yalniz sarf ve tebdîl mukaabili olarak birsey almak caiz midir, degil midir konusunda, görüs ayriliklari vardir.

[24]
Buhârî bu basligi ticâret için çikip çarsida pazarda kazanç yolu aramanin mübâh oldugunu isbât için koymustur.1 Nehiylerden sonraki emirler ibâha ifâde eder: "Ihramdan çiktiginiz vakit (isterseniz) avlanin... "(el-Mâide:2) âyetindeki avlanma emri, avlanmanin mübâhhgim ifâde ettigi gibi, basliktaki âyette bulunan "îbtegu = Arayin" emri de, ticâretle maîset aramanin mübâhligina delâlet eder.

[25]
Müslim'in Ebû Musa'dan gelen bir hadîsinde Rasûlullah'in: "Bir eve girmek için izin istemek üçdefadtr. îzin verilirse ne a'lâ, yoksa geri dönersin'* buyurdugunu isittim, demistir. Eve üç izinle girme usûlü en-Nûr:27. âyetinde de sarahatle bildirilmistir,

Böyle iken Umer'in, Peygamber'in bu emri hakkinda Ebû Musa'dan sâhid istemesi, Ebû Musa'ya inanmadigindan degil, haberlerin ve hadîslerin muhakkak sâhidli ve delîlli rivayet edilmeleri usûlünü yerlestirmek istemesindendir. Nitekim o sirada Halîfe'nin yaninda Irak ve Sâm halkindan yeni müslümân olmus bâzi kimseler bulundugu, bunlarin ulu orta, yalan yanlis hadîs rivayetine kalkismalarindan endîse ettigi için Ebû Musa'dan rivayetine delîl istedigi söylenmistir. Hakîkaten Imâm Mâlik'in el-Muvatta'mdaki: "Umer, Ebû Musa'ya: Dikkat et, ben seni ittihâm etmedim; lâkin ben insanlarin Rasûlullah üzerine yalan söz söylemelerinden endîse ettim" ziyâdesi, bunu

te'yîd etmektedir. Ebû Dâvûd da kendi Soner'inde hadîsi bu ziyâde ile rivayet etmistir.
Hadîsin bâb basligina delîlligi, son fikrasinda Umer'in söyledigi sözdedir (Aynî ve Kastallânî).

[26] Matar'in bu haberini Ibn Ebî Hatim senediyle rivayet etmistir. Matar'm bura da en-Nahl:14. âyetini okudugu bildirilmistir. Ebû Zerr nüshasinda ise "Fîhî" zamirinin takdîmiyle olan su âyeti okudugu gelmistir: "... Gemilerin denizde yara yara gittiklerini görürsün. Bu Allah Un /adlindan nasîb aramaniz ve O'na sükretmeniz Iç Indir "(el-Fâtir: 12)

[27] "Fi'l-futku'l-meshûn" (es-Suarâ: 119; Yâsîn: 41 ;es-Sâffât: 160), (Yûnus: 22) âyetleri, bu kelimenin müfred ve cemi'inin müsâvîligine delildir.

[28] Mücâhid'in bu sözünü Faryâbî ile Abd ibn Humeyd mevsûlen rivayet etmislerdir

[29] Bu hadîs Zekât Kitâbi'nda, "Denizden çikarilan sey" babinda geçmisti. Insâai-lah Kefalet Kitâbi'nda gelecektir. Buhârî bununla deniz ticâretinin kadîm zamanlardan beri bilinen ve alisilan birsey oldugunu isaret etmistir.

[30] Bu da ayni hadîsin baska bir tarîkten sevkidir. Bu tarîkle muallak seklindeki rivayetin mevsüllügünü açiklamis oluyor. Bu, borcunu gönderecek gemi bulamayip paralan bir odun içine koyup denize salmak suretiyle yerine ulastiran kimsenin kissasini anlatan sahîh bir hadîstir. Buradaki rivayetlerin ve âyetlerin hepsi deniz ticâretinin mübâhligina delîl olarak zikredilmistir.

[31] Bu basligin hepsi el~Câmi'u 's-Sahîfi 'In yalniz el-Müstemlî rivayetinde böyle terrar edilmis olarak gelmis, diger rivayetlerde -Nesefî müstesna- düsmüstür. Neseîî ise bu basligi burada zikretmis, bundan Önce geçtigi yerden hazf eylemistir.
Ve yine el-Müstemlî'nin Ebü Zerr rivayetinde "Bir takim adamlar vardir ki., "{en-Nûr:37) lâfzi düsmüstür.
Hulâsa bu baslik ve Katâde'nin sözü "S- Karada Ticâret... bâbi"nda geçmisti (Kastallânî). Bu tekrarin fâidesi hakkinda sarihler degisik görüsler Ileri sürmüslerdir. Kimisi bu tekrarin fâidesi bilinemedi; kimisi, bunu râvîler istinsah esnasinda tekrar etti demis; kimisi de, bunu burada kötülemeden ibaret olan mantûku için zikretti, önceki yerde ise, kötülemenin namaz ve hutbeden mesgul ettigi hâle tahsisi olan mefhûmu Için zikretti demistir (Aynî).

[32] Bu hadîs "Karada Ticâret... babi" nda geçmisti. Onu burada eI-Müstemlî rivayetinde tekrar etmistir.

[33] Yânî kazandiklarinizin halâlinden yâhud iyilerinden. Mücâhid, buradaki kazanmaktan murâd ticârettir, demistir.

[34] Bu Âise hadîsinin basliga uygunlugu "Kazanmasi sebebiyle" sözündedir. Bu hadîs Zekât Kitâbi'nda "Sadaka verdigi zaman kadinin ücreti bâbf'nda geçmis ve hadîsle ilgili açiklamalar orada verilmisti.

[35] Hadîsin basliga delîl olan yeri "Kocasinin kazancindan".sözüdür. Çünkü kocasinin kazanci ticâretten ve daha baska yollardan olur. Ve erkek de kazancinin güzellerinden infâk etmekle emredilmisti.
Buhârî bu hadîsi Nafakalar Kitâbi'nda da getirmistir.

[36] Hadîsin basliga cevâbligi, onu isteyenin ne yapmasi gerektigini açiklayip beyân etmekte bulunmasidir.
Hisimlara silanin mertebeleri ve dereceleri vardir. Bunlarin ednâ derecesi tatli sözle, selâm ile hâl hatir sormakla olan siladir. Buradan baslayarak ziyaretle, hizmetle, mâlî yardimla yapilan derecelere kadar yükselir. Bu dereceler de kudretin ve ihtiyâcin degisiklikleriyle degisik olur..

[37] Âise ve Enes hadîslerinin basliga delîllikleri meydândadir. Bu hadîsler va'de ile alisverisin caiz oldugunu isbât eder. Bunu "Ey îmân edenler, ta'yîn edilmis bir vakte kadar birbirinize borçlandiginiz zaman onu yazin..." seklinde devam eden borçlanma (mudâyene) âyeti de nâsslastirmistir(el-Bakara:282). Bu hadîsler o sirada Medine'nin ticâret hayâtini Yahûdîler'in hâkim bulundugunu, belki Peygamber'in ailesine yedirecegi bu erzaki baska bir yerden tedârik edemedigini düsündürür.

[38] Hadîs kisinin eliyle çalisip kazanmasinin daha faziletli olduguna delâlet etmektedir. Çünkü Ebû Bekr de eliyle çalisip, kazanciyla ailesini geçindirirken, halîfe seçilmesiyle san'atini icra etmeye zaman kalmadigindan, istemeyerek bundan sonra Beytü'l-mal'den yemek zorunda olacagini bildirmistir.
Ebû Bekr halîfe seçildiginde ticâretle mesgul bulundugu elbiseleri sabahleyin âdeti üzere basinin üstüne koyarak çarsiya çikmis. Çarsida Umer ile Ebû Ubeyde'ye râstgelmis. Bunlar Halîfe'ye: Bu ne hâl; çarsida pazarda isin ne? Sen müslümânlarm isini yüklendin! demisler. Ebü Bekr; Ya ben ailemi nasil geçindireyim? diye sormus. Onlar da: Biz sana nafaka takdir ederiz, diyerek günlük yarim koyun nafaka takdîr etmislerdir. O zamanin orta piyasasina göre, yarim koyun, ikibuçuk dirhem gümüs kiymetindedir (Ibn Sa'd, et-Tabakaaf).

[39] Bu hadîs dahî kisinin kendi eli ve alinteriyle kazancinin faziletine ve Peygamberin sahâbüerinin bizzat çalisarak geçimlerini kazandiklarina delâlet etmektedir.

[40] Bu, ayni hadîsin baska bir tarîkini göstermektedir. Bunu Ebû Nuaym el-Mustahrâc'da senediyle rivayet etmistir.

[41] Dâvüd Peygamber, ayni zamanda devlet baskani oldugu hâlde, zirh yapip satmak suretiyle geçimini te'mîn ve ondan yemesi, kendi kazanciyla yasamanin faziletine en güzel delildir. el-Enbiyâ:80; Sebe':U. âyetlerinde Davud'un bu san'atina isaret vardir.

[42] Bu, Mikdâm'in rivayet ettigi hadîsin Ebû Hureyre tarafindan da rivayet edilisidir ki, hadîsin saglamlikça kuvvetini göstermektedir.

[43] Bu Ebû Hureyre hadîsi, bu konunun en canlidelîllerindendir. Çünkü geçimini kazanmaktaki izzeti baskalarina minnet ve sâdik yâre külfet yüklemekteki zilleti bunun kadar belig ve veciz bir tasvîr olamaz. Bu hadîs Zekât Kitâbi'nda da geçmisti

[44] Zubeyr ibnu'l-Avvâm da Peygamber'den, Ebû Hureyre'nin bundan evvel geçen hadîsini rivayet etmistir.

[45] Buhârî bu basligi alisveriste ve diger beserî muamelelerde dâima kolaylikli ve müsamahali davranmanin faziletini ve bereketini isbât için getirmistir.
Baslikta ayrica TirmIzî, Ibn Mâce ve Ibn Hibbân'in Ibn Umer ve Aise'den merfû olarak rivayet ettikleri hadîsin senedini ve râvîlerinî terkedip, sâdece metnini sevkeylemistir ve bunu basliktan bir parça yapmistir.

[46] Hadîs, basliga tamamen uygun bir delîi teskîl etmistir. Bunda, alisveriste ve bütün medenî muamelelerde nIzâ' ve husûmeti terke, müsamahaya, güzel hareket etmeye, ahlâkî deger ve güzelliklerin geregini yerine getirmeye tesvik ve ragbet-lendirme vardir.
Nesâî'nIn rivayetinde: "Alici olsun, satici olsun; borcunu veren olsun, alacak sahibi olsun; her kim kolaylik gösterirse Allah onu cennete girdirir" lâf-ziyledir.
Bütün medenî muamelelerde Peygamber'In tesvîk eyledigi sekilde kolaylastirici ve müsamahali davranmanin bereket ve saadete vesîle olacagi muhakkaktir. Böyle hareket etmekte ümmet ferdleri için dünyevî, uhrevî; maddî ve manevî pekçok hayirlar, bereketler ve saadetler vardir.. (Aynî).

[47] Ebû Zerr ve Nesefî nüshalarinda böyle gelmistir; bu, basliga uygun düsmektedir. Diger nüshalarda ise: "Ben, fakire mühlet vermelerini ve zengine müsamaha

eylemelerini emreder idim " seklinde gelmistir. Müslim de hadîsi böyle getirmistir.
Zenginligin sinirinda ayri görüsler ileri sürmüslerdir. "Yaninda kendisinin ve nafakasi kendine lâzim gelenlerin geçimi bulunandir"; "Yaninda elli dirhem altin yâhud onun kiymeti bulunandir"; "Zekât nisâbina mâlik olandir"; "Zekât almasi halâl olmayandir.." (Aynî).
Üstün olan görüs, zenginlik ve fakîrlik Örfe göredir. Binâenaleyh hâli, zengin sayilan bir benzerine nisbet edilen zengindir, aksi de böyledir (Kastallânî).
[48]
Ebû Mâlik'in bu hadîsini Müslim, Sahîh'indz mevsûlen getirmistir.
[49]
Bu mutâbaati Ibn Mâce de bu lâfizla mevsûlen getirmistir. Buhârî "Kitâbu'l-Istikrâz Borç Isteme Kitâbi"nda "Zengine müsamaha eder, fakirden hafifletirdim" lâfziyle rivayet etmistir.
[50]
Ebû Avâne'nin bu rivayeti, buradaki basliga uygundur.
[51]
Ebû Nuaym'in hadîsini Müslim rivayet etmistir.
el-înzâr; mühlet vermek ma'nâsmadir. Burada fakîr borçlulara va'de veriniz, demektir.
et-Tecâvüz de, burada müsamaha ma'nâsmadir. Hâli vakti yerinde olanlara da kolaylik gösteriniz, cömert olunuz demektir.
el-I'sâr : Fakîr olmak ve borçluya takaza eylemek, bir adama çetinlik eylemek ma'nâsmadir.
el-Iysâr; ve zengin olmak ma'nâsmadir.
et-Teysîr; ve bir nesneyi kolay kilmak... (Kaamûs Ter.).
[52]
Buhârî bu hadîsi "Zikru Benî Israîl Kitâbi"nda baska bir tarikten getirmistir.
Nesâî'nin rivayeti söyledir: "Hiç hayir yapmamis bir kimse vardi; o sadece insanlara borç verirdi. Borçluyu fakîr görünce hizmetçilerine: Buna müsamaha ediniz, der idi. O zât ölünce Allah ona:
—- Sen hiç hayir isledin mi? dedi.
O:
— Hayir, lâkin benim bir hizmetçim vardi ve ben insanlara borç verirdim. O hizmetçimi alacaklarimi tahsil etmesi için gönderdigimde ona: Kolay ödeyenden al, zorlukta olani birak ve ona müsamaha et; belki Allah bize de müsamaha eder der idim, dedi.
Allah Taâlâ:
— Ben de senden vazgeçtim buyurdu".
Ebu'l-Yeser'in hadîsinde "Fakire mühlet veren yâhud ondaki alacagindan vazgeçeni Allah kendi Ars'inin gölgesinde gölgelendirir" seklindedir.
Allah fakire sabr ile emredip söyle buyurdu: "Eger (borçlu) darlik içinde bulunuyorsa ona genis bir zamana kadar mühlet (verin). Sadaka olarak bagislamaniz ise sizin için daha hayirlidir eger bilirseniz" (el-Bakara: 280; Kastallânî).
[53]
Buhârî hadisin bir kismini baslik yapmakla yetinmistir. Parantez içindeki kisim hadîsin tamamindandir. .
en-Nush, en-Nasâha: Ögüt vermek ma'nâsinadir; üçüncü bâbdandir. Müellifin el-Basâir'deki beyânina göre, bu madde iki ma'nâya konulmustur: Biri hulûs ve nakaa, biri iltiyâm ve refâ' ma'nâsmadir. Nâsih, mensûhun leh olana kavlini ihlâs eylemek münâsebetiyle ögüt ve va'z da kullanildi. Yâhud terzi yirtik elbiseyi düzeltip islâh eyledigi gibi, nâsih, mensûhun lehin hâlini islâh eylemekle ögüt ve nasihat da kullanildi. Ve Nasihat ögüde denir isimdir. Nasihat edilenin dünyevî ve uhrevî bilcümle hayrim irâdeden ibarettir. Vecîz isimlerdendir... (Kaamûs Ter.).
[54]
el-Addâ' ibn Hâlid, Huneyn harbinden sonra müslümân olmus bir sahâbîdir. Çöl ahâlîsinden oldugu için kendisinden pek az hadîs rivayet edilmistir.
Rasûluilah'in yazdirdigi bu alisveris akdi Buhârî'de böyle çok kisadir. Tir-mizî'de hadîsin hem sevk sureti var, hem de daha genistir: Abdülmecid Ibn Vehb söyle dedi: Bir kerre Adda' ibn Hâlid (R): Rasûlullah<S)'m bana yazdigi bir kItâb var, onu sana okuyayim mi? dedi. Ben de: Evet, oku, dedim. Adda' bir mektûb çikardi. Söyle ki: "Bu vesika Adda' ibn Hâlid ibn Hevde'nin Muhammed Rasûlullah 'tan bir köle veya câriye satin almasi üzerine yazilmistir. O köle veya cariyede hastalik, ayip, kaçmak ve hilekârlik, zina ve hirsizlik yoktur. Binâenaleyh bu akd bir müslümânin'öbür müsiümâna alisverisidir".
Bu hadîsi Nesâî, îbn Mâce ve Ibnu Mende de buna yakin bir lâfizla mevsû-len rivayet etmislerdir. Hadîsin basliga uygunlugu "Hiçbir hastalik, kötülük ve gaile yoktur" sözünden alinir. Çünkü bunlari nefyetme, satilan seyin bunlardan salim bulundugunu beyândir; bunlardan birseyin gizlenmesi yoktur.
[55]
Kerâhatin sebebi hakîkat olmayan bu sözlerde müsteriyi aldatma, hilekârlik ve karistirma bulunmasidir. Bu hüküm, tedlîsin; aldatmanin nefyine delâlet etmektedir.
[56]
Ukbe ibn Amr (R)'in bu sözünü ibn Mâce, Ahmed ibn Hanbel, Hâkim mevsû-len rivayet etmislerdir.
Ibn Mâce'nin metni söyledir: "Ukbe dedi ki: Ben Rasûluilah'in söyle buyurdugunu isittim: 'Müslüman müslümânin kardesidir. Hiçbir müsiümâna ayibli bir mali mü'min kardesine satmasi halâl olmaz, meger ki ayibim bildirsin'" (Aynî).
Hadîste müslümânin zikredilmesi, umde olmasi cihetiyledir, yoksa müslümân gayri müslime de, herhangi bir insana da ayibli mal satamaz ve aldatmaz.
[57]
Hadîsin basliga delîlligi "Ikisi dogru söyler ve beyân ederlerse" kavimdedir.
Bu hadîsteki muhayyerlik'in tefsirinde ayri görüsler ileri sürülmüstür: Bâzi müctehidler iki tarafin birbirinden ayrilmasi, kavlen ayrilmaktir-Bayi' ben sattim; müsteri de aldim deyince, nâssda bildirilen ayrilma meydana gelmistir. Bundan sonra iki tarafin muhayyerligi kalmaz, alis veris tamam olmustur. Artik müsterinin satilani geri vermege hakki kalmaz. Bundan sonra yalniz görme muhayyerligi, ayip muhayyerligi, sart muhayyerligi ile mal reddedilebilir, dediler.
Bâzilari: Alisveriste muhayyerligi kesen ayrilma söz ile degil, belki alisverise dâir görüsülüp müsterinin kabulünden evvel vuku bulan bedenler ile ayrilmadir. Binâenaleyh bayi' sattim dedikten sonra müsterinin saticidan ayrilincaya kadar kabul etmek hakki vardir. Iki taraf birbirinden ayrilinca bu muhayyerlik hakki kalmaz, dediler.
Diger bâzilari da: Hadîsteki ayrilmadan maksad, bedenen ayrilmadir. Satici ile alici birbirlerinden ayrilincaya kadar alisveris tamam olmaz, demisler ve bir meclis muhayyerligi kabul etmislerdir.
Hanefîler'e göre akd, îcâb ve kabul Ile tamam olur. Satilan sey, müsterinin mülkiyetine geçer. ÂkIdlerden biri için meclis muhayyerligi kabul etmek, Öbür tarafin hakkini ibtâle varabilir... (Umdetu'l-Kaari).
[58]
Beytü'l-mâl'in sadakadan toplanmis bulunan hurmasi karisik olutdu. Içinde çesitli nevi'ler, yâni iyisi, engini; olmusu olmamisi bulunurdu. Sahâbîler kendilerine tayin olarak verilen bu hurmanin iki sâ'ini bir sâ' hurmaya satis ve mübadele ederlerdi. Sonra Peygamber,, böyle fazlasina yapilan satis ve mübadeleyi men' etmistir. Hurma bîr cins oldugundan, fazlasi ribâ oluyordu. Hurma böyle oldugu gibi, diger erzak ve hububat da böyledir. Cinsler ayri olursa fazlalik caiz olur.
[59]
Bu hadîs Mezâlim ve Et'ime Kitâblari'nda da gelecektir. Da'vet yerine da'vet-siz, tûfeylî olarak gitmek haramdir. Da'vetsiz gelen kimse için ev sahibinden Peygamber'in yaptigi ve sahâbîlerine ögrettigi gibi, ayrica Izin istenir ve gelen kisi ona göre hareket eder. Ancak da'vet sahibi ile tûfeylî gelen arasinda dostluk olup, gelmesinden razi olacagi bilinirse buna cevaz verilmistir.
[60]
el-Mahku, bir nesneyi mahv ve ibtâl eylemek ma'nâsinadir ki, ondan eser ve nisan komayip belirsiz eylemekten ibarettir. Ve bir nesnenin bereketini gidermek

ma'nâsmadir... üçüncü bâbdandir.

[61]
Hadîs iki bâb önce de geçmisti. Hadîsin buradaki basliga uygunlugu ise gayet açiktir.

[62]
Câhiliyet devrinde faizli bir borcun ödeme vakti geldiginde borçlu borcunu vermezse müddetçe bir misli artirma yaptiklari gibi, mali da bir misli artirirlardi. Ikinci va'denin gelisinde de bir misli artirirlardi. Böylece ufak bir borç, birkaç zaman sonra korkunç yekûna ulasirdi. Iste Allah mü'min kullarim bu âyette, ocaklari söndüren bu çirkin muameleden men' ediyor.

[63]
Hadîs ayniyle "Mali nereden kazandigina aldirmayan kimse bâbi"nda da geçmisti. Bu Ebû Hureyre hadîsi, kendisinde faiz yemlen zamanin bozuklugunu haber vermektedir.

[64]
Buhari, ribânin yiyicisine, sahidine -diger nüshada iki sahidine- ve yazicismada günâh terettüb ettigini anlatmak üzere bu babi açmis ve âyeti de getirmistir.

[65]
Hadîs "Kitâbu's-Salât", "Ebvâbu'l-Mesâcid"de de geçmisti.

[66]
Hadîsin bâb basligina deiîl olan kismi son cümlesidir. Bu hadîs Cenazeler Kitâ-bi'nda "Müsrik çocuklari hakkinda denilen seyler bâbi"nda uzun bir metinle geçmisti. Buhârî burada o hadîsin sâdece basliga delîl olacak kismini getirmistir (Aynî).

Bu baslik altindaki hadîslerde ribâ yazicisi ve ribâ sahidinin zikri yok ise de, yazici ile sahidin ribâ yiyicisine iki yardim edici olmalari sebebiyle Buhârî bunlari ribâ yiyicisi menzilesine tenzil ederek ona Ilhak yoluyla zikretmistir denilmistir. Yâhud-da yazici ile sahidin ribâya razi-olmalari sebebiyledir. Çünkü bir seye razi olan kisi, onun faili gibidir. Yâhud da Buhâri, yazici ve sâhid hakkinda sarih olarak gelmis olan Müslim'deki Câbir hadîsini isaret etmek istemistir (Ibn Hacer, Kastallânî).

[67]
Bu âyetlerde en büyük sakindirma, faizcilere Allah Ile RasûlÜ tarafindan harb ilân edilecegine dâir olan cümledir. Hakîkaten kul haklarini sömüren bu ribâ sâhibleri harb açilacak serrliler zümresidir.

[68]
Buhârî, Ibn Abbâs'in bu sözünü Tefsîr Kitâbi'nda senedli olarak getirmistir.

[69]
Hadîsin basliga hüccetligi "FâIz yiyiciliginden ve fâIz yediricilikten de nehyetti" cümlesidir.

Hadîsteki kan aliciligi ücretinin nehyi tenzihe hamledilmistir. Çünkü Peygamber bizzat kan aldirmis ve ücret vermistir.

[70]
Basliktaki âyet, ribâ muâmelesiyle zahiren çogaliyor sanilan malin hakikatte azala azala mahva mahkûm oldugu, yine zahirde verilen sadakalarla maddeten azaliyor farz edilen malin da hakikatte çogaldigi bildiriliyor.Hadis, bu âyetin en ve-cîz ve en belîg bir tefsiridir.

[71]
Abdullah ibn Ebî Evfâ hadîsi âyetin, alisveris esnasinda ticâret malinin revacini, sürümünü te'mîn için satici tarafindan yapilan yemîn hakkinda indigini bildiriyor.

Bâzi âlimler bu âyetin Es'as ibn Kays hakkinda indigini söylemislerdir. Ibn Kays bir arazînin mülkiyet hakki hususunda hasmi ile niza' ederken hemen sür'-atîe yemîne davranmasi üzerine indi denilmistir.

Taberi; Ebû Râfi', Kinâne ibn Ebî Hakîk, Huyey ibn Ahtab haklarinda indigini bildirmistir. Zemahserî ise, Tevrat'i tahrif eden Yahûdîler hakkinda ol dugunu Mukaatil'den nakletmistir. Bir nassin inme ve gelme sebebi birkaç tane olabilir. Ve bu çokluk nassin ifâde ettigi ser'î hükme olan içtimaî ilgiyi gösterir.

Âyetin ifâde ettigi sakindirma, satis esnasinda yemîn ile sürüm te'mîn etmeye çalisanlarin âhiret ni'metlerinden pay almamalari, Allah'in kelâm etmesinden, rahmet nazarindan ve temize çikarmasindan mahrumiyetleri gibi birkaç vecih ile te'kîdli bulundugundan, yeminden sakinmanin sâri' nazarinda çok mat-lûb ve mültezem olduguna delâlet eder.

Yemîn, kuvvet ifâde eden bir lâfizdir. Sag ele yemîn denilmesi de bundandir. Allah'in ismini mahsûs surette zikrederek kelâmi kuvvetlendirmeye de bu sebeble yemîn denilmistir ki, söylenen sözün dogruluguna Allah'i sâhid yapmak demektir. Buna hasîs islerde degil, muazzam islerde müracaat edilir.

[72]
Bu iki ta'lîki Buhârî Hacc Kitâbi'nda, "Harem'in av hayvani ürkütülmez bâ-bi"nda senedieriyle getirmis ve ilgili açiklamalar orada geçmisti.

Imâm Buhârî, buraya kadar maîset kazanma hususunda ribânin günahli bir kazanç yolu olduguna, ticârette yemin ile mala sürüm ve revâc vermeye çalismanin çirkinligine dâir âyetleri ve hadîsleri birer birer sevkedip getirmisti. Buradan î'tibâren namuslu ve günahsiz maîset kazanci için tutulacak san'atlara dâir hadîsleri de sirasiyle getirecektir. Bunlar demircilik, kuyumculuk-dökümcülük, terzilik, dokumacilik, marangozluk gibi sanayi çesitleridir. Buhârî bu konularda kendi sartina uygun olan sahîh hadîsleri kendisine hass bulunan büyük ustalik ve hünerlilikle tertîb edip siralamistir. Gaye bütün bu sanayi kollarinda müstümânlarm en yüksek teknik seviyelere ulasmalari ve bu hususlarda da bütün insanliga önder olmalari yolunda her türlü ilmî ve teknik çalismalari yapmalaridir.

[73]
Buhârî, Abdulvahhâb îbn Abdulmecid es-Sakafî'nin bu hadîsini Hacc Kitabi' nda senediyle getirmisti.

Bu bâb Ile buradaki hadîslerden maksad, sanayi sahihlerinin san'atlarim icra etmelerinin mesrû'lugunu delîllendirmektir. Bu delillerden alinan hükümler, ot gibi mubah olan seylerin toplanmasi ve satilmasinin caiz oldugu; zengin, fakir; serefli ve inik herkesin hatalindan maisetini kazanmasi gerektigi; gayri müsIIm bir san'atkârla muamelenin cevazi; dügün yemegi için kazanmakta külfet ve mesakkatin gögüslenmesi; dügün ziyafetinin erkege âid oldugu gibi hükümlerdir.

[74]
Hadîsin basliga delîlligi meydandadir. Buhârî bu hadîsi Tefsir, Mezâlim, Icâre Kitâblarf nda da getirmistir.

el-Kayn kelimesi, haddad = demirci ise de, sonra kuyumcu ma'nâsmda kull anilmasi yayilmistir. Mukaatil'den gelen rivayette Habbâb'in, Âs ibn Vâil'e, cadina âid bâzi zînet esyalari yaptigi bildirilmistir. Bunun Için Habbâb'in âdî)ir demirci degil, san'atkâr bir kiliççi, kuyumcu oldugu anlasiliyor. Iste Buhârî bu babi ve hadîsi, demircilik, kuyumculuk gibi san'atlarla ugrasmanin ve maî-set kazanmanin mesrû'lugunu ve ragbet edilecegini delîllendirmek için getirmistir.

[75]
Hadîsin basliga delîlligi açiktir. Bu hadîsten su hükümler alinmistir:

a. Da'vete icabet: Bâzi âlimler bu Icabetin vâcibligine, bâzilari sünnetligi-ie, bâzilari da mendûbluguna kaail olmuslardir.

b. Peygamber'in alçakgönüllülügünün kemâli. Bir terzinin ve herhangi nütevâzi' bir san'atkârin da'vetine icabet ve onun tiridden ibaret olan yemegi-li yemek suretiyle onu taltif etmeleri, tevâzu'un en melekî bir örnegidir.

c. Enes'in fazileti.

ç. Kabak ve tirid yemeginin üstünlügü.

[76]
Hadîsin basliga delîlligi apaçiktir. Bu hadîs küçük bâzi iafiz farkliliklariyle Cenazeler Kitâbi'nda da geçmisti.

Peygamber'in bu bürdeyi dokumaci kadinin elinden kabul edip almasi, dokuma san'atinin, yapisilmasi mesru' bir kazanç yolu olduguna delâlet eder. Buhârî de bu basligi ve hadîsi, bu delâleti göstermek için getirmistir.

[77]
Bâzi nüshalarda "Bâbu'n-Neccâr = Marangoz Babi"; bâzilarinda "Bâbu'n Nicâre = Marangozluk Babi" seklinde gelmistir. Diger basliklarin siyakina uygun olani birinci sekildir (Ibn Hacer).

[78]

Bu hadîs bâzi lâfiz farklariyle Salât ve Cumua Kitâblan'nda da geçmisti.

[79] Câbir ibn Abdillah'tan gelen ikinci hadîste Rasûhillah'm haber göndermeyip dogrudan dogruya Ensârli kadinin Rasûlullah'a metindeki sekilde müracaat ettigi sabit oluyor. Her ikisi de dogrudur, aralarinda hakîkî bir tenakuz yoktur

[80] Ebû Zerr'in Kusmeyhenî'den baskalarindan gelen rivayeti böyledir. Digerlerinde bu baslik düsmüstür. Bâzisinda ise "Kisinin ihtiyâçlari bizzat satin almasi babi" seklindedir, ki bu daha umûmîdir. Bu basligin fâidesi, bu gibi islere girisip alisveris yapmanin Insanlik serefine noksanlik verecegini vehmedenlerin bu vehmini def eylemektir.

[81] Buradaki ta'lîklerden Ibn Umer'in hadîsini Buhârî, Hibe Kitâbi'nda senediyle getirmistir. Bundan sonraki bâbda da gelecektir.

EbûBekr'in oglunun hadîsini Buyu' Kitâbi'mn sonlarinda "Müsriklerle alisveris etmek bâbi"nda senediyle getirmistir. En son ta'lîk Ise bundan sonra gelecek olan bâbdaki senedli hadîsin bîr parçasidir.

Bu ta'lîklerin hepsi Ihtilafsiz basliga uygun düsmektedirler. Bu hadîslerde büyügün, serefli kimsenin, islerini görecek adamlari olsa da tevazu' göstermek ve Peygamber'e uymak için bazen kendi ihtiyâçlarini bizzat dogrudan dogruya satin almalarinin cevazi hükmü vardir. Çünkü Peygamber, ümmetine bir tesrî' ve ta'lîm olmak üzere bunlari yapar idi (Ibn Hacer ve digerleri).

[82] Rasûlullah'in bu Yahudi'ye, kendine âid demirden yapilmis bir harb zirhi rehin birakip, ona karsilik bedeli veresiye, ailesinin Iasesi Için bugday veya arpa satin aldigi hadîsi, Enes Ibn Mâlik tarafindan da Buyu' Kitâbi'nin baslarinda rivayet edilmisti. Hadîsin basliga delîlligi apaçiktir

[83] Bu baslikta hâss lâfiz âmm üzerine atfedilmistir. Çünkü DSbbe asilda yer üzerinde yürüyen hersey için konulmustur. Sonra Örfen dört ayak üzerinde yürüyenlerde kullanilmistir. Böyle olunca esegi de, digerlerini de sâmil olur.

[84] Buhârî bu suâli getiriyor, fakat cevâbini vermiyor. Çünkü bu mes'ele imamlar arasinda ayri ayri çözülmüstür: Ahmed ibn Hanbel, belli ve muayyen bir yere kadar binme hakki kendisine âid olmak sartiyle satis akdinin cevazina kaail olmustur. Mâlik de, mesafe yakin olursa sartli satis caizdir, demistir. Hanefi ve Safiî imamlari ise; mesafe Ister yakin, ister uzak olsun sart Ile satis nâssan neh-yedilmistir, demislerdir. Peygamber'in bu hadîste Câbir'e Medîne'ye kadar binmesine izin vermesi ise, bunlara göre, bir takim ihtimâl cihetleri bulunan müstesna bir mâhiyette sayilmistir.

[85] Buhârî, ibn Umer'in bu hadîsini Hibe Kitâbi'nda senediyle ve tam olarak getirmistir.

[86] Bu hadîs âlimler arasinda "Hadîsu'1-Baîr = Deve Hadîsi" diye meshurdur. Bu-hârî bunu Sahîh'inin yirmi kadar yerinde getirmistir. Sartlar Kitâbi'ndaki rivayeti daha uzundur.

Câbir hadîsinin rivayetinde en çok ihtilâf edilen nokta Câbir'in devesinin kiymetine âiddir. Buhârî'nin kirk dirhem vezninde bir ûkiyye rivayetinden baska bes ûkiyye, iki ûkiyyç ile bîr veya iki dirhem rivayet edenler de vardir. Bunun altin ve gümüs oldugunu rivayet edenler de vardir.

Hadîsteki eUKeys lâfzinin ma'nâsinda.ihtilâf edilmistir. Akil, cima, çocuk ma'nâlarmi tutanlar da vardir. Bu ihtilâftan dolayi olsa gerek ki, Buhârî bu hadîsi rivayet ettikten sonra nihâyetinde "Keys ile mak-sûd olan çocuktur, akildan kinayedir" demis ve kendince üstün olan ma'nâya isaret etmistir. Su hâlde Buhârî'ye göre "'J&'jgk" lâfzinin ma'nâsi, "Aklini kullan, olgunluk ve fetânet sahibi ol da Allah'tan çocuk iste" demek oluyor. Bu kelime elzim gibi gizli bir fiil ile mensûbdur (Aynî).

[87] Buhârî bu basligi Câhiliyet devrinde mevcûd ve meshur olan bu panayirlarda Islâm devrinde de ticâret yapmanin caiz oldugunu isbât için getirmistir. Basliga delîl olarak getirdigi Ibn Abbâs hadîsi, küçük bir sened ve lâfiz farkiyle Hacc Kitâbi'nin "Hacc günlerinde ticâret ve Câhiliyet panayirlarinda alisveris etmek bâbi"nda da geçmisti. Bu panayirlarla ilgili açiklama da orada verilmisti.

[88] Âyetin sonundaki "FÎ-mevâsImiM-hacc(Hacc mevsimlerinde)" kaydi, îbn Ab-bâs'in kiraatidir, Mushaf'ta tesbît edilmemistir. Hafiz ibn Kesîr: Bu kelâmi Mü-câhid, Saîd ibn Cubeyr, Ikrime, Mansûr ibnu'l-Mu'temir, Katâde, Ibrâhîm en-Nahaî, Rabî' ibnu Enes ve digerleri böyle tefsir etmislerdir, der (Kastallânî).

[89] Yânî satici ayibli bir malin ayibini müsteriye bildirir, müsteri de kusuru Ile beraber satin almaya razi olursa, bu alisverisin caiz ve sahîh olacagi babi.

Hadîsteki "Him" lâfzi "Ehyem"'m cem'idir ve deveye ariz olan susuzluk hastaligidir. Sirayet edici ve helak eyleyicidir. Bu hastaliga tutulan hayvan mütemadiyen su içer, bir türlü kanmaz. Günden güne zayiflar ve nihayet ölür (Kaa-mûs Ter.)..

"Hâmet devâbbunâ" denilir ki, hayvanlarimiz susadi demektir. Ibn Umer hadîsindeki "el-Ibili'1-hîm" de hasta deve demektir. Hiyâm, bir hastaliktir ki yakalanan hayvan içer içer de bir türlü suya kanmaz (Ibnu'1-Esîr, en-Nihâye).

Lugatçiler bu kelimenin medlulünü böyle ta'yîn ettikleri hâlde Buhârî, Sa-hîh'inin bu babinda "Him" kelimesinin "Hâim"in müfredi oldugunu; bunun medlulünün de deveye ânz olan bir cinnet olup, hayvanin herseyde maksada muhalif harekette bulundugunu bildiriyor.

Ibnu't-Tîn ve Ibnu Munîr Buhârî'ye: Hîm, Hâim'in müfredi degildir diye i'tirâz etmis ve Buhârî'nin bu baba koydugu bu lisâni bilgiye, bunda nazar vardir, demislerdir. Bu i'tirâza Mesâbîh'de Buhârî hesabina söyle cevâb verilmistir:

Arada bir fark varsa, "Hîm"de hâ'nm dammesi yâ'ya tabâiyetle kesre yapilmistir. cem'inde de böyledir.

Sonra sârih Aynî de Buhârî'yi müdâfaa ederek: Nadr ibnu Sumeyl'in Kitâbu 'l-tbi!'de bunun deveye ânz olan bir cinnet oldugunu haber verdigini bildiriyor, ve Buhârî'ninbu hastalikli deveyi ask harâretiyle içi yanan ve saskin olan "Raculun hâim"e benzettigini söylüyor (Ibn Hacer ye Aynî).

[90] baska bir hadîsin ilk kelimesidir. Bununla bir hastaligin sahibinden baskasina bizatihi geçmesi nefyedilmistir. Sahîhayn'da ve diger hadîs kitâbla-rinda Ebû Hureyre, Ibn Abbâs, Sâib ibn Yezîd'den ayri ayri tarîkler ve metinlerle rivayet edilen bu hadîsin tamâmi: Hastaligin kendi kendine baskasina sirayeti yoktur, kus uçmasiyle ugursuz-luk yoktur. Baykusta ugursuzluk yoktur. Saf er ayinda ugursuzluk yoktur. Gûl-yabânî denilen bir mahlûk da yoktur".

Saglik kaaidelerine uymayi, çesitli hastaliklara karsi çesitli tedâvî yollarina tevessül etmeyi ehemmiyetle tavsiye eden ve bilhassa bulasici hastaliklardan sakinma, çârelerini zamanimizin karantina sekline kadar ögreten Peygamber'in bulasici bir hastaligin sahibinden baskasina geçmesini inkâr etmesi elbette mutlak bir inkâr degildir. Bu hastaligin ilâhî izinsiz geçmesini inkârdir. Insalara her hayir ve serrin, her nevi' ni'met ve musibetin Allah'in izni iradesiyle erismesi, Islâm'in te'sîs ettigi îmân asillarindan birisidir. Bu esâsa göre sâri' hastalik da bizatihi sirayeti nefyedilip Allah'in izni ile sirayet edecegi ögretilmistir. Hadîsin diger fikralarinda da Islâm Dînî'nin te'sîs ettigi yüksek medeniyet kanâatlerine muhalif olan Câhiliyet devri hurafelerinin men' edilmekte olmasi da'bu hususu te'yîd etmektedir.

"Hastaligin kendi kendine baskasina sirayeti yoktur" demek, dokunma, karisma veya geçmeye yardim edecek herhangi bir sebeb olmadan hastaligin baskasina geçmesi yoktur demek de olabilir.

[91] Buhârî bâb basliginda âdeti Üzere hükmü bildirmeyip, sâdece Imrân haberini vermekle yetinmistir, tmrân'in bu sözünü tbn Adiyy, el-Kâmil'de; Taberânîe/-Kebîr'de senediyle rivayet etmislerdir. Müslümanlar arasinda çikan harb fitnelerinde silâh satisi zâlimce öldürmelere âlet olacagi için bazilarinca iyi görülmemistir.

[92] 92 Ebû Katâde'nin hadîste haber verdigi zirh da harb âletlerinden; fakat Ebû Ka-tâde'nin bunu satisi harb günlerinden sonradir. Böyle olunca bu hadîs basligin ikinci kismina delîl olmustur. Buhârî bu hadîsi Hums, Magâzî, Ahkâm Kitâb-lan'nda; Müslim ise Cihâd ve Siyer Kitabi, 13. babinda getirmistir. Hadîs bura-dakinden daha

uzundur. Buhârî, âdeti üzere kisaltarak basliga delîl olacak kismini getirmistir.

[93] Hadîsin "Ya ondan bir mikdâr misk satin alirsin" fikrasi, bâb basligina delîl yapilmistir. Attâr da itir, yânî güzel kokulu seyler saticisi demektir

[94] Buhârî, ayni kitabin 25. Bâbi'mn 38 rakamiyle geçen Ebû Cuhayfe hadîsindeki kan alma bedeli hakkindaki sübheyi gidermek için bu babi açmis ve mes'eleyi aydinlatmistir: Orada Ebû Cuhayfe, Peygamber'in ribâ gibi bir takim kazançlari yasak ettigini sayarken, haccâmi da kan alma ücretinden men' ettigini rivayet etmisti. Bu men'in zahiri haram kilmak idi. Iste Buhârî burada yeni bir bâb açarak kan alma tedâvîsi yapan kimsenin ücret almasinin cevazini ifâde eden iki hadîs getirmistir

[95] Basliga delîl olmak üzeîe getirilen Enes ibn Mâlik ile Ibn Abbâs hadîslerinin her ikisi de Peygamber'in kan aldirma tedâvîsi oldugunu ve kan alan haccâm kimseye de hacâmet ücreti verdigini açikça delîllendirmistir. Onun Için bu yolda buna ehil olan mütehassis kisilerin, yânî tabîblerin san'at icra etmelerinin ve bundan ücret almalarinin cevazi apaçiktir. Iste bu sebeble Ibn Abbâs da hadîsinin sonunda "Kan aldirma ücreti haram olsaydi, Rasûlullah kan aliciya Ücret vermezdi" demek suretiyle bu hükmü açikça belirtmis oluyor.

[96] Bu hadîs Cumua Kitâbi'nda da uzunca bir metin ile geçmisti. Buhârî burada hadîsi, babin unvani veçhile erkekler veya kadinlar tarafindan kullanilmasi mekruh olan esyanin satisinin caiz olup olmamasini belirtmek için getirmistir. Hadîs, giyilmeden; baska türlü faydalanmak için satisin cevâzim.ifâde etmektedir.

[97] Üstünde suretler bulunan esyanin alinip satilmasi, bu ÂIse hadîsinin zahirine göre caiz degildir. Fakat yere yayilan ve horlukla kullanilan esyanin sûretli olmakla beraber alisverisinin cevazi hakkinda da sahîh hadîsler vardir. Men' ile cevaza delâlet eden haberler taâruz ettiginde aslolan, sakindirma delili gelene ve zahir olana kadar mübâh olmaktir. Sonra bu Âise hadîsinde, Âise tarafindan akdedilen alisverisi Peygamber feshetmemistir. Bu feshetmemenin delaletiyle, bu resimli yastik hakkindaki Peygamber'in beyanâti, harâmliga degil, belki ke-râhate hamlolunabilir, denilmistir. Böylece hadîsin basliga bir dereceye kadar, delîlligi gösterilmistir.

Âise hadîsinden hayvan tasvirinin harâmligida sabit olur. Fakîhler ve ha-dîsçiler cumhuru tas, agaç, manzara ve hayat sahibi olmayan esyanin resimlerinin yapilmasinda ve kullanilmasinda be's görmemislerdir.

[98] Hadîs, Salât Kitâbi'nda daha genis bir metinle geçmisti. Peygamber'in mescidinin bina edildigi arsanin Peygamber tarafindan satin alinmasi ve sahihlerine arsalarinin fiatini bildirmelerini istedigi görülüyo'r. Iste hadîsin basliga delîl olan kismi bu "Arsanizin fiatini bana söyleyiniz" emridir. Bu hadîs Hicret Kitâbi'-nin evvelinde de gelecektir.

[99] Alisverisin kesinlestirilmesi yâhud feshedilmesi siklarindaki muhayyerligin ne kadar veya kaç tane olmasi caiz olur? Bâzilari bunlarin biri meclis muhayyerligi, biri de sart muhayyerligi olmak üzere iki muhayyerliktir, dediler. lbnu'1-Esîr ise: Muhayyerlik üç nevi'dir: Meclis muhayyerligi, sart muhayyerligi, nakisa muhayyerligi, demis ve bunlari beyân eylemistir (Aynî).

[100] Bu hadîste bundan sonraki hadîste muhayyerlik müddetinin mikdârini beyân yoktur. Bu iki hadîste ancak muhayyerligin sabütunun beyâni vardir. Bâzilari: Buhârî'nin basliktaki sözü ile muradi "Satici alicidan birini digerine kaç defa muhayyer kilar?" demek olmasi ve bununla üç bâb sonra gelecek olan tarikteki Hemmâm'in "Üç kerre muhtar olur" ziyâdesine isaret etmis olmasi muhtemil-dir, demislerdir (Aynî).

Hadîsin sonundaki Ibn Umer'in fiilini Müslim de rivayet etmistir (Kastallânî).

[101] Ahmed ibn Saîd'In bu rivayetini Ebû Avâne, kendi Sahih 'inde senediyle rivayet etmistir.

[102] Yânî satista muhayyerlik zamani bir müddetle ta'yîn edilmedigi takdirde bu satis, bu hâlde lâzim mi, yoksa caiz mi olur? Bu lüzumun ma'nâsi feshetmeyi kabul etmemesi; cevazin ma'nâsi ise bunun ziddidir (Kirmânî).

Buhârî, bu mes'elede müctehidler arasinda görüs ayriligi bulundugu için cevâbi zikretmemistir

[103] Hadîsin basliga delîlligi sâdece muhayyerligin zikredilmesindedir. Fakat hadîs, vakit ta'yîninde suskundur.

[104] Meclis muhayyerligine kaail olan buradaki zevatin bu görüsleri, hep diger hadîs kitâblarmda senedleriyle tesbît ve rivayet edilmistir. Meclis muhayyerligini baska türlü anlayanlar da vardir:

Bu ihtilâf hadîsteki "Satici ile müsteri birbirinden ayrilmadikça muhayyerdirler" cümlesinin te'vîline yöneliktir. Bâzilari: iki tarafin|birbirinden ayrilmasi kavlen ayrilmaktir. Satici sattim, müsteri de aldim deyince, nâssta bildirilen ayrilma hâsil olmustur. Bundan sonra iki tarafin muhayyerligi kalmaz. Satis tamâm olur, artik müsterinin mali geri vermeye hakki kalmaz. Bundan* sonra yalniz ru'yet, ayib, sart muhayyerligiyle reddedebilir, demislerdir.Diger-leri de: Satista muhayyerligi kesen ayrilma, sözlerle degil, alisverise dâir görüsülüp müsterinin kabulünden evvel vuku' bulan bedenlerle ayrilmadir. Binâenaleyh bayi', sattim dedikten sonra müsterinin, bâyi'den ayrilincaya kadar kabul etmek hakki vardir. Birbirlerinden ayrilinca bu muhayyerlik hakki kalmaz, demislerdir.

Hanefîler'e göre: Akid, îcâb ve kabul ile tamam olur, satilan sey müsterinin mülküne geçer.Âkidlerden birisi için meclis muhayyerligi kabul etmek, öbür tarafin hakkini ibtâli gerektirir. Hâlbuki Peygamber "Müslümanlikta zarar vermek ve zararlanmak yoktur" buyurmustur.

[105] Hadîs, daha önce de gemisti, buradaki basliga delîlligi meydandadir.

[106] "(Satisin muhayyerli olmasi müstesna)"istisnasinda üç görüs vardir: En sahîhi, bunun hükmün aslindan istisna olmasidir. Yânî satici ile müsteri muhayyerdirler, ancak kendisinde muhayyerlesme cereyan eden satis müstesnadir. O da akdin geçerliligini tercih etmektir. Çünkü onlar henüz ayrilmamis olsalar da, akid bu sartla lâzim olur.

ikinci görüs, gayenin mefhûmundan müstesna olmaktir. Yânî onlar ayrilmadiklari müddetçe muhayyerliktedirler, ancak içinde meselâ bir gün muhayyerlik sart kilinan .satis, olmasi müstesnadir. Çünkü muhayyerlik, sart kilinan müddetin geçisine kadar, ayrilistan sonra da devam eder.

Üçüncüsü, bunun ma'nâsi, satici ile müsteri için mecliste muhayyerlik olmamak sart edilen satis müstesnadir demektir (Kirmani).

[107] Hadîsin basliga delîlligi "Ve eger bunlarin biri digerini muhayyer kilar da bu muhayyerlik üzerine alisveris yaparlarsa bu alisveris vâcib olmustur" kavlinde-dir. Bu hadîsi Müslim de Buyû'da tahrîc etmistir.

[108] Yânî akd caiz mi, yoksa lâzim mi olur? Buhârî bu baslikla muhayyerligi yalniz müsteriye kasredenin görüsünü reddetmeyi kasdetmistir. Çünkü hadîste bu hususta satici ile müsteri arasinda bir düzgünlestirme vardir. Buhârî, hadîsteki ile yetinerek cevâbi zikretmemistir.

[109] Bu hadîs simdiye kadar birkaç defalar geçti. Burada bâzi lâftz farklari ile ve ayri tarîklerden de getirilmektedir

[110] Buhârî, mes'ele ihtilâf yeri oldugu için, izâ'lann cevâbini zikretmemistir. Çünkü Mâlikîler ve Hanefiler bütün esyada kabzi tahliye ile yapmislardir. Sâfiîler ve Hanbelîler ise tahliye, menkûl mallarda degil, evlerde ve akarda kâfî gelir demislerdir

[111] Tavusun bu fetvasini Saîd ibn Mansûr Ile Abdurrazzâk senediyle rivayet etmislerdir.

[112]
Bu hadîsin sevk sebebi ve ictihâd noktasi, Peygamberin satisi müteâkib deveyi îbn Umer'e hibe etmesidir. Peygamber'in bu fiili, sattim - aldim demekle satis tamam olup, mal müsterinin mali olacagina ve satis akdi bu suretle tamam olduktan sonra redd, iade, muhayyerlik câri olmayip, müsteri satin aldigi malini derhâl satmak, hibe etmek gibi hukukî tasarruflara mâlik bulunacagina delâlet eder. Bu Ebû Hanîfe'nin mezhebidir. Eger deve o saatte Peygamber'in mali olmasaydi, tbn Umer'e hibe edemezdi de akd meclisi sonuna ve satici ile müsterinin bedenen ayrilmalarina ta'lîk ederdi. Binâenaleyh akdin tamam olmasi için saticinin sattim, müsterinin de aldim demeleri ve sözle birbirlerinden ayrilmis olmalari kâfidir. Imâm Safiî akd meclisinin sonuna kadar bir muhayyerlik kabul etmistir ki, bu had'sin zahirine aykiridir. Safiî fakîhleri Peygamber deveyi Ibn Umer'e hibe etmeden evvel Umer'in Peygamber'den biraz öne geçmis veya geri kalmis olmasi muhtemildir diye te'vîl ederler.
Bu hadîsten, saticinin satmak için metâ'ini müsteriye arz etmesine luzûm olmadigi, müsterinin: malini bana satar misin? diye bir pazarlik kapisi açmasinin mesrû'lugu, bir de akidden sonra saticiya, sattigi malin bedelini vermezden evvel müsterinin tasarrufunun caiz oldugu hükümleri alinmistir.

[113]
Ibn Umer, Medîne'ye yakinligi gibta edilecek bir vaziyet olarak görmüs, onun için ben Usmân'i aldatmisim, demistir. Bundan, aldatma ile satisin reddedile-miyecegi; arazînin arazîye mukaabil satilabilecegi; gâib olan aynm, sifat üzere satisinin yapilabilecegi hükümleri alinmistir.
Bu hadîsin basliga delîlligi, her iki saticinin ayrilmadan önce kendi irâdelerine göre icazet ve fesh olarak tasarruf hakklan olmasi cihetidir (Kirmânî).

[114]
Hadîsin basliga delîlligi su cihettendir: Eger aldatma mekruh olmasaydi, Peygamber aldatilana "Sen birsey satin almak istediginde aldatmak yoktur de" buyurmazdi.
Bâzi Mâliki fakîhleri bu hadîsle aldatilma muhayyerliginin lüzumuna kaail olmuslardir.
Hanefîler de bundan zaîf akilli olan kimsenin hacr olunmamasina istidlal etmislerdir. Peygamber, Habbân'a alisverise izin vermistir. Bu izin hacr olunmayacaginin açik delilidir. Ufak tefek his ve suur za'fi ile sahsî hürriyet ve ferdî tasarrufun hudûdlandinlmasi dogru degildir demislerdir. Ebû Hanîfe ve Safiî bayi' muhayyerliginin üç gün olduguna ve üç günden ziyâde muhayyerlik caiz olmayacagina da bu hadîsle istidlal etmislerdir.

[115]
Bu, Buyu' Kitâbi'nin bas tarafinda senediyle geçen Enes hadîsinin bir parçasidir.Basliga uygunlugu "Benû Kaynukaa Çarsisi" sözündedir. Ibn Battal: Bu-hârî çarsilarin zikriyle, ticâret yerlerinin ve çarsilara girmenin serefli kimseler ve faziletli insanlar için mübâhhgini belirtmek istemistir, demistir

[116]
Bu da ayni hadîsin bir parçasidir

[117]
Umer'in bu sözü de Kitâbu'l-Buyû'da "Ticâret için çarsiya çikma bâbi"ndaki Ebû Mûsâ hadîsi içinde geçmistir.

[118]
Âise hadîsinin burada getirilme sebebi, içinde alisveris yapilan çarsilar halkinin kendi kazançlanyle geçinir faziletli kimseler olduguna Âise'nin sehâdeti ve bu kimselerin yere batirilmaya müstehakk olmadiklarina isaret etmesidir.
Bu hadîste zâlimlerle beraber bulunmak ve onlarin meclislerinde oturmaktan sakindirma hükmü vardir.

[119]
Bu Ebû Hureyre hadîsinin bu baslik altinda getirilme sebebi, içinde "Sûk = Çarsi" lâfzinin zikredilmesi ve çarsida namaz kilmanin cevazinin geçmesidir. Bu hadîs Cemâat Bâblarinda "Cemâatin fazileti bâbi"nda da geçmisti.

[120]
Hadîsin burada getirilmesinden maksad, bu hâdisede Peygamber'in çarsida bulunmasidir. Buhârî bunu Peygamber'in Sifati ile Isti'zân Kitâblan'nda da getirmistir. Peygamberlerin diger insanlar gibi çarsilarda bulunmalari öteden beri gelen beserî bir is ve ihtiyâcdir: "Biz senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki, muhakkak hepsi de yemek yerlerdi ve çarsilarda yürürlerdi..." (el-Furkaan-20).

[121]
Bu, ayni hadîsin diger bir tarîkidir.
Bu hadîsierdeki emir ve nehiyler, vucûb ve tahrîm için degildir. Bir de bu nehyin Peygamber'in hayâtinda karisikliga sebeb olmamak gayesine ma'tûf olmasi da hâtira gelir. Âlimler cumhuruna göre bu Ismi ve künyeyi bir sahista birlestirmede be's yoklur.

[122]
Hadîsin basliga delîlligi "Nihayet Benû Kaynukaa çarsisina kadar geldi" sözün-dedir. Buhârî bu hadîsi Libâs KItâbi'nda; Müslim ise Fadâil'de tahrîc etmistir. Müslim de: "Yâ Allah, ben bu çocugu seviyorum, onun için sen de sev; onu seveni de sev" seklinde bir cümle ziyâdeli gelmistir

[123]
Buhârî bu ikinci rivayet ile Ubeydullah'in, Nafi' ibn Cubeyr'e kavusmasini beyân etmek istemistir. Binâenaleyh yukaridaki mevsûle tarîkteki an'ane zarar ver mez. Çünkü müdellis olmayan kimsenin, kendisinden tahdîs ettigi kimseye kavustugu sabit olursa, onun an'anesI ittifâkan isitmeye hamlolunur. Ihtilâf ancak müdellis yâhud kavusmasi sabit olmayan kimse hakkindadir.

[124]
Bu hadîsin basliga uygunlugu "Hububatin satilacagi zahîre pazarina nakledilmesi..." IfâdesIndedîr.
Bir tacirin satmak üzere satin aldigi bir mali kabz etmeden evvel -Müslim'in rivayetinde: Kile üe ölçüp teslîm almadan evvel- o mali baska birine satmak neh-yedilmistir. Bu mes'elede, yânî kabzdan evvel mali satmakta müctehidler arasinda farkli görüsler vardir. Hadîste bildirildigi veçhile zahîre pazarina getirmeden evvel zahîre tacirinin malini satmasinin nehiy sebebi, fiatlarm yükselmesine neden ve bu suretle halkin zararini mûcib olmasindan dolayidir.

[125]
Abdullah ibn Amr'in bildirdigi Tevrat âyetinin Kur'ân'da aynen zikredilmis olan kismi, devâmiyle beraber söyledir:
"Ey Peygamber, biz seni hakîkaten bir sâhid, bir müjdeci, bir korkutucu ve Allah 'a, O 'nun emriyle bir da 'vetçi ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik" (el-Ahzâb: 45-46).
O Tevrat âyetinde Allah tarafindan Peygamber'e "MütevvekkÜ" Isminin bahsedilmesi, her hususta Allah'a dayanip güvenmesi ve isleri hep Allah'a tevdî' eylemesinden dolayidir

[126]
Tevrat âyetindeki bu sifatlar da Kur'ân'da söyledir:
"Sen Allah 'tan bir merhamet sayesindedir ki onlara yumusak davrandin. Eger kaba, kati yürekli olsaydin, onlar etrafindan herhalde dagilip gitmislerdi. Artik onlari bagisla, günâhlarin magfiretini iste. îs hususunda onlarla müsavere et. Bir kerre de azmettin mi, artik Allah 'o güvenip dayan. Çünkü Allah kendine güvenip dayananlari sever" (Âlu Imrân: 159)

[127]
Yine Tevrat âyetindeki bu sifatlar da Kur'ân'daki su âyetin bir parçasidir:
"Ne iyilik, ne de kötülük bir olur. Sen (kötülügü) en güzel hasletle önle. O zaman görürsün ki, seninle arasinda düsmanlik bulunan kimse bile sanki yakin dostun olmustur" (Fussilei: 34).

[128]
Hadîsin basliga delîl olan yeri, "O Peygamber çarsilarda bir çagirgan degildir" fikrasidir. Hadîsin burada getirilme sebebi, insanlarin toplu bulunduklari yerlerde bagirma çagirma ve yaygaranin mekrühlugunu isbât etmektir. Eger topluluklarda yaygara mekruh olmasaydi, Allah, Peygamberi'ni Tevrat'ta "Çarsilarda çagirtgan degildir" diye medh etmezdi.

[129]
Hadîsin sonunda Buhârî, hadîsin iki mutâbaat .tarîkini ve bîr de Ebû Ubeyde'-den naklettigi "Gulfun" lâfzina âid tefsîri getirmistir. Bu tefsir, bâzi nüshalarda yoktur.

[130] Buhârî bu baslikta ölçme ve tartma vazifesi ve ücretinin saticiya ve (borç öde mek veya satmak üzere) vericiye âid oldugunu bildirdikten sonra el-Mutaffîfîn: 3. âyetini buna delîl olarak getirmistir. Ta'lîlin vechi söyledir: Baslikta ölçme ve tartma saticiya veyâhud borçta borçluya âid oldugu zikredilince, bu âyet Ile, saticiyle borçlunun üzerlerindeki ku! haklarini, ölçü ve tartilari noksan olmaksizin edâ etmeleri vâcib olduguna tenbîh^etmis oluyor.

[131] Bu, Nesâîve ibn Hibbân'in senedli olarak Târik ibn Abdillah el-Muhâribî'den rivayet ettikleri hadîsin bir parçasidir. O: Ben Rasûlullah'i iki kerre gördüm, diyerek hadîsi zikretmistir ki, Içinde sunlar vardir: Allah Islâm'i üstün kilinca Medîne'ye Çikip vardik. Bizler bir yerde oturdugumuz sirada, üzerinde iki kumas elbise olan bir zât geldi. Bizim yanimizda da kirmizi bir deve vardi. O zât:

— Bu deveyi satar misiniz? dedi. Biz:

— Evet, dedik.

— Kaça? dedi.

— Su kadar Ölçek hurmaya, dedik.

— Aldim, dedi ve devenin ipini tutup gitti ve gözden kayboldu. Aksam olunca bize birisi geldi de:

— Ben Allah Elçisi'nin size gönderdigi elçisiyim. O size bu hurmadan doyuncaya kadar yemenizi ve devenizin bedelini tastamam alincaya kadar hurma ölçtürmenizi emrediyor, dedi.

Biz de bunlari yaptik, sonra (mescide) geldik; baktik ki Rasûlullah dikel-mis hutbe yapiyordu... (Fethu'l-Bâri).

Hadîsin basliga uygunlugu, iktiyât masdarinin kisinin kendi nefsi Için alacagi seylerde kullanilir olmasi cihetindendir, kesb hâsil oldugu zaman iktesebe denildigi gibi (Kastallânî).

[132] Usmân'dan gelen bu hadîsi Ahmed ibn Hanbel, Ibn Mâce, Bezzâr, Dârakutnî senediyle rivayet etmislerdir

[133] Ibn Umer'in bu hadîsi yakinda geçmisti

[134] Hadîsin basliga delIIligi "Alacaklilar için ölç!" emrindedir. Ebû Hanîfe, Mâlik, Safiî, Ebû Sevr, Sufyân es-Sevrî bu hadîse dayanmislardir. Bunlara göre hububat satisinda ölçek ve ölçmek masrafi saticiya âiddir. Satici gibi, borç ödeyici de hububat ile borç öderken Ölçmekle mükelleftir. Tartilacak seylerde tartma ücreti de böyledir.

Bu Câbir hadîsinde Peygamber'in bir mucizesi de sabit oluyor: Câbir'in babasindan devrolunan borçlarini karsilamaya yetmeyecek bir mikdâr hurmasi alacaklilara dagitildiktan sonra, aslindan birsey eksilmemis gibi Câbir'e kalmasidir.

Bu hadîsten, vârislerin bâzisinin, diger bâzilari yerine onlarin rizâsiyle isleri görebilecegi hükmü de alinmistir.

[135] Buhârî bu ta'lîklerden Firâs'in hadîsini, Vasiyyetler Bâblan'nm sonlarinda; Hi-sâm'in hadîsini ise Istikraz Kitâbt'nda senedleriyle getirmistir.

[136] Kisinin ailesini nafakalamak için satin aldigi erzaki ölçüp tartmasinin, yâni hesabim bilmesinin müstehâbligi babi.

[137] Aile erzakim Ölçmenin ve tartmanin berekete sebeb olmasinin sirri, aile aziginin mikdâri ailece bilinirse buna göre davranmalari ve hazirlikli bulunmalari nok-tasindadir ki, bu takdîrde ailenin isi kolaylasir. Aile erzakinin mikdârmi bilmek, ne kadar zaman aileye yetisebilecegini göz önünde tutmak, elbette hayir ve berekete vesîle olur. Peygamber'in ailesine âid bir senelik gida maddesini anbarla-digi sabittir. Bunun ta'yîni sübhesiz ölçmekle mümkindir.

[138] Peygamber'in Medine hakkinda, Medine'nin sâ' ve müdd ölçeklerinin bereket-lendirilmesi hakkindaki bu duasi, Hacc Kitâbi'nin sonunda Âise tarafindan rivayet edilen uzunca bir hadîs içinde geçti. Hadîsin bu duâ fikrasi söyle idi: "Yâ Allah, Mekke'yi bize sevdirdigin gibi Medine'yi de sevdir; yâhud onu daha ziyâde sevdir. Yâ Allah, sâ' ve müdd ölçeklerimizde bizlere bereket ihsan eyle! Yâ Allah, Medine'nin havasini bizler için sagliga elverisli kil!.. ".

[139] Hadîsin basliga uygunlugu meydandadir.

Mâlik ibn Enes'e: Yâ Ebâ Abdiîlah! Peygamber sâ'inin vezni ne kadardir? denildi. Imâm Mâlik de: Bes Irak rith ile bir ntlin üçte biridir, dedi(Dârakutnî).

Hasen ibn Salih'in: Umer(R)'in sâ'i, sekiz ritl hububat alabilen bir ölçekti, dedigi isitilmistir (Ibn Ebî Seybe).

Imâm Ebû Yûsuf: Medine'ye bir seferimde sözüne I'timâd ettigim bir zât (ki Imâm Mâlik olacaktir) bana bir ölçek gösterdi ve: Bu, Peygamber'in sâ'i-dir, dedi. Ben o kabi bes ritl ve üçte bir ritl hacminde takdir ettim, demistir (Tahâvî).

Hadîste zikredilen sâ' ve müdd hububat ölçekleridir. Bir sâ' binkirk (1040) dirhem ayarinda ölçege denir. Su kadar ki, Peygamber zamanindaki sâ'in mik-dârini hesâb ederken Iraklilar'la Hicâzlilar arasinda; diger deyisle Ebû Hanîfe ile öteki üç mezheb imâmi arasinda görüs ayriligi olmustur. Bu da sâ'in kesri olan müdd ve ritl hesâblarindakI farktan ileri gelmistir. Iraklilar'a göre bir sâ', sekiz Bagdâd rith: HIcâzlilar'a göre 51/3 Medîne ntlidir. Su kadar ki, ntlin kesri Iraklilar'a göre 20 istar; HIcâzlilar'a göre de 30 istar oldugundan, hesabin neticesi bir oluyor, yânî 1040 dirhem oluyor.

Iraklilar'a göre: 1 sâ' = 8 Bagdâd rith x 20 istar = 160 istar x 6,5 dirhem = 1040

HIcâzlilar'a göre:

1 sâ' = 51/3 Medîne ntli X 30 istar = 160 istar x 6,5 dirhem = 1040

Bu ölçekler hakkinda Zekât Kitâbi'nda da açiklama geçmisti.

[140] Hadîslerdeki sâ' ve müdd Ölçeklerinin bereketi ile murâd, bu ölçeklerle ölçülen erzakin feyizli ve bereketli olmasidir. Mahallin zikri ve hâilin irâdesi kabilinden mecazdir.

[141] Cizâfve Mücâzefe; ölçmeden, tartmadan götürü pazar satmaktir. Meselâ harman yerinde bir yigin zahirenin veya anbar dolusu hububatin toptan satisi caizdir. Akid tamâm olur, satisin esâsinda kabz sart degildir. Mikdâri, satici ve alicica bilinmeyen bir malin "Subre" ta'bîr olunan ölçüsüz, tartisiz bir hâlde cizâferi satisinin mübâh oldugunda imamlar arasinda ihtilâf yoktur.

Mücâzefe suretiyle satisin ser'i vaziyeti böylece tesbît edildikten sonra mes'-elenin ehemmiyetli olan ciheti bundan sonradir' O da bu suretle satin alman mali kabz ve nakletmeden baska bir müsteriye satmak cihetidir. Lugaten ve seklen olsun ihtikâra kapi açan, budur. Satin alinmis mali kabz ve tesellüm etmeden satis yolu açik birakilirsa, bir anbarda depo edilmis bir mal yerinden oynamadan, elden ele, dilden dile dolasa dolasa sebebsiz olarak fiatlarin artmasini mû-cIb olur.-Buna mâni' olmak için hadîste satin alman hububatin kabzi lâzim oldugu. Ibn Umer tarafindan isaretle bildirilmistir ki, bu, malin bulundugu yerden kaldirilip nakledilmesi ser'in fiatlarin yükselmesine mâni' olmak üzere hedef aldigi kabz ve tesellümdür. Ve burada hadîsin sevkinden kasdedilen gaye budur.

Ihtikâr, lügatte fiatlarin pahalilasmasini gözeterek halkin muhtâc oldugu mali satmayip, habsetmektir.

thtikâr'm kötülenmesi hakkinda diger hadîs kitâblarinda pekçok hadîsler gelmistir.

[142] Bu hadîsteki "Mürceen" kelimesi, Ebû Zerr el-Herevî'nin el-Müstemlî'den olan rivayetinde Imâm Buhâri tarafindan (muahhar, yânî geri birakilmis) seklinde tefsîr edilmistir.

Hadîsteki istîfâ, kabz ve tesellüm ma'nâsinadir.

Ibn Abbâs'a bu çok kiymetli ve hakîkaten bu konuda gelen hadîslerdeki kabz ve tesellümün geri birakilmasindaki ihtikâr gayesinin aydinlatilmasina medar olan suâli soran

zât, senedde görüldügü üzere Yemen'in en büyük müctehidi, büyük tabiî Tâvûs ibn Keysân'dir.
Ibn Abbâs'in cevâbi sarihler tarafindan söyle misâllendirilmistir: Birisinin muayyen bir va'deye ta'lîkan baskasindan bir dînâra erzak satin almasi, sonra bu müsterinin, satin aldigi mali tesellüm ve kabz etmeden ya mal elinde bulunan saticiya veyâhud baska bir ikinci müsteriye iki dînâra satmasi, hadîsteki "Malsiz, dirhemi dirheme satmaktir" sözünün ma'nâsidir deniliyor. Bunun ri-bâ kisimlarindan va'deye muallak nesîe oldugu ma'lûmdur. Hattâ bizzat ribâ-dan, tefecilikten daha çirkin bir muameledir. Çünkü ribânin zarari yalniz borç alanin nefsine münhasirdir. Fakat gida maddelerini böyle tesellüm edilmeyerek elden ele geçmesi fiatlarin pahalilasmasina sebeb oldugundan, zarari sârî ve bütün cemiyeti sâmildir. Bu sümulünden dolayidir ki ihtikârcilar, cemiyet aleyhine çalisan serirler sayilarak her yerde ve her devirde cemiyetin la'netine ve tahkirine ugramislardir.

[143] Bu hadîs "Ölçmek vazîfesi saticiya ve vericiye âiddir bâbi"nda baska bir sejiedle geçmis ve ilgili açiklama orada verilmisti

[144] Hadîsin basliga uygunlugu ribâ esyasindan olan seyler için kabzin sart kilinmis olmasi cihetindendir. Baslikta da yiyecek maddelerinde kabz sartini bildiren bir isaret vardir.
Hadîste "Bey'u sarf" muamelesi anlatilmistir. Bu, semeni semen ile degistirmekten ibaret bir muameledir; sarraflik muâmelesidir. Va'desiz, bir mecliste elden ele ziyâdesiz para degistirmekten ibarettir. Bu Umer hadîsinde "Illâ hâe ve hâe = Ha al, ha sen de ver" diye ribâdan müstesna kilinan, para bozma ve degistirme muâmelesidir. "Hâe" lâfzi elden de alip vermede kullanilan ve bir seyi el ile uzatip sunarken söylenen bir harftir. Iki tarafin karsilikli pesin alip vermeleri ma'nâsinadir. Bey'u sarfi te'sîs eden kisilerden birinin digerine "Hâ = Al" dedigi zaman öbürünün de ona "Hâti = Getir" demesi ve bu suretle karsilikli ele alma ve tesellümün kavlen vukû'udur.
Bu Umer hadîsinde zIkrolunan 4 madde ile gümüs ve tuzdan ibaret olan alti seyde ribânin haram oldugunda müslümânlarin ittifaki vardir. Bunlar disinda mahsûs olmayan esya hakkinda âlimler ihtilâf etmislerdir. Gerektiginde tafsilât için Umdetu'l-Kaari, V, 489-491, sahîfelerine basvurulsun.

[145] Hadîsin basliga delîlligi açiktir. Ibn Abbâs'm bu hadîsi gibi, sonunda bildirdigi fetvasi da çok mühimdir.
Tirmizî söyle demistir: "Ümmet arasinda bu hadîsin geregiyle amel oluna-gelmistir. Ilim ehlinden çogu, kisinin yaninda bulunmayan metâ'i satmaga kalkismasini kerîh görmüslerdir".

[146] Bu ibn Umer hadîsi, küçük lâfiz farkiyle "ölçmek külfeti satici ve vericiye âid-dir bâbi"nda da geçmisti.

[147] Hadîsîn basliga uygunlugu açiktir. Hadîs "Yiyecek maddesi satisi hakkinda zik-rolunan seyler bâbi"nda da geçmisti. Bu hadîste bozuk alisveris akdi yapmaya kalkisan kimseleri te'dîb etmenin mesrû'lugu vardir (Kastallânî).

[148] Buhârî, bu basliktaki "izâ" lâfzinin cevâbini, mes'elede görüs ayriliklari oldugu Için zikretmemistir.

[149] Ibn Umer'in bu sözünü, Tahâvî üe Dârakutnî, Evzâî'den; o da Zuhrî tarîkinden olmak üzere senediyle rivayet etmislerdir

[150] Hadîsin, basligin birinci cüz'üne uygunlugu açiktir. Çünkü Peygamber deveyi Ebû Bekr'den "Ben onu bedeliyle aldim" sözüyle aldigi zaman -ki bu satis akdinden kinayedir-, onu Ebû Bekr'in yaninda birakmisti. Iste bu saticinin yaninda birakmaya uygundur. Hadîsin basligin ikinci cüz'üne delâleti, yânî "Kabz olunmadan evvel ölürse" kavline delâleti, kabzdan evvel ölmenin hükmü daha evvelkine kiyâsen saticinin yaninda birakma hükmü oldugunu bildirme yoluyladir. Fakat Buhârî mes'ele ihtilafli oldugu Için hükmü kesin söylemedi. Fakat baslikta Ibn Umer'in sözünü getirmesi, tercihinin, Ibn Umer'in görüsü olduguna delâlet eder ki, zikr olunan surette helak olan mal, satin alicinin malindandir (Vmdetu'l'Kaarî).
Buhârî bu hadîsi Hicret babinin evvelinde uzun bir metin hâlinde getirmis, burada ise sâde basliga lâzim olacak kismini getirmistir.

[151] Bu baslik, ayri ayri hadîs metinlerinden meydana gelmis olup, haber cümlesi uslûbuyle en belîg sekilde nehiy ifâde etmektedir.

[152] Hadîste nehyedilen, kardesinin alisverisine zarar verici müdâhele iki suretle tas-vîr edilmistir:
a. Muhayyerlik hakki olan bir müsteriye: "Alisverisi fesh et, ben sana ayni mali daha ucuz fiatla alirim";
b. Yahut, bir saticiya: "Alisverisi fesh et, ben malini daha yüksek fiatla satarim" diye hâriçten bir sahsin müdâhele etmesi ve satisi bozmaga çalismasidir. Bunlar ticâret ahlâkina aykiri, çirkin faaliyetlerdir. Onun için Peygamber tarafindan nehyedilmistir.

[153] Bu hadîste Peygamuer yalniz müslümânlarin degil, bütün beseriyetin mübtelâ oldugu en müzmin Içtimaî hastaliklara dokunup, tedâvî yollarini ögretmistir:
Sehir tacir ve simsarlarinin, çadir halki ve köylülerin mallarini onlar adina satmalari ve böylece bir araci zümrenin halk aleyhine kazanç saglamasi men' edilmektedir. Satici ile müsteri arasina girerek, kendisini alici gibi gösterip müsteriyi kandirmak ve fiati yükseltmeye çalismak da nehyedilmistir.
Bir kadinla söz kesilip mehirde ittifak edilerek evlenme akdi etmek üzere bulunan bir kardesin bu hitbesi aleyhine bir insan kalkip mehri artirarak evlenme talibi olmamalidir. Hadîsteki bu ta'bîr, haber suretinde gelmis en belig bir nehiydir. Böylç bir hareket, maddî ve ma'nevî zarar ve ezayi mûcib olmak cihetiyle, haramdir.
Hiçbir namuslu kadin müslim veya gayri müslim hiçbir kadinin refah ve saadetine, güzel geçimine göz dikerek, onun kocasina: Karini bosa da beni al, diyemez. Bu da belîg bir suretle nehye delâlet eden ve harâmhk ifâde eden bir haber cümlesidir.
Bu hadîs, birkaç hadîsin bir araya toplanmis rivayetidir. Bu hadîsleri yalniz Buhârî ile Nesâî bir rivayette toplamistir.
Nevevî: Hadîsteki " ^-.i=Kizkardes" ta'bîri ile murâd neseb, dîn, toprak ve vatan kardesligini sâmil umûmî bir ma'nâdir; kendisinden baska kadin demektir, demistir. Hadîsteki "£' = Kardes" ta'bîri de âlimler cumhuruna göre müslimi de, kâfiri de sâmil, umûmî bir ma'nâdir. Bunun için tercemede parantez içinde bu umumîlige Isaret edilmistir.

[154] Atâ ibn Ebî Rebâh'in bu sözünü Ibn Ebî Seybe senediyle rivayet etmistir.

[155] Basliga delîlligi "Bunu benden kim satin alir?" diyerek onu artirmaya arz etmesindedir.
Bu hadîsi Müslim ile dört Sünen sâhibleri de rivayet etmislerdir, onlarin
rivayetlerinde su ziyâdelikler vardir:
Köle azâd eden zât, Azre ogullarindan Ebû Mezkûr oldugu; Azâd edilen kölenin ismi Ya'kûb oldugu;
Bu kölenin müzayede neticesinde kaç dirheme satildigi;
Ebû Mezkûr'e kölesinin bedeli Peygamber tarafindan verilirken "Bupara senin hakkindir, Allah bundan müstagnidir"buyurdugu.
Bu Câbir hadîsinin burada sevk sebebi, müzayede suretiyle satisin mesrû'-lugunu beyân etmektir.
Müdebber, hürriyete kavusmasi sahibinin ölümüne birakilmis köledir. Tirmizî bu hadîsi rivayet ettikten sonra: "Bu hadîste müdebber kölenin Peygamber tarafindan satilmis olmasiyle istidlal ederek, sahâbîler ve daha sonraki âlimlerden bir kismi müdebber'in satisinda be's görmemislerdir. Bu ictihâd, Safiî, Ahmed, Ishâk'in kavlidir. Peygamber'in sahâbîler inden bir kismi da müdebber'in satisini kerih görmüslerdir. Sufyân es-Sevrî, Mâlik, Evzâî'nin kavli de böyledir" diyor.
Târihe karismis olan müdebber hukuku ile ilgili fazla bilgiler için büyük serhlere ve fikih kitâblarina bakilmalidir.

[156] en-Necs, nûn'un fethi ve cîm'in sükûnu ile meta' sahibi müsteriye metâ'ini medh ve vasf ederken, tervîc için bir kimse de sahibine muvafakat eylemek, yâni be-

raberce medh ve vasf eylemek. Bir kavle göre satin almasi matlûbu degil iken, ziyâde bahâ ile sc*.ilmak için musanna' olmak üzere, metâ'a ziyâde bahâ ile müsteri olmak ma'nâsinadir. Tâ ki o metâ'a bakan kimse, o bahâya giriftar ola. Ve bir görüs de, insanlari bir metâ'dan zeram ve kötüleme ile nefret ettirip, diger metâ'a döndürüp meylettirmek ma'nâsinadir.

Ve Necs, avlanacak canavari ürkütüp yerinden kaldirmak ma'nâsinadir ve bu lâfzin konulmus oldugu ma'nâsidir. Ve bir nesneyi arastirip yerinden dep-retmek ma'nâsmadir (Kaamûs Tercemesi).

[157] Buhârî, Abdullah ibn Ebî Evfâ'nm hadîsini Sahadetler Kitâbi'nda "Yüce Allah'in "Hakikat, Allah 'a olan ahidlerine ve yeminlerine bedel az bir bahâyi satin olanlar, iste onlar; onlar için âhirette hiçbir nasîb yoktur. Allah kiyamet günü onlarla konusmaz, onlara bakmaz, onlari temize çikarmaz, onlar için pek acikli bir azâb vardir" (Âlu Imrân: 77) kavli bâbi"nda getirmistir.

[158] Bu ta'lîki Ibn Adiyy el-Kâmil adli eserinde rivayet etmistir..

[159] Buhârî bu hadîsi, AIse hadîsinden olmak üzere Sulh Kitâbi'nda senediyle getirmistir.

[160] Buhârî bu hadîsi Hileleri Terk bölümünde de getirmistir. Müslim ile Nesâî de Buyu' Kitâbi'nda getirdiler. Burada basliga delîlligi açiktir.

[161] el-Gurûr ve'l-Girre: Bir adami bâtil ve beyhude nesne tamâ'ina düsürmekle aldatmak ma'nâsinadir; birinci bâbdandir.

et-Tagrîr ve't-Tegirre: Bir adam kendi nefsini hatar ve tehlikeye sevk ve ilkaa eylemek...

el-Garer: Tagrîrve Tegirre'den isimdir; hatar ve tehlükeye denir (Kaamûs Ter.).

Bey'u 'l-Garer de aslinda hatar ve tehlikeye denir ki, tahakkuk edip etmeyecegi bilinmeyen, akibeti mechûl sey demektir. Bâzi âlimlere göre Garer, zâhiri parlak, fakat bâtini mechûl olan seydir. Ezherî de: Bey'u'l-Garer, satici ile müsterinin künhünü idrâk etmedigi satistir, diye ta'rîf etmistir.

Mesârik sahibi de: Bey 'u 'l-Garer; ya semeni yâhud müsemmeni yâhud validesi mechûl olup muhatarali olan satistir, diyor.

Bu ta'rîflerin hepsi muhataranin varligini ifâde ediyor.

Habelu'l-Habele satisi: Gebe develerin gebeliginin satisi demektir ki, gebe devenin disi dogacak cenininin gebeliginin veya buna ta'lîk ederek baska bir seyin satisi diye ifâde edilebilir.

"Habelu'l-Habele, amdu'l-amele vezninde ki, isbu (....} hadîsinde gelmistir; murâd, disi devenin karninda olan yavrudur. Pes Habele, Hâbile'nin cem'I olur ki, nâkalar demektir. Yâhud asmanin olgunlasma öncesi üzümüdür. Yâhud batinda olan yavrunun melhuz olan veledidir ki,,Câhiliyet'te yavrunun yavrusunu satarlar idi. Pes buna göre Habele müfred müennes olur" (Kaamûs Ter.).

[162] Bu hadîsteki "Kâne'r-ruculu..." cümlesi, râvîîbnUmer tarafindan "Habelu'l-Habele"yi tefsir sadedinde getirilmistir. Tiybî: "Bu tefsirin zahirine nazaran ma'-nâsi: Bir satista semenin, nâkanin karnindaki ceninin dogmasina te'cîl ve ta'lîk edilmesidir" demistir ki, hakîkaten " IIâ en tuntece" lâfzindan anlasilan bir ta'lîktir.

îmâni Safiî'nin tercihi de budur. Biz de tercemede bunu aldik. Lügat imamlarindan Ebû Ubeyde'den rivayet edilen bir ma'nâ daha vardir ki, o da: "Gebe bir hayvanin karnindaki yavrusunun disi dogmasi, sonra büyüyüp gebe olmasi ve bunun satilmasi" suretinde tasvîr edilmistir. Bu da lugatci-lerin tercih ettigi ma'nâdir. Birinci ma'nâya göre semeni bey'i mechûl bir zamana ta'lîktir. ikinci ma'nâya göre de ma'dûmun satisidir. Her ikisi de tehlikeli satistan sayilmis olup nthyedilmistir.

Hâsili Habelu'l-Habele satisi, bir bey'u'l-garer cümlesindendir; meçhulü satmaktir; nehyedilmistir. Çünkü yukarida îzâh edildigi gibi, Habelu'l-Habele, gebe hayvanin karnindaki cenîni dogurup, disi olursa bu yavru büyüdükten sonra gebe olacak da yavrunun yavrusu simdiden satilmis olacaktir. Bu mutlak bir mechûl içinde ve bastanbasa hatarli bir satistir. Bundan dolayi nehyedilmistir.

[163] Buhârî Enes'in bu hadîsini, bu kitabin 93. babinda getirmistir.

el-Mülâmese, mufâale vezninde, bir nesneyi el ile yapisip yoklamak ma'-nâsmadir... Satista mülâmese su muameleye denir: Satici ve müsteriden her biri digerine: Ne zaman senin metâ'ina el vurup yapisirsam yâhud metâ'ima el vurup yapisir isen, aramizda su bahâya satis ve alis gerçeklesmis olsun, diye söylerler. Bir kavle göre metâ'in içini açmayip örtüsü üstünden el Ile yoklamakla gerçeklesen muameleden ibarettir. Sârih der ki, bunlar aldatma kisimlarindan oldugu için nehyolundu (Kaamûs Ter.).

[164] Hadîste zikredilen Bey'u limâs yâhud Mülâmese ile Bey'u nibâz yâhud Munâbeze, Câhiliyet günlerindeki satis nevI'lerinden ikisinin adidir. Islâm kaanûnuyla nehyolunduklan için tabîatiyle her ikisi amelden düsmüs ve bu yüzden geçmisteki icra keyfiyetleri hakkinda çesit çesit tefsîrlere yol açilmistir, Mülâmese satisinin keyfiyyeti hakkinda su tefsirler gelmistir:

a. Satici - alici "Ben senin kumasina, sen de benim kumasima elinle dokundun mu, satis mün'akid, yânî muhayyerlik hakkimiz düsmüs olsun" diye pazarlik etmek;

b. Satici: "Bu metâ'i sana su kadara sattim. Sana el Ile dokundum mu satis vâcib olsun" demek. Yâhud müsteri böyle söylemek.

c. Müsteri durulmus bir kumasi açip bakmaksizin, yalniz eliyle disindan yoklayip, -açip baktiginda muhayyerlik hakki olmamak sartiyle- satin almak. Yâhud, satici: "Kumasa dokundun mu sana satmis olayim" demek.

d. Müsterinin satilacak kumasa eliyle dokunmasi ve açip çevirmesiyle satisin tamam olmasidir ki, bunda ne bakma, düsünme, ne de rizâlasma vardir.

e. Müsteri mala bakmaksizin, satan da haber ve ta'rîf etmeksizin yapilan alisverisin adidir...

Munâbeze satisinda da çesitli ta'rîfler vardir:

a. Satici - alicidan herbiri digerine kendi kumasini atar ve hiç biri digerinin malina ve razi olup olmadigina bakmaz. Bu atisma ile satis tamam ve muhayyerlik hakki düsmüs olur.

b. Malin atilmasini satis saymak.

c. "Sana sattim, fakat mali üzerine atinca muhayyerlik kesilmis ve satis lâzim olsun" demek...

[165] Hadîste ismi söylenmeyen ikinci nevi' giyinis, "tstimâlu's-Samma" denilen ve bir tek kumasa hareket edilmeyecek surette simsiki sarinmak seklindeki giyinistir. Buna tercemede çizgi arasinda isaret ettik.

Limâs ve Nibâz'm her ikisi de Bey'u'l-Garer ve kumar nev'ine dâhil olduklari için ser'an nehyolunmuslardir. Müsteri alacagi mali ve vasiflarini bilmelidir. Aldatmaca alisveris sahîh degildir.

[166] Biraz evvel de söyledigimiz gibi, Enes'in bu hadîsi 93. bâbda gelecektir.

[167] Bu Ebû Hureyre hadîsi, bundan önce geçenin baska bir rivayetidir

[168] Bu Ebû Saîd hadîsi de küçük fark ile bundan önceki bâbda geçmis ve her iki hadîste nehyedildigi bildirilen satis nevi'leri hakkinda da açiklamalar verilmisti.

[169] el-Hafl, el-Hufûl; birikmek ve biriktirmek ma'nâsinadir; ikinci bâbdandir.

et-Tahfîl; biriktirmek ma'nâsinadir; tezyîn ma'nâsinadir. Ve tasriye ma'nâsinadir ki, satilik koyunu memesinde süt toplanip, pek sütlü görünmek için birkaç gün sagmayip, hâli üzere koymaktan ibarettir.

et-Hakn; alikoymak, habsetmek... biriktirmek ma'nâlarinadir.

es-Sarâ, cerâ vezninde; kesmek, def etmek, men' etmek, muhafaza etmek ma'nâlarinadir.
el-Musarrât: Memesinde sütü yigilmis koyuna denir.. (Kaamûs Ter.).
[170]
Hadîsin basliga demligi açiktir. Bu hadîsi Alti Kitâb Sahihlerinin hepsi de rivayet etmislerdir
[171]
Burada verilen rivayetleri Müslim ve diger hadîs imamlari senedleriyle getirmislerdir.
Ganem, koyunun erkegini de, disini de sâmildir. Diger eti yenen hayvanlar da böyledir. Hayvan sagilip da sahibine geri verildigi takdirde, sagilan süt mukaabilinde bir sâ' hurma veya diger bir yiyecek maddesi verilmesi emredilmistir.
[172]
Bu Ibn Mes'ûd hadîsinin de basliga demligi gayet açiktir. Bu hükümler daha önce geçmis, biraz sonra da gelecektir.
[173]
Bu hadîs dahî yukaridakiler gibi eskimez medeniyet kaaideleri ve yüksek ticâret ahlâki yasalari takrir etmektedir.
[174]
Baslik ve hadîsin basliga delîlligi gayet açiktir. Hayvan sagilip da sahibine geri verildigi- takdirde, sagilan süt mukaabilinde bir sâ' hurma verilmesi yalniz mu-sarrât olan boyuna hâss degildir. Sârih Kirmânî'nin beyânina göre deve, sigir gibi eti yenen her hayvani sâmildir. Eti yenilecek her sagim hayvani, böyle sütü birkaç gün sagilmayip memesinde biriktirilerek hîle ile satilir da müsteri onu sagdiktan sonra begenmez, geri verirse, bunlarda da birlikte bir sâ' hurma vermesi vâcib olur.
Bu hadîs bilhassa begenilmeyip geri verilen hayvandan sagilip alinmis olan sütün bedelinin ödenmesi hükmünü takrir ve tesbît etmektedir.
[175]
Buhârî bu babi, zinâkârligi I'tiyâd edinen bir kölenin bu ayibi müsteriye beyân edilerek satilmasinin cevazini göstermek Için açmistir.
Kaadi Surayh'in bu hükmünü Saîd ibn Mansûr, sahîh bir senedle Ibn Sîrîn tarîkinden rivayet etmistir.
Kaadi Surayh, saadet asrma yetismis, Peygamber'e kavusamamamis olan muhadramlardandir. Umer tarafindan Kûfe'ye kaadi ta'yîn edilmis, Usmân, Alî, ve Emevîler'in halifelikleri zamaninda vazifesinde birakilarak, fasilasiz altmis yil Kûfe'de kaadilik yapmistir. Daha sonra Haccâc'm Küfe Valiligi zamaninda kendi arzusu ile çekilmistir. Aynî'ye göre 98 târihinde; Hulâsa'da Muhammed ibn Numeyr'den gelen rivayette 80 târihinde vefat etmistir. Vefatinda 110; diger bir rivayete göre 120 yasinda idi. Kaadi Surayh, hukuk sahasinin en büyük sî-mâlanndan biridir. (Hulâsa, 40; Umdeîu'l-Kaarî, II, 137).
Hanefîler'e göre zina, câriye hakkinda bir ayiptir. Fakat erkek köle hak-kmda ayip degildir. Çünkü cariyeye mâlik olmaktan gaye istifras ve çocuk dogurtmaktir. Zina ise bu gayeyi bozucudur. Köleden gaye ise yalniz hizmet ettirmektir...
[176]
Sârih Hattâbî, bu Ebû Hureyre hadîsini "Bir câriye zina eder de zina ettigi tebeyyün ederse, efendisi onu ayiplama ve tevbîh ile yetinmesin; ona kamçi Ile celde cezasi uygulasin..." seklinde ma'nâ vermistir. Buhârî sarihlerinin çogu Ise, tercemede yazilan birinci ma'nâyi bildirdiklerinden, o tercîh edildi.
Kadin, Islâm'a girmekle iffetlilikle, hürriyetle ve evlenmekle muhsane olur.
Bu hadîsin zahirine göre cariyeye efendisinin celde cezasi uygulayabilecegi anlasilir ki, Mâlik, Safiî ve Ahmed ibn HanbePin mezhebi budur. Ebû Hanîfe'-ye göre celde ve haddi ikaame etmek, yalniz devletin hakkidir; ferdin ancak ta'-zîr hakki vardir.
[177]
Bu hadîs.de yukaridakinin aynidir. Ancak bu iki sahâbî1 tarafindan rivayet edildigi için kuvveti artirmistir.
[178]
Ebû Zerr'in el-Kusmeyhenî'den gelen nüshada, Ibn SIhâb'in bu sözü " ulun jü\ = Üçten sonra mi?" seklinde soru hemzesiyle gelmistir. Terceme de buna göre yapildi.
[179]
Buhârî bu basligi kadinlarla alisverisin cevazi ve kadinlarin da erkekler gibi her türlü akde izinli olduklarini beyân için açmistir.
[180]
Hadîsin basliga delîlligi, Âise'nin Berire'yi satin almasi; Peygamber'in bu akdi tasdik etmesi cihetidir.
Bu hadîs Salât ve Zekât'ta geçti; Buyu', Itk, Mükâtebe, Hibe, Talâk, Fa-râiz, Surût, Et'ime ve Yemîn Keffâreti bölümlerinde de gelecektir.
[181]
Ibn Umer'den gelen bu hadîsin basliga delîlligi, "Âise, Berîre'nin sâhiblerile pa-. zarliga giristi..." sözündedir. Çünkü bu pazarlik, Âise'nin, Berîre'nin sâhible-ri olan erkeklerle yaptigi bir alisveris akdidir.
Islâm hukukunda kadinlar, erkeklerin sâhib olduklari her nevi' medenî haklara sâhibdirler. Nikâh, hibe, suf'a, iydâ, icâre, iare, vekâlet, sirket, kismet, da'vâ, ikrar, s.ulh, vasiyet gibi bütün hukukî tasarruflarda kadinlar erkeklerin hâiz olduklari haklara tamamen mâliktirler. Yalniz ekseriyetle kadinlarin bâzi kadinlik hâllerinden dolayi zabt kaabiliyetleri kisitli oldugundan, sâhidlikte bir fark gözetilmistir. Bununla beraber dogum, emzirme, hayz gibi kadinlara âid hususlarda sâhidlikleri de münferiden kabul edilmistir. Mîrâs hükümlerindeki fark ise, aile reîsi bulunan erkegin, ailenin maîsetini yüklenmesi dolayisiyle olan ihtiyâcina karsiliktir.
[182]
Buhârîbubâbi, daha yukarida sehirlinin köylü malim satmasinin nehyedildi-gini bildiren Ebû Hureyre hadîsine mukaabil getirmistir ki, ücretsiz yardim etmenin, irsâd ve nasihat etmenin cevazini göstermek istemistir
[183]
Peygamber'in bu hadîsini Ahmed ibn Hanbel ile Beyhakî senediyle rivayet etmislerdir
[184]
Atâ ibn Ebî Rebâh "in bu ruhsatini Abdurrazzâk senediyle rivayet etti.
[185]
Cerîr hadîsinin basliga delîlligi, nasîhat isteyen her müslümâna samimî nasihat etmenin ve hayirhah olmanin luzûm ve vücûbunu göstermesidir.
[186]
Ibn Abbâs'in rivayet ettigi hadîsteki Peygamber'in "Sehirli köylünün malini onun adina satamaz" sözündeki nehyi, Ibn Abbâs'in tefsirine göre, sehirlinin köylüye ücretle dellâllik, simsarlik suretiyle yaptigi faaliyete âid oluyor. Ücretsiz olursa böyle satmasinin caiz oldugu anlasiliyor. Böylece bâb basligindaki suâllere olumlu cevâb verilmis oluyor.
Hadîsteki simsar, bugünkü ta'bîri ile komisyonca demektir. Bu kelime lügatte söyle açiklanmistir:
es-Simsâr, -sîn'In kesriyle- satici ile müsteri arasinda mutavassit olan adama denir ki, meyânci ta'bîr olunur, dellâldan baskadir; bu pezevenk menzile-sindedIr. Ve Simsâru's-Sey, bir nesnenin mâliki olup hifz ve riâyet ve nezâretinde geregi gibi kaaim olan adama denir, ve kayyima ve iki dost araliginda olan me-yânciya denir ki, aralarini baglayip islâha medar olur.
es-Semsere, dahraca vezninde masdardir; simsarlik eylemek ma'nâsinadir, (Kaamûs Tercemesi).
Aslinda simsar, kayyim ve hafiz ma'nâsma olup, sonra alisveriste ücretle baskasina delâlet ve aracilik ma'nâsina kullanilmistir.
Ebû Hanîfe, alici ve saticidan biri zarar görmezse, simsar delaletiyle satisi caiz görmüstür. Bu hadîsler, üretici ile tüketici halk arasinda kabzimal, komisyoncu isimleriyle, faaliyet gösteren ve fahis kazançlar saglayan aracilari önleyen eskimez ticâret kaanûnlarmdandir.
Bu Ibn Abbâs hadîsi, hadîsciler arasinda "Telakkî-I Rukbân hadîsi" denmekle meshurdur.
[187]
Ibn Umer hadîsinin basliga delîlligi, nehyin en azindan kerâhiyeti gerektirir olmasi yönündendIr.
[188]
Çünkü IbnAbbâs.bu nehyi simsar ile tefsir etmistir. Nitekim bundan önce geçen hadîsinde de böyle idi. O hâlde Ibn Abbâs'in hadîsi,buradaki îbn Umer hadîsinin

mutlakligini kayidlayicidir (Kastallânî).

[189]

es-Semsere'mn dahrace vezninde, simsarlik eylemek ma'nâsina bir masdar oldugu bundan iki bâb evvelki hadîsin hasiyesinde bidirilmisti.

Ibn Sîrîn'in bu kerahet hükmünü Ebû Avâne senediyle rivayet etmistir, tb-râhîm en-Nahaî'nin görüsünü de Ebû Dâvûd rivayet etmistir.

[190]

Ebû Hureyre'nin ve Enes'in bu hadîslerinin basliga delîllikleri açiktir. Bunlar daha evvelki bâbîarda da geçmis ve ilgili açiklamalar verilmisti.

Buhârî arka arkaya olan bu üç bâbda "Hiçbir sehirli köylü nâmina satmaz" hadîsini, bundan çesitli hükümler çikarici olarak sevketti. Fakat birincide soru edâtiyle, ikincide ücretle oldugunda kerahetine nass ile; üçüncüde nefiy suretinde nehiy ve simsarlikla kayidlanmis olarak getirdi. Bu, cidden güzel bir ter-tîblemedir. Buhârî ayni zamanda her bir baba bir isnâd tahsis etti ki, bunu da tarîklerin çoklugunu belirtmek, dolayisiyle takviye ve te'kîd Için yapmistir (Kas-tallânî).

[191]

Böyle erzak ve ticarî esya getiren binicileri pazar yerine gelmeden evvel yolda karsilamak, onlarin pazara gelip bu mallari halka-uctiz fiatla arzetmelerini önleme maksadi güder. Bundan hem mallarin sâhibleri, hem de âmmenin hukuku zarara ugradigindan, Peygamber tarafindan nehyedilmistir.

[192]

Binicileri karsilama hakkindaki bu agir Ictihâd Buhârî'nindir. Buhârî bu ictihâ-diyle Zahirî mezhebine meyletmis bulunuyor. Ibn Hazm Zahirî, mutlak surette mal getiren binicileri karsilamanin harâmligma kaail olmustur.

Ibn Hacer, Fethu'l-Bârî'de: "Buhârî'nin bu yolda bir alisverise merdüd-dur, bâtildir demesi, bu nehyin fesadi gerektirir olmasi görüsüne dayanir. Fakat muhakkak hukukçulara göre, alisverisin fesâd ve bâtilligi yalniz nehyin, akdin kendisine yönelmesi halindedir. Yoksa akdin kendisi hâricinde bir sebebe yönelmesi, alisveris rükünlerinden hiçbir seyi ihlâl etmez. Binâenaleyh alisveris de sahîh olur" diyor.

Sârih Aynî de Umdetu 'l-Kaarî'de bunu ta'kîben: "Bu muhakkikler hiç sübhesiz Hanefî hukuk imamlaridir. Alisverise dâir nehiylerde Haneffler tarafindan kabul edilen ilmî usûl, nasslarda gelen nehiy, akdin kendisine yönelmedikçe kerahetle beraber alisverisin sahîhügidir..." demistir. Bu hususta genis tafsilât ile diger müctehidlerin ictihâd ve görüsleri için genis serhlere ve fikih kitâblan-na bakilmalidir.

[193]

Basliktan sonra siralanmis olan bu Ebû Hureyre, tbn Abbâs ve Abdullah ibn Mes'ûd hadîslerinin basliga delîllikleri açiktir. Bu hadîsler daha önceki bâblar-da da oralardaki hükümlerin delilleri olmak üzere bâzi sened ve lâfiz farldilik-lariyle gelecektir.

[194]

Abdullah ibn Umer'in bu hadîsi, pazara getirilmekte olan gida maddeleri ve ticarî esyanin pazar yerine ulasmasi ve fiatlanyle halka arz edilmesinden önce yolda karsilamanin, bunlari getiren binicileri karsilamak gibi oldugunu tesbît ediyor. Bundan da yine hem mal sâhibleri, hem de halk zarar görecegi için nehyedilmistir.

Bütün bu nehiyler hem üretici olan köylülerin, hem de tüketici olan sehirli halkin haklarini korumak gayesine dönüktür. Üretici ve tüketici siniflari üzerinden haksiz ve fahis kazançlar saglayan, bu suretle mallarin pahalilasmasina sebep olan aracilari kaldirmak, hiç olmazsa azaltmak istenmistir.

[195]

Buhârî bu babi, mal getiren binicileri karsilamanin caiz olacagi siniri bildirmek için açmistir ki, cevaz sinin sehir pazarinin üst tarafidir. Haram olan karsilama ise, sehir mahallelerine kadar ve daha ötelere kadar uzayan mesafedir. Süb-hesiz karsilamanin bir baslangici, bir de sonu vardir. Karsilamanin baslangici, saticinin pazara gitmek üzere evinden çikmasiyle baslar. Sonu da pazarin en üst tarafindan, yânî pazarbasmdan ileri gitmektir. Pazarin üst tarafinda fiatlar ve piyasa hakkinda bilgiler elde edilecegi Için, karsilama caizdir.

[196]

Ibn Umer hadîsinde, pazar yerinin üst tarafinda mal getiren binicilerle alisveris ettikleri bildirilmistir. Böylece basliga delîlligi sabit oluyor. Buhârî karsilamanin sinirini bildirmis, bundan sonra gelecek hadîsin bu siniri daha açik gösterecegini isaret etmistir

[197]

Bu Übeyduîlah hadîsi, Buhârî'nin isaret ettigi gibi, karsilamanin sehir içinde ve pazarin üst tarafinda cereyan ettigini beyân ediyor.

Sehrin pazardan hâriç ve pazara yakin veya uzak yerlerinde, sehirdeki fiat-lan ve piyasa durumunu haber alip anlamak (ögrenmek) mümkündür. Buralarda binicileri ve satilacak mallari karsilamak mekruhtur. Imâm es-Sâfiî: Pazar yerinin hâricinde, fakat sehrin Içindeki karsilama nehiyde dâhil degildir, demistir. Bu konudaki fikhî görüs ayriliklarini ve tafsilâti burada beyâna hacet görmüyoruz.

[198]

Buhârî, alisveris sirasinda dînen halâl olmayan sartlar kosmanin alisverisi bozup bozmayacagi suâlini cevâblamak için, bu babi açmistir. Alisverisin bu se-beble bozulmayacagina dâir müsbet cevâbi baslikta zikretmeyip, gelecek iki hadîs içindeki Peygamber'in cevabiyle yetinmistir.

[199]

Peygamber'in dînen halâl olmayan sartlarin aslî haklari degistirmeyecegini beyân eden fikrasi, basliktaki suâlin cevâbidir.

Buhârî bu hadîsi kisaltilmis olarak "Kadinlarla alisveris etmek bâbi"nda; uzun bir metin hâlinde de Namaz Kitâbi'nin "Mescidde minber üzerinde alisverisin zikri" babinda getirmisti.

Velâ'nin, yânî hürriyete kavusturmaya bagli olan hukukî hisimligin hürriyet verene âid oldugu ser'î îcâblardan iken, saticinin bu velânin kendisine âid oldugunu halâl olmayarak sart kilmasi, bu satis akdini bozmaz. Âise Berîre'yi satin almis, hürriyet vermis. Cariyenin eski sahibine nisbeti tamamen kesilmistir. Âise'ye bir nisbet ve hisimlik te'sîs edilmistir. Velâ'nin ehemmiyeti böyle âzâdli köle ile âzâd eden kisi arasinda mîrâsçilik meydana gelmesindedir.

[200]

Bu Ibn Umer hadîsi de haiâl olmayan sartlarin bâtil olup akdi bozmayacagi hükmünü en saglam sekilde takrir edip kuvvetlendirmektedir.

[201]

Bu Umer hadîsi "Yiyecek maddesi satmak ve ihtikâr hakkinda zikredilen hadîsler bâbi"nda geçmis ve bâzi açiklamalar orada verilmisti.

ez-Zebn, gabn vezninde, öte kakmak, def etmek ma'nâsinadir ve yemisi henüz agacinda iken, meselâ bir Ölçek yâhud iki ve ziyâde ölçek yemis mukaa-bili satmak ma'nâsinadir.

el-Muzâbene, mufâale vezninde, müdâfaa yânî def edismek; ve agacinda olan taze hurmayi bir adama bir mikdâr hurmaya mukaabil satmak ma'nâsinadir... Bundan nehyedildi. Zira aldatma ve cehaleti ihtiva ettiginden taraflari mu-hâsama ve müdâfaaya götürür. îmâm Mâlik'e göre, muzâbene satisi mutlaka kîlesi yâhud sayisi yâhud agirligi bilinmeyen nesneyi urunlamadan, su kadar ölçek yâhud su kadar ceded yâhud su kadar agirlik ölçegi nesneye satmaktan ibarettir. Meselâ kîlesiz bir küme bugdayi on küme bugdaya satmak gibi. Yâhud bilinen nesneyi, yine cinsinden bilinmeyen nesneye satmaktan ibarettir... ki, aldatma caiz olmayan cinste birbirini aldatmak veçhile olan pazarliktir. Hepsi de def ma'nâsmdan alinmistir (Kaamûs Ter.).

[202]

Muzâbene, iki kisi arasinda müdâfaa ma'nâsinadir. Saticilardan herbiri bu alisveristeki hakkini digerine karsi müdâfaa ettigi için muzâbene(= def edisme) denilmistir. Muzâbene, agaci üzerindeki taze hurmayi tahmîn ve takdir ederek kuru hurma ile satmaktir. Bu tahmîn ve takdir hatâdan salim olmadigi için âkid-lerden biri digerine karsi dâima aldatilma iddia ederek alisverisi feshetmek, Öbürüsü satisin devamini isteyerek, satici ile müsteri birbirine.karsi muâraza vemüdâfaadan bos kalmazlar. Satista müsavat sart kilindigi, hâlbuki agaç üstündeki mahsûlün mikdârini tahmîn hatâdan salim olmadigindan, iki taraf arasinda dâima nizâ'i mücib olur. Esas î'tibâriyle nehyin sebebi budur

[203]

Yânî iki taraftan biri "Su bir agaç hurmanin üstündeki mahsûlünü meselâ elli kilo tahmîn ediyorum. Sana bunu elli kilo kuru hurmaya satiyorum. Mahsûl kesilip toplandiktan sonra eger elli kilodan fazla gelirse, bu ziyâde benimdir; eksik gelirse elli kiloya tamamlarim" diyerek yapilan satis da yine muzâbene-dir; nehyedilmistir.

Muzâbene suretiyle satis da, diger satis nevi'leri gibi iki tarafin ihtiyâci üzerine arz ve taleble dogar. Birisinin mahsûle erismeden azigi tükenir. Öbürüsünün taze hurma ve

üzüm yemeye ihtiyâci bulunur. Iki taraftan birisinin arzi, öbürüsünün talebi üzerine muzâbene satisi vücûd bulurdu. Nehiy sebebi: Yukarida bildirildigi üzere, muzâbene, agaç üstünde mahsûl ne ölçegi, ne tartisi, ne de sayisi bilinmeyerek tahmîn ile yapiliyordu. Bu satislarda sik sik niza' ve sikâyetler oluyordu. Bu, nizâ'lara sebeb oldugu için nehyolundu. Fakat halkin ihtiyâci durmuyordu, bu Ihtiyâcin giderilmesi gerekiyordu. Bu ihtiyâcin giderilmesi çârçsi olmak üzere ariyye satisina müsâade edilmistir.

[204]

Ariyye satisina ruhsati bildiren bu Zeyd ibn Sabit hadîsi biraz sonra gelecektir.

Ariyye, bahçe sahibinin muayyen bir agacin hurmasini kurudugunda su kadar kilo tahmîn ederek satis meclisinde bu tahmîn edilen kuru hurma mikdâri-na satmasidir. Satici kuru hurmayi alir, müsteriye bir agaç taze hurmayi teslim ederdi.

[205]

Yânî her ikisi müsâvî olduklari ve pesin alinip verildiginde arpayi arpa ile satmak caizdir. Basliga hadîsin son fikrasi delîl olmaktadir. Hadîs "Yiyecek mad desi satisi hakkinda zikredilen seyler bâbi"nda geçmisti. Hadîsteki ikil lâfzin ma'nâsi:

" ti>yJJI\ = el-Murâvada"; mufâale vezninde, bir ise girdirmek için bir kimseye müdâra eylemek ma'nâsmadir. Ve su mekruh murâvadadu ki, hadîste gelmistir: Satici satilik metâ'mi huzurda yok Iken müsteriye vasf ve medh ederek satis yapmaktan ibarettir; ona "Bey'u'l-muvâsafa =- Vasiflasma ile satis" dahî denilir... Bâzi fakîhler vasif, metâ'in zâtina uygun olursa caiz olur dediler (Kaamûs Ter,).

Bey'u's-Sarf, semeni semen ile degistirmektir, sarrâfî muameledir. Va'de-siz, bir mecliste elden efe pesin, ziyâdesîz para degistirmekten ibarettir.

[206]

Bu hadîste Umer, Mâlik ibn Evs'e, Talha'dan gümüs paralan almadan ayrilmamasini söylemistir ki, maksad veresiyeye yol birakmamaktir. Çünkü pesin olmazsa ribâ olacaktir. Cennetle müjdelilerden olan Talha, hiç sübhesiz diger satislarda oldugu gibi, bu sarraflik satisinda da semenin geri birakilmasi caizdir zannetmis olmalidir. Umer îkaaz edince, bu veresiye para bozma isini birakmistir

[207]

Altin Ile altini satmakta esas, satacak olanla satin alinacak olanin agirlikça birbirine müsâvî olmalaridir. Bir de ribâya yol açilmamak için akd meclisinde iki tarafin yeden be-yeden pesin alinip verilmesidir. Gümüs Ile gümüsün satisi da bu sartlarla caizdir. Bu sartlar gözetilmezse fazlasi ve müddetlisi ribâ olur; haramdir. Cinsleri ayri iki kiymetli mâdeni birbiriyle degistirmekte ise, müsâvî-lik sarti yoktur, fakat pesinlik sarti bakîdir.

[208]

ibnu Umer'in Ebû Saîd'den tahkîkli olarak getirdigi bu hadîste, ayni cinsten olan nakidlerin birbiriyle degistirilmesinde hiçbir fazlalik yapilmayacagi apaçik be-lirtilmektedir.

[209]

Ebû Saîd'in hadîsinin bu rivayet tarîkinde de altinin altin Ile, gümüsün gümüs ile satis ve degistirilmesinde fazlalik ve ziyâdelik en açik bir surette men' edilmekle beraber, bu sarraflik, alisverisinin pesin para ile yapilmasi lâzim olup, veresiye muamele de men' edilmektedir. Bundan da akid yapilan mecliste satilip alinan seylerin taraflarca karsilikli teslim alinip verilmesi sarti anlasiliyor.

[210]

Bu Saîd hadîsini Hâkim, Ebû Hayyân el-Adevî'den daha genis bir metin ile rivayet etmistir: Ebû Hayyân dedi ki: Bir kerre Ebû Miclez'e sarraflik satisinin hükmünden sordum, rsana cevaben söyle dedi: Bir zamanlar Ibn Abbâs aynen ve elden ele sarf ve tebdildeki ribâ ve ziyâdede be's görmezdi. Ribâ ancak veresiyede nehyedilmistir, der idi. Sonra kendisine Ebû Saîd Hudrî kavustu. Aralarinda yukaridaki metinde gördügümüz konusma cereyan etti. Ve Ebû Saîd: "Altin altin ile; gümüs gümüs ile; hurma hurma ile; bugday bugday ile; arpa arpa ile elden ele ve misli misline müsâvî olarak satilir. Kim misline bir sey ziyâde ederse, o ziyâde ribâdir" hadîsini rivayet etti. Ibn Abbâs bu hadîsi isitince "Allah'a tevbe ve istigfar ederim" dedi. Bundan sonra Ibn Abbâs elden ele olan ribâdan da veresiye gibi siddetle nehyeder oldu.

Usâme hadîsinin sahîhliginde âlimlerin ittifaki vardir. Yalniz Usâme hadîsi ile Ebû Saîd hadîsinin arasini birlestirme hususunda ayri ayri görüsler ileri sürmüslerdir. Bu görüslerden birincisi, Usâme hadîsinin mensûh olmasidir. Ri-bâ'nin târihî seyrinde evvelâ veresiyecilikte ribâdan nehyedilmis; Ribe'l-Fadl'm men'i geri birakilmistir.

Ikinci görüs, "Ribâ yalniz veresiyede nehyedilmistir" kavliyle altinin altin ile veya gümüsün gümüsle satis ve degistirilmesindeki fazlanin cevazi kasdedil-miyor; belki çesitli cinslerin sarf ve tebdîlindeki ziyâde, ribâ mâhiyetinde degildir denilmis oluyor. Hakîkaten altin gümüs ile, gümüs altin ile tebdil edilir de sarf ücreti olarak bir mikdâr ziyâde verilirse, bu ziyâde ribâ degildir (Ibn Ha-cer, Aynî, Kastallânî)

[211]

Bey'u's-Sarf, sarraflik muâmelesidir ki, iki nakidden birisini öbürü ile satma ve degistirmedir. Bu satis ve degistirme, bir mecliste elden ele vermek - almak suretiyle mesrû'dur. Fakat va'deye baglanmis veresiye olursa nehyedilmistIr; caiz degildir.

Bu hadîslerde görüldügü üzere altini altin ile, gümüsü de gümüs ile satip degistirmekte harâmhk yoktur. Fakat bu haram olmamak:

a. Her ikisi de agirlikça müsâvî olmak, yânî birisi digerinden ziyâde olmamak.

b. Bu sarraflik muamelesinin bir mecliste hâlen ve pesinen verilip teslîm alinmasi sartiyledir. Bu ikinci sart, bu Berâ hadîsinin sarîhligi geregince, iki muh-

mâdenin satis ve degIstIrihnesu.J ~ de sarttir. Altinin gümüs ile, gümüsün de altin ile tebdîlinde ziyâde bulunmasi ribâ degildir. Fakat bunlardan birisi va'deye baglanirsa, ribâ harâmligi tahakkuk eder.

[212]

Bu Ebû Bekre hadîsi üç bâb önce de geçmisti. Altim altin ile, gümüsü de gümüs ile satmaya " 3Ü.1JI" = Murâtala" denilir. Bütün bu rivayetler birbirlerini ya ta-mamlayici, veya te'yîd edicidirler.

[213]

Muzâhene satisi, daha önce geçen ibn Umer'In bir hadîsinde anlatilmisti.

el-Ariyye; ganiyye vezninde, yapraktan ve meyveden soyulmus çiplak hurma agacina; ve meyvesi yenilmekle bos kalmis agaca; ve bir kimse hurmaligini satis ve îcâr ederken akd ve pazarliktan disarida koyup, ifraz ve istisna eyledigi agaca da denir (Kaamûs Ter.).

Ariyye, bahçe sahibinin muayyen bir agacini digerlerinden ayirip, kurutuldugunda ne kadar gelecegini tahmîn ederek, bunu bir akd meclisinde bu tahmîn edilen mIkdârda kuru hurmaya satmasidir. Satici kuru hurmayi alir,

müsteriye bir agaç hurmayi teslîm ederdi. Bu nevi' satis ve degistirme fakir ziraatçilarin kuru hurmaya, öbür tarafin da yas meyveye ihtiyâci üzerine bes vesk'a kadar istisnaî olarak müsâade edilmistir.

[214]

Bu Enes hadîsi 93. "Olgunlasmamis yesil meyvelerin satilmasi bâbi"nda senediyle gelecektir

[215]

Buhârî, bir isnâd ile gelen Iki sahâbînin hadîsini, birbirinden ayirarak rivayet etmistir. Birisi tbn Umer'in, öbürüsü Zeyd ibn Sâbit'in hadîsidir, ikisinin senetli birdir.

Bâzi müctehidler Abdullah ibn Ümer hadîsinden agaç üstündeki taze hurmanin kizarmak veya sararmak gibi salâh eserleri göstermedikçe satisi caiz olmadigi hükmünü istidlal etmislerdir. Bâzilari da, baska bir hadîse dayanarak, mahsûl agaci üzerinde göründükten sonra satisi caizdir, demislerdir. i Zeyd ibn Sâbit'in hadîsi, Peygamber'in yas hurmanin kurusuyla degistiril-inesini nehyettikten sonra halkin ihtiyâci üzerine ariyyenin yas ve kuru hurma ile degistirilmesine müsâade verdigine açikça delâlet etmektedir. Ariyyenin lügat ve örfî ma'nâsi, bundan evvelki hasiyede verilmisti.

[216]

Buradaki ibn Umer hadîsi ile Ebû Saîd hadîsi ve içlerindeki ta'bîrlerin açiklamasi daha önce de geçmisti. Buradaki basliga delâletleri açijctir.

[217]

el-Muhâkale, tarlada olan ekini henüz salâhi meydana çikmadan satmak, bir tefsîre göre henüz basaginda olan ekini anbâr olan bugdaya satmaktir. (Kaamûs Ter.).

el-Muhâkale, basaginda olan bugdayi, ne kadar gelecegini tahmîn edip o kadar safî bugdaya satmaktir (Seyyid Serif, et-Ta'rîfât).

Bu satista da semen ile satilan nesne arasinda denklik bilinmedigi için nehyedilmistir.

[218]
Bu hadîs de küçük lâfiz farkiyle geçmisti. Basliga delîUigi açiktir.

[219]
Hadîs, agaç üstündeki olmamis henüz koruk hâldeki meyvelerin satisinin neh-yedildigini, agaç üstündeki tadlasip olgunlasan yas meyvelerin ise altin, gümüs ve diger herhangi bir sey ve ticâret metâ'i ile de satilabileceginin cevazini göstermektedir. Su hâlde agaç baslarindaki hurma ve meyvenin nehyedilmis olan satisi, yalniz yerdeki yas ve kuru hurma ve meyvelere münhasir oluyor.
Ariyye satisi -ki bahçe sahibinin hurma agaçlari arasindan mahsûlünü satmak üzere ayirdigi agaçtir; sahibi geçimini saglamak için üstündeki mahsûlü kuruduktan sonra kaç ölçek gelecegini tahmîn ederek, bunu satip degistirmedir-; aziklik satisi diyebilecegimiz bu satis, bu hadîse göre, hiçbir kayda tâbi' olmayarak yas, kuru hurma ile; altin ve gümüs ile; her nevi' esya ve ticâret metâ'i ile caiz oluyor.

[220]
Hadîsin sevk sekli ve imâm Mâlik'in evet lâfziyle olan tasdîk cevâbi, hadîsi râ-vîsinden ögrenip alma yollarindan arz yolunu göstermektedir. Arz yolu, hadîs ögrencisinin hadîsi üstadina okumasi ve onun tasdîk edîp kendisinden bu suretle rivayet etmesine izin vermesidir.
Bu hadîste ariyye, yânî aziklik satisinin bes vesk'i geçmemesi bildirilmistir. Bu mikdân geçmemek hususunda âlimlerin Ittifaki vardir. Bu mikdâr, bir fakî-rin ihtiyâcini karsilamaya kâfîdir, denilmistir.
Evsuk, Vesk'm cem'idir. Hicâzlilar'a göre 320 ritl'dir; Irak fakîhlerine göre 480 ritl'dir. Bu ihtilâfin mensei, bu iki hukuk mektebi mensûblarinin sâ' ve müdd mikdârindaki ihtilâflaridir. Bunu Zekât Kitâbi'nda açiklamistik.

[221]
Hadîsin burada iki yoldan gelisi, birinin kayidli, birinin mutlak olusu gösterilmistir.
Yahya ibn Saîd'in rivayeti ile Mekkeliler'in rivayeti arasindaki Ihtilâf yeri, Yahya'nin, ariyyelerin satilmasinda getirecegi kuru hurmanin tahmini yapilmasi ve alanlarin onu yas olarak yemeleri kaydini getirmesidir. Ibn Uyeyne'nin Mek-keliler'den yaptigi rivayetinde ise, ariyye satisinda hiçbir kayid koymayarak mutlak ruhsati bildirilmistir. Yahya'nin Sufyân'a: Medîneliler o hadîste takyîd rivayet ettiler; mutlak mukayyede hami olunur, demesi lâyik olurdu (Kastallânî).
Buhari bu hadîsi Sirb Kitâbi'nda da; Müslim,Buyu' Kitâbi'nda getirmistir

[222]
Ariyye'nin lügat ve istilah ma'nâlarindan bâzilari daha önce geçen bâblarda verilmisti. Burada bâzi büyük müctehIdlerin bunun tefsîri ve çesitli tatbiki sekillerini bildiren beyânlari getirilmistir. Bu tefsirler ariyye nevi'lerinin çoklugunu açikça göstermektedir.

[223]
Buradaki ariyye nevi'lerinden Imâm Mâlik'in tefsirini Ibnu Abdi'1-Berr senediyle rivayet etmistir.

[224]
Imâm Safiî'nin tefsîri, kendi Kitâbu'l-Ümm adli eserindedir. Bunu Beyhakî, el-Ma'rife kitabinda er-Rabî' tarikinden nakletmistir. Sehrin "Vesklendirilmis veskler" sözünü Taberî, Leys tarîkinden rivayet etmistir.

[225]
ibn Ishâk'in bu hadîsini Tirmizî; tefsirini ise Ebû Dâvûd "Bir takim hurma agaçlari" lâfziyle rivayet etmistir.

[226]
Yezîd ibn Harun'un tefsirini de tmâm Ahmed, ez-Zuhrî'den rivayet etmistir.

[227]
Bu da Mûsâ ibn Ukbe'nin ariyye tefsiridir. Ibnu Ukbe, ariyye lâfzinin, soyunup çiplak olmak ma'nâsina olan U'râ ve I'râ masdanndan;degil de, atâ ve ihsân umuduylu bir adama gidip gelmek ma'nâsina cerâ vezninde Arâ masdanndan oldugunu ifâde etmistir. Bu da olabilir (Kastallânî).
el-I'râ: Bir adami soymak, meydan gibi sütresiz sahra ve arsada gitmek; kçzâ onda ikaamet eylemek ma'nâsinadir. Ve agacin bir senelik hurmasini muhtaca bagislamak ma'nâsinadir ki, o sene agaç onda ariyet olur (Kaamûs Ter.).

[228]
Buhârî bu basliginda, olgunlasmadan önce meyve satisinin caiz olup olmamasi hususunda müctehidler arasinda görüs ayriliklari bulundugu için, hiçbir hüküm bildirmemis, sâdece bu konuda gelen hadîsleri vermekle yetinmistir.
Ebû Davud'un Atâ ibn Ebî Rebâh tarikiyle Ebû Hureyre'den merfûan gelen bir hadîsinde "Süreyya yildizi sabah vakti dogdugu zaman, Hicaz beldelerinde hurma mahsûlünden bir nevi' illetler ve afatlar zail olur" buyurulmustur. Ebû Hanîfe'nin Atâ ibn Ebî Rebâh'tan rivayetine göre Süreyya yildizinin fecr vakti dogmasi, yaz mevsiminin evvelinde vâki' olur. Bu mevsim, HIcâz beldelerinde günesin harareti siddetlendigi ve hurma mahsûlünün kemâle basladigi bir zamandir. Hakikatte mu'teber olan, hurmanin kemâle ermesidir. Süreyya yildizinin safakla dogmasi, meyvenin kemâle ermesine alâmet kilinmistir.
Zeyd ibn Sâbit'in "Mesveret gibi" sözü, hadîsteki nehyin kesin bir nehiy olmayip, müsavere mâhiyetinde oldugunu ve bundan dolayi cevaza delâlet edecegini gösterir. Su kadar var ki, hadîsin râvîsi Zeyd ibn Sâbit'in kendi mahsûlünü erismeden satmamasi, nehyi takviye eder.

[229]
Bu Abdullah ibn Umer ve Enes hadîslerinin basliga delâletleri açiktir. Peygamber, saticiyi, kardesinin malini bâtil yotla yememesi için; müsteriyi de kendi malini zayi' etmemesi için bu nevi' alisveristen nehyetmistir.

[230]
Tesakkuh, meyvenin rengi cinsine göre sariliga veyâhud kirmiziliga dönmektir. Sukha da kirmizilikta hâlis renktir (Kirmani).
fhmirâr ve Isfirâr, kirmiziligin ve sariligin koyulasmadan meyvede ilk göründügü bir devirdir. Bu devirde meyvenin rengi kararsiz bir hâlde degismeye ma'rûzdur (Hattâbî). Hattâbî'nin bu ta'rîfi, hadîsteki "Tesakkuh"un lügat ma'nâsma ve hadîsin ikinci râvîsi Saîd ibn Mînâ'nin bu kelimeyi ta'rîfine uygundur. Hattâ her yerde, her devirde, her nevi' meyvenin agaci üstünde iken alim satimi, ekseriyetle meyvelerin koruk hâlinden kurtulup olgunlasma devrine girdigi bir sirada vâki' olur.

[231]
Bu, bundan önceki babin mukaabilidir. Û bâb da hurmadan baska, bütün meyveli agaç meyvelerinin salâhlari zamaninda satilmasina dâir idi; bu Ise yalniz hurma agaci ve meyvesiyle ilgilidir.
Alimler cumhuru hadîslerdeki nehyi, tahrîme; Ebû Hanîfe de kerahete ham-letmistir.
Meyvelerin salâhi Ebû Hanîfe'ye göre meyvenin agacinda tamâmiyle belir-mesidir; ister yemege elverisli olsun, ister olmasin. Safiî'ye göre yenilmeye elverisli olmasidir.
Bu satis üç kisma ayrilir:
a. Hurmasiz, yalniz agacin satisi;
b. Agaçsiz, yalniz hurma meyvesinin satisi;
c. Meyvesiyle beraber hurma agacinin satisidir.
Bunlardan birincisi -ki sirf agacin satisidir-, meyvesinin salâhiyle kayidli degildir. Fakat Ikinci ve üçüncü satislar, meyvenin salâhi meydana çikmakla ka-yidianmistir (Kastallânî).

[232]
Hadîsin basliga delâleti açiktir. Hadîste "Yezhu" lâfzinin ma'nâsini soranin ve sorulanin kim oldugu bildirilmemistir. Bundan bes bâb sonra gelecek olan Enes hadîsinde Humeyd: Biz Enes'e onun Zehv'i nedir? dedik. Enes: Kizarir, dedi seklinde bir beyân vardir. Müslim'in bu vecihden rivayetinde de: Enes'e bunu sordum, seklindedir (Kastallânî).

[233]
Hadîste hurma korugunun alacalanma devrinden evvel satilmasindan nehyin sebebi de Peygamber tarafindan en belîg bir uslûb ile ifâde buyurulmustur. Soru seklinde getirilip emir kasdedilmesi en belig bir kinaye yoludur.

Bu nehy, yalniz hurmaya âid degildir. Üzüm, Incir, visne, kayisi gibi agaci üstünde satim ve alimi olan her meyveyi sâmildir. Hepsinin rengi ve kendisine hâss olan diger vasiflari I'tibâriyle olgunluk devrine yaklasmadan alinip satilmalari nehyedilmistir.

[234]

Zuhrî'nin bu sözünü ez-Zuhlî, ez-ZuhriyyâtAnda senediyle rivayet etmistir. Zuhrî'nin görüsü, imâm Buhârî'nin baslikta ortaya koydugu görüsüne tam uymaktadir. Imâm Buhârî bu ictihâdiyle, Ebû Hanîfe gibi olgunluk devrine erismeyen meyve satisinin sahîhligine kaail olmus bulunuyor. Fakat mahsûl bir âfete ugrarsa, zarari satana bagliyor.

[235]

Bu umûmî nehiyden ariyyelerin müstesna kilindigi, daha önceki hadîslerde geçmis idi.

[236]

Selef suretiyle alisveriste, Selem'm aksine, mal pesin, parasi veresiye olur. Selem'de ise para pesin, mal veresiyedir. Bunun çesitleri vardir.

Hadîs "Peygamber'in veresiye satin almasi bâbi"nda da geçmisti, Rehin bâbi'nda da gelecektir. Hadîsin basliga delâleti açiktir.

[237]

Hadîs, basliktaki sorunun cevâbini ihtiva etmektedir ki, bu kisinin ribâdan kur tulma yolu âdî hurmayi para ile satmasi ve o para ile iyi nevi' hurma satin almasidir. Bu yolda muamele, bir safhada ayni mal ile ve ziyâdeyi hâiz olarak yapilan ribâli bir satis degildir. Hadîsteki bu satis ve degistirme sekli, iki safhali muâ-niele oldugundan dolayi ribâ harâmligindan salimdir.

Hayber Medine'nin 170 km kuzeyinde güzel bir vaha beldesi oldugundan, Arabistan'in "Cenîb" denilen en iyi nevî' hurmalari orada yetisirdi.

[238]

Yânî bu sekilde satilan agacin üstündeki meyve ve ekili tarlanin ekini, satin alan müsteriye âid degil, saticiya âiddir.

el-îbâre ve et-Te'bîr: Hurma agacini ve ekini islâh eylemek ma'nâsinadir. Ve disi hurma agacini erkek hurma çiçek tomurcugu ile asilamak ma'nâsina kullanildi, gûyâ ki erkekten bir ibre alip disiye girdirin, bu veçhile disi hurmayi islâh eylemekle meyveye kalir... (Kaamûs Ter.).

Bu bizim incir agaçlarina telkîh için baba Incir astigimiz gibi, hurma agaçlarina çiçekler dogduktan sonra erkek hurma çiçegi konulmasidir. Bu erkek çiçek, disi çiçekli agaca asilmazsa döllenme olmayacagi Için agaç meyve tutmaz. Meyvenin bu telkihi zamani, meyvenin müsteriye yâhud saticiya âid oldugunu ta'yln için iyi bir ayirici sinir olur.

[239]

Bu hadîsi Ibn Cureyc, Nâfi'den mevkuf olarak rivayet etmis görünüyorsa da, Beyhakî bunu îbn Umer'den rivayet etmistir. Ibn Umer'in buradaki rivayetinde Rasûlullah (S): "Kim telkîh ettikten sonra meyveli hurma agacini satarsa, üstündeki mahsûlü saticiya âiddir. Ancak mahsûlün satisa dâhil oldugu müsterice sart kilinmasi hâii müstesnadir" buyurmustur. Müslim rivayetinde: "Kim birkole satar ve kölenin mali bulunursa, kölenin mali satici olan efendisiidir; ancak müsteri kendisine âid olacagini sart kilmasi müstesnadir" fikrasini ziyâde ediyor.

[240]

Yukarida da isaret ettigimiz gibi bu îbn Umer hadîsi, basliktaki mukadder hükme açikça delâlet etmektedir.

Bu hadîs ile ayni zamanda salâha erismeden agaç üzerinde meyve satisinin mübâh olduguna istidlâ! edilmistir. Çünkü Peygamber "Agacin mahsûlü saticisina âiddir.."buyurmustur. Bu surette, agaç ve üstündeki meyvesi olgunlasmadan satilmis oluyor.

[241]

Çünkü bu satislarin hepsi meçhul olan bir seyin bilinen bir mikdârla satilmasi dir. iki taraf arasinda esitlik yoktur. Bir tarafin ziyan etmesine; adaleti bulmak için alici ile saticinin da'vâlasmalarma ve husûmete sebeb olacaklardir.

[242]

Hadîsin baslikta verilmek istenen hükme delâleti açiktir. Bu hadîsi Müslim,. Nesâî ve Ibn Mâce de getirmislerdir.

[243]

Bu hadîste bes nevi' satistan nehyedilmistir:

a. Muhâkale satisi: Dövülüp savrulmus, samandan ayrilmis safî bugdayla basaktaki ekinin tahmîn edilerek satisi ve degistirilmesidir. Semen ile mebî' arasinda denklik bilinmedigi için, nehyedilmistir.

b. Muhâdara satisi: Basak tutmamis gök mahsûlün, yine ayni sekilde satisidir. Bunun birkaç çesidi ve tafsilleri vardir.

c. Mülâmese satisi: Bu da birkaç türlü ta'rîf edilmistir; Birisi, dürülü bir kumasi veya elbiseyi açip görmeden; sâdece dokunmakla yapilan satistir. Digeri: Iki kisi arasinda geceleyin birbirinin elbiselerini elle yoklayarak, görmeden ve muhayyerlik tanimadan degismeleridir. Bunun da CâhIliyet devrinde çesitleri vardi.

d. Munâbeze satisi: Bu da iki kisi arasinda görmeyerek, meselâ bohçalan-mis elbiselerini birbirine muhayyerlik tanimadan degistirmeleridir..,

e. Muzâbene satisi: Agaci üstündeki yas hurmayi kuru hurma ile ve tahmîn üzerine satip degistirmektir. Yukarilarda açiklanmisti. Bunlar hep aldatmacali ve cahilane satislar oldugundan, Islâm tarafindan yasaklanmis ve kaldirilmislardir.

[244]

Bu Enes hadîsinin biraz farkli bir rivayeti, daha önce 87. bâbda geçmisti. Bu hadîsin zahirine göre bundaki tefsîr, Enes'e âid mevkuf bir hadîs oluyor. Bu hadîsi Mu'temIr ibn Süleyman ile Bisr ibnu Fadl da Humeyd'den yoluyla rivayet etmis, "Ne düsünürsün... Kardesinin malini ne ile halâl kilacaksin" sözünü Enes mi söyledi, yoksa bunu Peygamber'den mi tahdîs etti bilmiyorum, demistir (Kastallânî).

[245]

el-Cummâr, rummân vezninde ve el-Câmûr, hurma göbegi ve hurma beynisi dedikleri nesnedir ki, hurma agaçlarinin tepelerinde olur; ak ve lezzetli ve tadi süte yakindir. "Sahmun'n-Nahl (= Hurma yagi)" de derler (Kaamûs Ter.).

[246]

Hadîsin biraz farklica bir metni,"fIim Kitâbi'nda da geçmisti. Hadîste buradaki basligin "Hurma agaci göbeginin satilmasi" fikrasini zikri yoktur. Fakat ondan yenilmesi fikrasi, bu maddenin alinip satilmasinin cevazini gerektirir (Ibnu'l-Munîr).

Hurma agacinin mü'min kimseye benzeme ciheti, hurma agacmin her parçasi bir is için faydali ve onunla faydalanmanin devâmh olmasidir.

[247]

Hakkinda Allah tarafindan bir nass gelmeyen hususlarda insanlar arasindaki muameleler, aralarinda meshur olan ve umûmî nasslara aykiri olmayan örf ve âdetleri üzere icra edilir. Buhârî bu esâsi kuvvetlendirmek için, bu basliktan sonra arka arkaya birkaç haber siralamistir: Bunlardan Kaadi Surayh'm sözünü Saîd ibn Mansûr; Abdulvahhâb'in rivayetini Ibn Ebî Seybe senedli olarak rivayet etmislerdir.

Peygamber'in, Hind'e söyledigi sözünü, Buhârî bu bâb içinde getirdi.

Buhârî bundan sonra örf ve âdetin ser'î vaziyetini ta'yîn ve kuvvetlendirmek için en-Nisâ: 5. âyetinin ilgili fikrasini getirdi ki, bunda yetimlerin islerini görüp mallarini islâh ve Idareye me'mûr olan velîlerden fakîr olanlarin yetîm mallarindan örfen ma'rûf olan mikdârda yiyip faydalanmalari halâ! kilinmistir.

[248]

Hasen el-Basrî'nin esek kiralamasi kissasini Saîd ibn Mansûr senedli olarak rivayet etmistir. Bu kiralamada ücret olan "Dânik" hakkinda.su bilgiler verilmistir:

ed-Dânik:... ve bir dirhemin südüsüne denir ki, alti hissede bir hissedir. Bunda nûn'un fethiyle de söylenir.. Lisânimizda tahrif ile "denk" ta'bîr olunur... (Kaamûs Ter.).

Hasen bu ikinci sefer yeniden pazarlik yapmamis, aralarinda geçen Örfe da: yanmistir. Bu defa iki dânik üzerine fazl ve cömertlik olarak diger bir dânik ziyâde edip, yarim dirhem vermis oldu

[249]

Enes hadîsinin basliga hüccetligi, Peygamber'in örfe dayanarak bu haccâm kisiyle ücret sartlanmasi yapmamasidir. Bu hadîs Buyu' Kitâbi'nin bas taraflarinda da geçmisti.

[250]

Bunun basliga delîlligi, Peygamber'in, hakkinda ser'î bir sinirlandirma olmayan hususlarda Hind'i örfe havale edip döndürmesidir. Peygamber'in bu sözü bir fetvadir; hüküm degildir. Çünkü Ebû Sufyân Mekke'de idi, yâni meclisten gâib idi... (Kastallânî

[251]

Bu Âise hadîsi ve içindeki en-Nisâ: 5. âyeti halk arasindaki birçok muamelelerde örf ve âdetin esasli bir ölçü oldugunun açik ve kuvvetli delillerinden biridir. Hadîs, Tefsir Kitâbi'nda da gelecektir.

Buhârî'nin Buyu' Kitâbi'nda gerek ta'Iîkan, gerek mevsûien rivayet ettigi bir takim hadîsler ve âyetlerle örf ve âdetten bu kadar uzun söz etmesi, kendisinde nass olarak ser'î bir hudûdlandirma bulunmayan buyu', icâre, ölçü, tarti gibi hususlarda, aralarinda müstemirren carî olan örf ve âdetin hâkimiyetini beyân ve Isbâttan ibarettir. Buhârî alisveris konusu ile hakîkaten pek yakindan alâkali bulunan örf ve âdet ve teamülün mu'teberligi hakkindaki delilleri arka arkaya siralamakla, mes'eleye açiklik ve kuvvet kazandirmistir.

[252]

Suf'a, lügatte: Bir matlûbu kendi yaninda olan seye zamra ve ziyâde etmeye denir ki, bir Iken iki; tek Iken çift eylemekten ibaret olur (Kaamûs Ter.).

Fakîhler örfünde Suf'a: Müsteri üzerinde takarrür eden sartlar ile ortaklik ve komsuluk sebebiyle cebren bir buk'aya temellüktür (Ta'rîfât)

Bâzi büyük fakîhler Câbir'in bu hadîsini hüccet edinerek, suf'a ancak taksim edilmeyen akarda carî olur demislerdir. Diger bâzi fakîhler ortaklardan bI-risi öbürüsüne akarin satisini arz eder de, o almazsa, suf'a hakki düser demislerdir. Bunlar da Tahâvî'nin Câbir'den rivayet ettigi su hadîsi hüccet yapmislardir: Peygamber (S): "Suf'a, ortaklardan birisinin öbürüsüne arzetmeden salmak hakkini hâiz olmadigi bir farla ve arsada yâhud bir evde yâhud bir bahçede ortaklik hakkidir. Arz olunan ortak ya alir ya almaz, birakir" buyurmustur. (Müslim ve Tahâvî).

Bunlar, Müslim'in de rivayet ettigi bu hadîsin zahirine göre, suf'anin üçüncü sahis bir müsteriye satmakla degil, yalniz ortagina satis teklîfI ile zail olacagina kail olmuslardir...

[253]

Burada da Câbir'in Buhâri'deki rivayeti getirilmistir. Bunda basliktaki tafsile delâlet vardir. Fakat bundan Önceki hasiyede isaret ettigimiz Müslim ile Tahâ-vî'nin yine Câbir'den rivayet ettikleri hadîste, suf'a hakkinin tarlada, arsada, evde, bahçede sabit oldugu beyân edilmistir.

Suf'a sebebleri üçtür:

a. Satilan seyin kendisinde ortaklik; iki kisinin bir akarda sayian ortakliklari gibi.

b. Maldaki hakta karisici ve ortak olmak, husûsî sirb hakkinda ve husûsî yolda ortaklik gibi.

c. Mala bitisik komsu olmak.

Suf'a, bu sebeblerden birine dayandigi gibi, bu yolda da üç mertebe üzerine rütbelendirilmistir. Suf'a hakki evvelâ malin kendisinde ortak olan kimsenin; ikinci olarak malin kullanma hakkinda ortak olanin; üçüncü olarak bitisik komsunundur. Birinci tâlib iken digerinin; ikinci tâlib iken üçüncünün suf'a hakki yoktur.

[254]

Burada Buhâri, Sahih 'in baska yerlerinde senedli olarak getirmis oldugu rivâyetSerin sened ve lâfiz farklarini belirtmistir.

Bu rivayetlerin birinde " j^J» p d jr = Her taksîm olunmayan" ta'bîri umûmî bir lâfiz ise de, bu tahsîs olunmustur; maksûd olan hâss ma'nâdir ki, o da akardir.

[255]

Hadîsin basliga delîllik yönü, isçinin malinda, onun izni olmaksizin isverenin tasarrufunun cevazidir. Buhâri bununla mal sahibinin kabulüne bagli olarak fu-zûlînin alisverisinin cevazina istidlal etmistir.

Sârih Ibn Hacer: Bu hadîsle istidlal yolu "Bizden evvelkilerin serîati bizim için de serîattir" esâsi üzerine bina kilinir, fakat cumhur buna muhaliftir, demistir.

Sârih Aynî de: "Sâri'in inkâri hikâye edilmedikçe, eski serîatler bizim için de uyulacak bir delildir. Bir de Rasûlullah bu kissayi, failini medh ve sena mak-sadiyle zikretmis ve böylece takrir buyurmustur. Sayet caiz olmasaydi, beyân buyururdu" diyor.

Buhâri bu hadîsi Icâre, Muzâraa, Ehâdisu Enbiyâ Kitâblan'nda degisik is-nâd ve küçük lâfiz farklariyle getirmistir. Müslim Tevbe'de, Nesâî de Rikaak KItâbi'nda tahrîc etmistir.

[256]

Hadîsin burada getirilmesi, müsriklerle alisveris ve hibe gibi muameleler yapmanin cevazini beyân etmektir. Hadîsin basliga delîlligi "Peygamber o müsrikten bir koyun satin aldi" fikrasindadir. Hadîste, kâfirden alisverisin cevazi, elindeki malin kâfirin mülkü oldugunun isbâti ve kâfirin hediyesinin kabul edilmesinin cevazi hükümleri vardir. Malinin çogu haram olan kimseden alisveris etmek hususunda imamlar ihtilâf etmislerdir. Buna cevaz verenler, Peygamber'In o müsrike söyledigi sözü hüccet edinmislerdir (Kastallânî).

Buhari bu hadîsi daha uzun bîr metin ile Hibe ve Et'ime Kitâblari'nda da getirmistir. Müslim ise Et'ime'de getirdi.

[257]

Ibn Battal söyle dedi: Buhârî'nin bu baslik Ile maksadi, harbînin mâlikligini ve onun kendi mülkünde satis, hibe, âzâd etme gibi tasarruflarinin cevazini isbât etmektir. Çünkü Peygamber SeImân'i, kâfirlerden olan mâlikinin yaninda ikrar edip ona kendi hürriyetini satin alma akdi yapmasini emretmistir. Ibrâhîm de Cebbâr'in hediyesini kabul etmistir (Ibn Hacer).

[258]

Fakat bu satis sirasinda Selmân henüz müslümân olmus degildi. Peygamber harb diyârindaki müsriklerin kölelerinden:

a. Müslüman olup da efendisine isyan ederek kaçmayanlar;

b. Efendisi müslümânlarla sulh hâlinde olanlar üzerinde, efendisinin mülkiyet hakkini kabul ediyordu. Bu cihetle Selmân'a hürriyetini satin alma yazismasi yapmasini emretmistir.

Selmân'in bu köleligi bir mâlike inhisar etmeyip, elden ele geçerek tam on-bir kadar seyyid ve efendi degistirmis oldugu, bizzat Selmân'in kendisinden rivayet edilmistir. Onun bu uzun macerasi birçok tarîklerle rivayet edilmistir. Bunlarin en sahihi Ahmed ibn Hanbel'in Müsned'indedir. HIç sübhesiz bu uzun macerayi Buhârî de isitmistir. Fakat kendi sihhat sartina göre bunlardan yalniz hürr iken köle diye satildigini, bir de bu köleligin elden ele geçtigini özetleyerek ifâde etmekle yetinmistir.

[259]

Ammâr, Suheyb, Bilâl'in esirliklerinin sureti, kendi hâl tercem elerin de ifâde edilmistir. Buhârî bunlarin müsriklerden satin alinip hürriyete kavusturulmus ol-malarindan dolayi baba uygunlugunu isaret etmistir.

[260]

Bu en-Nahl; 71. âyetinin basliga delîlligi "Ellerialtindakilere...'1" fikrasidir ki, müsrikler elleri altindaki esîr ve kölelere ekseriya kaanûnsuzca mâlik olduklari hâlde, Allah bu kelâm ile onlar için mülkü yemîn ile isbât etmis olmasidir. Kâfirlerin elleri altindaki bîçâreler de esirdirler; bunlarin satin alinmasi, hürriyet kavusturulmalari gerekir.

Ibn Abbâs (R) söyle dedi: Bu âyet, îsâ ibn Meryem Allah'in ogludur diyen Necrân Hnstiyanlari hakkinda nazil olmustur ki, ma'nâsi sudur: Sîz kendi kullarinizi, kölelerinizi bile rizikta müsâvî tutmazken, nasil oluyor da benim bir kulumu bana evlâd ve ulûhiyette ortak taniyorsunuz? (Râzî).

Müsrikler Allah'in yarattigi cansiz seyleri, putlari O'na ortak kostuklari hâlde, kendi kölelerinin rizikta beraberligini tanimiyorlar. Hâlbuki o rizki verenler de onlar degil, Ben'im ve her sey Benim mülk ve saltanatim altindadir (Beyzâvî, Hâzin, Medârik, Râzî).

[261]

Hadîsin burada getirilme sebebi, müsrikin hediyesini kabul etmenin cevazini beyân ve isbât etmektir. Hadîsin basliga delîl olan yeri, hükümdarin Hâcer'i Sâre'ye vermesi, onun da bunu kabul etmesidir. Bu, kâfirin mü'mine bir hibesi-dir. Ibrâhîm de bunu geçerli kilmistir. Hadîste kâfirin hibesinin sahîhligi; zâlim sultanin hediyesinin kabulü; derecelerinin yükseltilmesi için sâlih kimselerin ib-tilâlara ugratilmasi hükümleri vardir.

Yine bu hadîste yalandan kurtulmak için ta'rîzler kullanma mübâhhgi vardir. Buhârî bu hadîsi Hibe, Ikrah, Ehâdîsu'l-Enbiyâ Kitâblannda da getirmistir (Kastallânî).

[262]
Hadîsin basliga delîlligi, Peygamber'in Zem'a'ya cariyenin mülkiyetini takrîr etmesi ve üzerine kölelik hükümlerini icra etmesidir. Bu da müsrik ahdinin ten-fîzine ve o ahid Ile hükmetmeye delâlet etmistir. Bu ayni zamanla müsrikin kendi mülkündeki tasarrufunun, o nasil isterse öyle caiz olacagina da delâlet etmistir. Bu hadîs, Buyu' KItâbi'nin evvellerinde daha genis bir metin ile geçmisti {Kas-tallânî).

[263]
Suheyb'In Romalilar'a esîr iken Ibn Cud'ân tarafindan satin alinip Mekke'ye getirilmesi ve hürriyete kavusturulmasi, basliga delîl olan yeridir.
Esîr olusu: Suheyb, Musul havâlisinde Arab soyundan Nemr ibn Kaasit ailesine meiisûb idi. Babasi Sinan da orada Kisrâ'nm âmili idi. Rûmlar'la Iranlilar arasinda yapilan bir muhaberede Suheyb'i Romalilar esîr almislardi. Suheyb babasini ve Arab soyundan oldugunu akil edebiliyordu. Romalilar arasinda ye tistiginden, Arabca'yi unutmus, Rumca'yi iyi konusuyordu. Bir haylî zaman sonra Abdullah ibn Cud'ân tarafindan satin alinip âzâd edilerek Mekke'ye gelmis ve Ammâr ile bir günde müslümân olmustu (Ibnîshâk; Kastallânî).

[264]
Hakîm hadîsinin basliga delîlligi, müsrikin sadakasini ve köle âzâd etmesini ihtiva etmesindedir. Bu da müsrik müsterinin mülkiyet hakkinin sahîhligine dela let eder. Çünkü köleyi hürriyete kavusturmanin sahinligi, mülkiyetin sahîhligine baglidir. Bu sebeble hadîs, basliktaki "Müsrikin hibesi ve köleye hürriyet vermesi" kavline uygun olur. Bu hadîs, Zekât Kitabi; "Müsrik iken sadaka verip, sonra müslümân olan kimse bâbi"nda da geçmisti. Edeb ve diger kitâblar-da da gelecektir {Kastallânî).

[265]
Hadîsin basliktaki suâle cevâb olacak yeri "Bunun derisiyle faydaiansaydimz ya!" sözüdür. Faydalanma, satisin cevazina delâlet eder. Bu hadîs de Zekât Ki-tâbi'nda geçmisti (Kastallânî)

[266]
Buhârî bu babi getirmekle, Öldürülmesi emredilenin satisinin caiz olmayacagina isaret etmistir. Basliktaki Câbir hadîsini Buhârî "Meytenin ve putlarin satilmasi bâbi"nda senediyle getirmistir. Câbir hadîsinin basliga uygunlugu, domuzun öldürülmesinin mesrû'lugu, yenilmesinin haram kilinmis olmasi üzerine kurulmasidir. Bu kadarcik münâsebet, uygunlugun varligina yeter.

[267]
Ebû Hureyre hadîsinin basliga delîlligi "Domuzu öldürecek... " fikrasidir. Buhârî bunu Ehâdîsü'l-Enbiyâ Kitâbi'nda da getirecektir. Buhârî'nin bunu burada sevketmesi, öldürülmesi emredilen bu hayvanin satisi da caiz degildir diyebilmek içindir.

[268]
Buhârî bu baslikta senedsiz olarak isaret ettigi Câbir hadîsini, "Meytenin ve putlarin satilmasi bâbi"nda senediyle getirmistir.

[269]
Yânî fulan kisinin sarâb satmasi, Yahûdîler'in eritilmis les yagini satmalari gibidir. Alinmasi haram kilinan herseyin satilmasi da haram olur. Evet, eritilmis yagi kandilde aydinlanmak için kullanmak haram degildir. Yahudiler aleyhindeki duâ, ancak mecmu' üzere tertîb edilmistir. Bu hadîste, birbirine benzer mes'-elelerde kiyâs kullanilmasi ve sarâb satmanin' haram kilinmasi hükümleri vardir {Kastallânî).

[270]
Buhârî, Yahudiler hakkindaki Kaalele bedduasinin "La'net olsun" ma'nâsina oldugunu ez-Zâriyât Sûresi'nin 10. âyetini delîl göstermek suretiyle isbât etmistir. O âyetteki "Katile"nin "La'net (la'net olsun)" ma'nâsina oldugu ibn Abbâs'in tefsiridir. Bu tefsiri Taberî, Ibn Abbâs'tan senediyle rivayet etmistir.

[271]
Bu hadîsi Ibn Abbâs'tan rivayet eden Saîd ibnu Ebî'l-Hasen, Hasen el-Basrî'nin büyük kardesidir. Hasen el-Basrî'den evvel vefat etmistir. Buhârî, kendisinden yalniz bu hadîsi rivayet etmistir.
Bu fetva cumhurun mezhebidir. Ibn Abbâs bu fetvasini Peygamber'in "Allah ona, yaptigina can üfleyinceye kadar azâb edecektir" sözünden Istinbât etmistir. Bu söz ressamin ancak yaratmasi Allah'a mahsûs olan ruhlu varlik resimlerini yapmaya girismis oldugu için bu azabi hakk ettigine delâlet etmistir. Bu ma'nâda olmayan ruhsuz varliklarin resimlerini yapmakta ise be's yoktur (Kastallânî).
Buhârî, Ibn Abbâs'in "San'atini islemek zaruretinde isen agaç resmi yap" sözünden ve Ibn Abbâs'in bu suretle agaç ve benzeri seylerin resmini yapmayi mübâh kilmasindan, bunlarin satisinin da cevazi hükmünü anlamis gibidir ki, basligi bunun üzerine yazmistir (Aynî).

[272]
Buhârî bu isnâdla Libâs Kitâbi'nda Abdu'1-A'lâ tarîkinden bu ma'nâda biraz farklica lâfizla rivayet ettigi hadîse isaret etmistir. Bu iki tarîk arasindaki fark insâallah orada gelecektir (Kastallânî).

[273]
Bu bashk "Mescidde" kaydiyle, Mescidler bâblarmda geçmisti. Burada böyle bir kayid olmadigi için, bu daha umûmî olmustur. Isaret edilen Câbir hadîsi "Meyte ve putlar satma bâbi"nda senediyle gelecektir.

[274]
Bu Âise hadîsi de "Mescidde sarâb ticâretinin haram kilinmasi bâbi"nda geçmistI. Hadîsler birbirini tefsîr eder.
Ribâ âyetlerinin Mekke Fethi esnasinda indigine dâir rivayetlere göre, basliktaki Câbir hadîsîyle Âise'nin bu hadîsi arasinda bir târih ayriligi bulunmaz

[275]
Bu, Peygamber'in Allah'tan rivayet ettigi bir kudsî hadîstir. Allah'in bunda "Ben kiyamet günü üç sinif insanin hasmiyim" buyurmasi, bu üç sinifin görecegi azabin siddetini ifâde eder. Bu ilâhî husûmetin bütün zâlimleri sâmil oldugu muhakkak ve kat'î oldugu hâide, burada bu üç sinifin hâsseten zikredilmesi, bunlara yapilacak azabin siddetinde daha bir hususiyet bulunduguna delâlet eder.
Allah Ismi anilarak verilen ahdi bozmak, Allah adina yapilmasi vâcib olan ihtirami parçalamak ki, en büyük cinayettir. Hiç sübhesiz bu cinayeti isleyen sahis Allah'in husûmetine ugramaga, en agir cezayi çekmege hakk kazanmistir.
Cebren ve zorla hürr bir adami yakalayip esîr pazarinda satmak, Islâm hukukunun korumaya çalistigi sahsî hürriyete tecâvüzdür. Bu da en agir bir cinayettir. Islâm Dîni, dünyâ kurulalidan kendi zamanina kadar devam edip gelen köleligi kaldirmaga;hiç olmazsa köleleri hürrlerin faydalandiklari müsâvî hayâta kavusturmaga ugrasirken hürriyette birbirine esit olan kisilerin birbirlerinin sahsî hürriyetine saldirmalarina ve netice i'tibâriyle içtimaî huzursuzlugun meydân almasina kayidsiz kalamazdi. Bu sebeble bu tecâvüze, ilâhî husûmetle ifâde bu-yurulan en siddetli ceza ta'yîn edilmistir. • Hadîsin basliga delîlligi de bu ikinci fikrasidir.
Hadîsin üçüncü fikrasi ise, zamanimizda çok ehemmiyet kazanan isçi haklan konusunda dünyâ durdukça hiç eskimeyecek bir düstûrdur. Isçilerin hakk ettikleri ücretlerinde kisinti yapmak, isçi-isveren arasinda düsmanliklar doguracagi ve dolayisiyle içtimaî nizâmi tahrîb edecegi için, ilâhî husûmeti lahrîk eden en büyük cinayet ve günâhlardan sayilmistir.

[276]
Ebû Hureyre'nin bu Yahûdîler'in Medine'den çikarilmalariyle ilgili hadîsini Bu-hârî, Cihâd Kitâbi'nda rivayet etmistir.

[277]
Buhâri basliktaki hükmün cevazini göstermek için birkaç haber getirmistir. Bunlardan Ibn Umer'in haberini Imâm Mâlik, el-Muvatta'da senediyle rivayet etmistir. Rebeze, Mekke ile Medine arasinda Ebû Zerr Gifârî'nin gömülü oldugu bir yerdir.
ibn Abbâs'in sözünü Imâm es-Sâfiî, Tâvûs tarîkinden senediyle rivayet etmistir.
Râfi' ibn Hadîc'in haberini Abdurrazzâk, senediyle rivayet etmistir. Saîd ibn Müseyyeb'in sözünü yine Imâm Mâlik, el-Muvatta'da senediyle rivayet etmistir. Ibn Sîrîn'in sözünü ise yine Abdurrazzâk senediyle rivayet etmistir.
Bütün haberlerin basliga delâletleri açiktir.

[278]
Enes ibn Mâlik'in Safiyye'nin esir olusu, evvelâ Dihye'ye verilisi, sonra yüksek mevki'li bir reîs kizi oldugu için Peygamber tarafindan satin alinip hürriyete

kavusturularak nikâh edilmesini kisaca ifâde eden bu hadîsi de basliga uygun bir delîldir. Buhârî bu hadîsi bu kitâbda 177 rakamiyle getirecegi gibi, Nikâh'ta ve Hayber Gazvesi'nde de getirecektir.

[279]
Hadîsin basliktaki köle satisinin cevazina delâleti söyledir: Sahâbîler, biz esîrle-re nail oluyoruz ve onlarin bedelleri olan paralari arzu ediyoruz dediklerinde, Peygamber onlari köleleri satmaktan men' etmemistir. Paralar ise ancak satisla gelecektir (Aynî).

Azl, bir seyi yerinden ayirmaktir. Fikihta azl, cinsî yaklasmada kadin gebe kalmasin diye erkegin erkeklik âletini kadinin fercinden çekip, menisini disariya akitmasidir.

Sahâbîlerin esîr kadinlara cinsî yaklasmada böyle azl yapmak istemeleri, yüklü veya çocuk anasi kadinlarin satilmaz olmasidir. Hâlbuki gazilerin paraya ihtiyâçlari bulundugundan, onlari satmak istiyorlardi.

Buhârî bu hadîsi bâzi sened ve lâfiz farkliliklanyle Nikâh, Kader, Magâzî, Itk, Tevhîd Kitâblari'nda da getirmistir.

[280]
Bu Câbir hadîsleri sened ve lâfiz farki ile müzayede satisi babinda da geçmisti. Basliga delîllikleri açiktir.

[281]
Bu Ebû Hureyre hadîsi de sened ve lâfiz farkiyle "ZInâ edici kölenin satisi bâ-bi"nda geçmisti.

[282]
Bu da ayni hadîsin diger bir tarîkidir. Hadd denilen ser'î ceza kölelere, hürrlere ta'yîn edilmis olan cezanin yansi olarak tatbîk edilir. Yüce Allah söyle buyurdu: "... O kadinlar evlendikten sonra bir fuhus islediler mi o vakit üzerlerine hiirr kadinlar üzerindeki cezanin yarisi verilir.." (en-Nisâ: 25).

[283]
Buhârî, müctehidler arasinda bu mes'elede görüs ayriligi oldugu için cevâbi zik-retniemistir. Cevâbi basliktan sonra arka arkaya getirdigi haberlere verdirmek istemistir. Bunlardan Hasen el-Basrî'nin sözünü Ibnu Ebî Seybe; Ibn Umer'In sözünü yine Ibn Ebî Seybe ve Abdurrazzâk senedleriyie rivayet etmislerdir.

[284]
Atâ'nin yüklü sözünden murâd, efendisinden baskasindan yüklü olandir. Câriye efendisinden yüklü olmussa, ona halâlliginda sübhe edilmez. Sonra el-Vlü'minûn: 6. âyetiyle istidlal vechine gelince, Allah, zevceleri yâhud sag ellerinin malik oldugu cariyelere karsi olmak müstesna, ferclerini muhafaza eden erkekleri medh eylemistir. Çünkü âyet bütün vecihleriyle faydalanmanin cevazina delâlet ¦etmistir. Lâkin cima', baska bir delil ile disarida kalmis ve geri kalani asji üzere bakî olmustur (Aynî).

[285]
Hadîsin basliga delîllik yönü su bakimdandir: Peygamber, Safiyye'yi kendi payi olarak seçtigi zaman, onun rahiminî bir hayizla temizlemesini istedi. Sonra onunla evlendi. Bu, Enes'in "Nihayet biz Seddu'r-Ravhâ'ya ulastigimizda Safiyye halâl oldu" sözünden anlasiliyor. Çünkü "Halâl oldu" sözüyle murâd, hayz.indan temizlendi demektir. Beyhakî de Peygamber'in "Safiyye hayizli ra-himini temizledi..." diye rivayet etmistir (Aynî)

Safiyye, Huyey ibn Ahtab'in kizidir. Benû Nadîr ve Benû Kurayza'nin en serefli ailesine mensûbdur. Hayber Yahûdîleri'nin baskani Kinâne Ibn Rabî' ile yeni evlenmisti. Kocasi ve babasi bu muharebede ölmüstü. Ibn Hacer'in Kitâbu'l-Mevâlî'de dedigi gibi, Safiyye hem Peygamber, hem melik hanedaninda dogmustu. Sonra Allah onu Rasûllerin Seyyidi'ne bir câriye yapti; Hârûn Peygam-btlr'in soyundan idi.

Buhârî bu hadîsi Enes'ten ve fakat ayri ayri tarikler ve uzun, kisa metinler 1 nde Magâ/u.Cihâd, Et'ime, Daavât Kitâblan'nda da getirmistir.

[286]
Hadîs, murdar ölen hayvanin ve putlarin satisinin harâmhgina açikça delâlet etmektedir. Murdar ölen hayvanin iç yaglariyle vapurlarin cilâlandigmi, derilerin yaglandigini, mum yapilip yakildigini sayip dökerek, bu faydalarindan dolayi bu yaglarin istisna edilecegini sanan sözcüye Peygamber, bu yaglarin da kan gibi, hem yenilmesi ve hem de satilmasinin haram oldugunu bildirmistir.

Meyte, dînin gerektirdigi sekilde kesilmeyerek murdar ölen hayvandir. Murdar ölen hayvanin satisinin harâmhgmda âlimlerin ittifaki vardir.

Sanem, Allah'tan baska ilâh edinilen seydir; yâni müsriklerin taptiklari put demektir.

Vesen: Insan sureti gibi tastan, agaçtan yontulmus yâhud arz cevherlerinden herhangi bir mâdenden yapilan cüsseli nesnedir ki, bir yere dikilir, müsrikler tarafindan ibâdet edilir. Sanem de cüssesiz suretten ibarettir.

Bâzi lugatçilar sanem ile vesen arasinda fark gözetmeyerek, her iki kelimeyi her iki ma'nâda kullanirlar (Ibn Esîr, en-Nihâye).

Câbir'in "Rasûlullah bu hadîsi Fetih senesi Mekke'de iken söyledi" demesi, gelis târihini tesbît içindir ki, hicretin sekizinci senesi ramazân ayinda idi.

Bundan birkaç bâb evvelki bir hadîsinde ÂIse: el-Bakara SûresI'nin son âyetleri indiginde Peygamber mescide çikti ve sahâbîlere sarâb ticâretinin haram oldugunu bildirdi, demisti. RIbâ âyetlerinin Mekke fethi sirasindan nazil olduguna dâir rivayetlere göre, Câbir hadîsi ile Âise'nin bu rivayeti arasinda bir târih ihtilâfi bulunmaz.

[287]
Hadîsin bu tarikini imâm Ahmed rivayet etmistir. Bu hadîsin sevk ve isnâdin-daki özellik, hadîsin mükâtebe usulüyle, yânî yazisma yoluyla alinip rivayet edilmis bulunmasidir. Mükâtebe Ile IhtIcâc ve rivayette Ihtilâf edilmis. Buhârî ile Müslim bu hadîsle IhtIcâc edip, bu yolun sahîhligine kaaîl olmuslardir. Ibn Salâh da kitabetle alip rivayet etmenin sahîhligine kaail olup "Sahîh ve meshur olan budur" demistir. Ebû Bekr ibn Sem'ânî de: Bu, Icazetle almaktan daha kuvvetlidir, demistir. Bunu men' etmeye kaail olan, bu görüsünü yazilarin birbirine benzer olmasiyle illetlemistir (Kastallânî).

[288]
Hadîsteki "Mehru'l-Bagy" zina kazanci diye terceme edildi. Mehr, lügat yönünden, evlendirme sirasinda kadina ta'yîn olunan nikâh bedelidir. Buna fikihta Sadak da denir. Burada bu lügat ma'nâsi degil, zina edici kadinin zina bedeli olarak aldigi ücret kasdedilmektedir. Seklen Mehr'e benzedigi için mecaz ola Bu hadîs, sened ve lâfiz farkiyle "Ribâ yediricisi bâbi"nda da geçmis ve bâzi açiklamalar orada verilmisti.

[289]
Bu hadîs, sened ve lâfiz farkiyle "Ribâ yediricisi bâbi"nda da geçmis ve bâzi açiklamalar orada verilmisti.